

I korthet:

Syrien: Kurdisk sångare fri

Den 5 mars frigavs den kurdiska sångaren Abd al-Rahman Mohammed Omar, som uppträder under artistnamnet Bave Selah. Han greps av den militära säkerhetstjänsten i sitt hem i Aleppo den 24 januari och hölls fängslad på okänd plats. Sångaren är inte känd för att tillhöra någon politisk organisation och det kan därför förmodas att fängslandet handlade om hans framföranden av traditionell kurdisk musik.

Kina: Advokat frigiven

Människorättsadvokaten Jiang Tianyong frigavs den 19 april efter att ha hållits isolerad från omvärlden i två månader. Hans familj fick inga besked från myndigheterna var han befann sig. Jiang Tianyong och två andra advokater greps sedan de på en restaurang i Peking den 16 februari hade diskuterat fallet med en samvetsfånge som hålls i olaglig husarrest. Tang Jitian är satt i husarrest medan Teng Biao hålls isolerad på okänd ort.

Marocko: Tidigare överste fri

Kaddour Terhaz frigavs från Saléfängelset i Rabat den 2 mars efter en kunglig benådning. Den 73-årige förre översten hade suttit fängslad sedan november 2008 då han dömdes till 12 års fängelse för att ha »hotat Marockos externa säkerhet« genom att ha spritt en hemlighet om »det nationella försvaret«. I brev till kung Muhammed VI hade han tagit upp frågan om behandlingen av de piloter som hållits fängslade av Polisario och beklagade att piloterna inte hade behandlats med respekt sedan de hade frigivits. Amnesty menade att innehållet i brevet inte innebar ett hot mot landets säkerhet, i synnerhet som vapenvila råder sedan 1991. Kaddour Terhaz son uttryckte följande i ett samtal med Amnesty:

»Amnesty International var de första att lyfta fram Kaddour Terhaz fall och fördömde det godtyckliga frihetsberövandet. Ni har följt upp ärendet hela tiden och utan avbrott krävt hans frigivning. Er första rapport, era blixtktioner, era webbktioner... Jag vill tacka så mycket för allt och jag hoppas Amnesty fortsätter sitt fantastiska arbete med att bekämpa orättvisor runt om i världen.«

Amnesty välkomnar domen mot Gotovina

– Domen är ett första steg mot sanning och rättvisa för många av offren för de brott som begicks under Operation Storm 1995.

Det sade Nicola Duckworth, chef för Amnestys avdelning för Europa och Centralasien, sedan FN:s krigsförbrytartribunal i Haag den 15 april avkun-

nat domarna mot tre kroatiska generaler. Ante Gotovina dömdes till 24 års fängelse och Mladen Markac dömdes till 18 års fängelse. Enligt domen hade de tillsammans med bland andra Kroatens framlidne president Franjo Tudjman ingått i »ett kriminellt företag« vars syfte var att permanent fördriva serber från Krajina och istället befolka området med kroater. En tredje åtalad general, Ivan Cermak, frikändes.

Omkring 200 000 serber flydde från Krajina i augusti 1995. Ett mindre antal civila serber, mestadels åldringar, stannade dock kvar. Flera hundra civila mördades och en omfattande förstörelse av egendom och plundring förekom. Ante Gotovina åtalades år 2001 men gick under jorden. Han greps av spansk polis i december 2005 på en restaurang på Teneriffa.

Tusentals personer demonstrerade i Kroatens huvudstad Zagreb mot domarna och hyllade generalernas insatser under kriget 1991–95. ■

FOTO: AMNESTY

Gravar i Knin för offren under Operation Storm sommaren 1995.

79-årig advokat frigiven i Syrien

Den 8 mars frigavs Haytham al-Maleh. Den 79-årige människorättsadvokaten är en veteran bland Syriens dissidenter och avtjänade ett fängelsestraff på tre år. Han dömdes i juli 2010 av en militärdomstol för att ha »spritt falska nyheter som kan försvaga nationens moral« och för att »ha försvagat den nationella känslan«. Amnesty har betraktat honom som samvetsfånge. Frigivningen kom sedan president Bashar al-Assad utfärdade en amnesti för fångar över 70 år. Efter att Haytham al-Maleh lämnat fängelset uppmanade han regeringen att frige alla samvetsfångar. ■

FOTO: AMNESTY

Haytham al-Maleh är fri.

Samvetsfånge i Indien fri mot borgen

FOTO: AMNESTY

Binayak Sen är fri mot borgen.

Den indiske läkaren Binayak Sen frigavs den 15 april mot borgen sedan han tillbringat hundra dagar i fängelse av det livstidsstraff för uppvigling och konspiration han dömdes till 24 december 2010.

Binayak greps den 14 maj 2007 sedan han träffat en fängslad ledare för en förbjuden maoistorganisation. Rättegången mot honom sköts upp flera gånger och i maj 2009 frigavs han mot borgen och lämnade delstaten Chhattisgarh på grund av oro för sin och familjens säkerhet. Amnesty välkomnar frisläppandet av Binayak Sen men uppmanar de indiska myndigheterna att upphäva domen mot honom. Binayak Sen är en av de få läkare som arbetar med att förbättra hälsovården för ursprungsfolk på landsbygden, även kända som adivasis, i delstaten Chhattisgarh i Indien. ■

A luta é alegria

Det gick inte så bra för Portugal i årets Eurovisionsschlagertävling. Expertjuryn i hemlandet gjorde tummen ned för humorgruppen »Homens da Luta« men det portugisiska folket, nedtyngt av den ekonomiska krisen, gav dem sitt fulla stöd och skickade gruppen till semifinalen i Berlin. De svenska kommentatorerna fnyste åt gruppens sång *A luta é alegria* (Kampen är glädje), och menade att den var ointressant för den som inte kunde sin portugisiska 1970-talshistoria.

Det var den 25 april 1974 som en radiostation i Lissabon spelade José Afonsos suggestiva sång *Grândola, Vila Morena*. Det var den hemliga signalen till de officerare som hade bestämt sig för att störta 48 års fascistdiktatur och göra slut på de kolonialkrig i Afrika dit unga portugisiska män skickades för att hindra självständigheten i Guinea-Bissau, Angola och Moçambique.

Revolutionen blev oblodig och en häpen omvärld fick se hur soldater med nejlikor i gevären hälsades med jubel av ett folk som äntligen kunde uppleva friheten. Jag kunde själv ett par månader senare uppleva den märkliga känslan av att gå på Avenida da Liberdade, frihetsavenyn, i Lissabon, där hundratals meter av boulevarden var en enda stor marknad för försäljning av böcker och tidningar. Den yttrandefrihet som hade förvägrats portugiserna sedan 1926 blomstrade och de politiska fångarna frigavs medan politiker återvände hem från exilen. En del portugisiska aktivister hade fått asyl i Sverige sedan de flytt undan militärtjänstgöring i Afrika.

Efter revolutionens första yra följde en turbulent period med flera kupp försök och när Amnesty International i juni 1975 skickade en delegation till Portugal med generalsekretären Martin Ennals i spetsen var organisationen oroad över godtyckliga gripanden och det stora antalet politiska fångar både från den tidigare säkerhetspolisen PIDE och maistgruppen MRPP. I Amnestys årsrapport för 1975–76 konstaterades dock att Amnesty i maj 1976 hade fått gehör för sina krav och att merparten av fångarna antingen hade frigivits eller var fria mot borgen i väntan på rättegång. I den nya portugisiska författningen från april 1976 garanterades yttrandefriheten och strejkrätten, tortyr förbjöds och det slogs fast att det dödsstraff som hade avskaffats 1867 aldrig skulle återinföras.

1976 hade det gått 15 år sedan den brittiske advokaten Peter Benenson i tidningen *The Observer* hade lanserat sin idé om Amnesty sedan han upprörts över uppgiften om att två portugisiska studenter 1960 hade fångslats sedan de på en bar hade skålat för friheten.

Den 28 maj 2011 kommer Amnestymedlemmar över hela världen att samlas och utbringa en skäl som en påminnelse om hur allting började. Som många Amnestymedlemmar berättar om i detta nummer finns det en glädje i kampen för mänskliga rättigheter. Det är en glädje som blandas med beslutsamhet att samvetsfångar i Kina ska frigges, att blodbadet i Syrien ska stoppas och att de våldtagna i östra Kongo ska få rättvisa.

Ulf B Andersson

4. Sri Lanka efter kriget

Två år har gått sedan inbördeskriget avslutades. För många familjer är det långt kvar till ett normalt liv och fortfarande sitter många i läger.

8. Ytterligare ett mord i Pakistan

Efter mordet på Shahbaz Bhatti, Pakistans enda kristne minister, växer nu rädslan bland landets kristna. Amnesty Press besöker också Swatdalen och är med på 8 mars-firande.

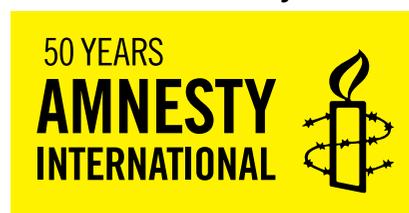
10. Kvinnor på undantag

I Egyptens kvinnorörelse växer nu frustrationen över att kvinnorna inte får vara med och bestämma över landets framtid efter president Hosni Mubaraks avgång.

12. Bagram – ett nytt Guantánamo

Det är inte bara på Guantánamo USA håller internationella fångar utan rättegång. Kritiken växer nu mot Bagram-fängelset i Afghanistan.

17. 32 sidor jubileum!

Möt Bo Lindblom, Rona Morän, Thomas Hammarberg och andra veteraner. Följ med till Ljungskile och Skövde. Vi berättar om Amnesty då och nu.

50. På spaning efter integration

I Tjeckien växer klyftan mellan tjecker och romer. Vi reser till en stad som en gång var ett föredöme.

Nyheter 14, Läst&Sett 56, Fatta Pennan 59

Omslag: Affischer från den 50-årsutställning som kommer att visas runt om i världen den 28 maj. *Översta raden från vänster:* Affisch från USA 1978 för att protestera mot den röda terrorn i Etiopien. EWK:s affisch från Sverige 11 september 1974 med namn på 74 fackliga aktivister och arbetare som mördats i Chile efter kuppen. »Fotboll ja – tortyr nej«, tyska Amnestys budskap vid fotbolls-VM i Argentina 1978. *Nedre raden:* Affisch från USA 1987 mot dödsstraffet. Brittisk affisch från 1980 som riktade sig mot turister och ville fästa uppmärksamhet på verkligheten i Turkiet. Svensk affisch för Amnestysoaré på Stadsteatern 1966 med Edvin Adolphson och Marianne Aminoff.

Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen. Tidningen är ett självständigt forum för information och debatt kring Amnestys verksamhetsområde. Artiklar i Amnesty Press representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Detta gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Redaktionen ansvarar ej för insänt, icke beställt material. Eftertryck endast efter överenskommelse. Utkommer med fem nummer 2011.

Redaktion:
Ulf B Andersson, redaktör, ansvarig utgivare
Malin Engman, form och redigering
Solveig Hauser, redaktör Läst & Sett
Praktikanter: Yvette Lindholm och Kaj Ranén

Adress: Box 4719, 116 92 Stockholm.
Besöksadress: Alsnögatan 11
Telefon: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01
E-post: Amnesty Press: ap@amnesty.se

Amnesty Press hemsida: www.amnesty.se
Lösnummerpris: 35 kr. Prenumeration: 160 kr.
Svenska sektionen: postgiro 900072-0, bankgiro 900-0720
Tryckeri: V-TAB AB, Södertälje, 2011
Pressläggning: 12 maj 2011
Manusstopp Nr 3/2011: 22 augusti 2011
Hos läsarna: 23 september 2011

Sri Lanka – efter tigrarnas nederlag

Trots en sönderbombad byggnad har tamilska studenter nyligen återvänt till Navothaya School i utkanten av Jaffna.

Text: Johan Augustin Bild: Jonas Gratzer

Solens strålar landar på arbetarnas svettiga pannor när de febrilt rensar bort buskar och gräs och bereder plats för den nya bredare asfalterade vägen som ska anläggas på Jaffnahalvön. Mitt på dagen visar temperaturen 35 grader men trots hettan kämpar männen och kvinnorna på med sina hackor. Gruppen som består av ett tiotal civila tamiler boende i ett läger i närheten, bevakas av beväpnade armésoldater som står i skuggan av ett träd ett stycke bort. I den överbevuxna terrängen utanför staden Jaffna syns skelett av byggnader som en gång var tamilers hus. Nu är cementväggarna, som är fulla av kulhål, fallfärdiga och naturen är på väg att äta upp det som finns kvar av husen. När kriget rasade som värst i området tvingades invånarna på flykt och när de nu kommit tillbaka försörjer de sig på tillfälliga arbeten som regeringen ger dem.

En av arbetarna, Siwa, berättar att dagslönen på motsvarande 30 kronor än så länge inte blivit utbetald till någon.

– Vi blev lovade att få betalt efter en vecka, men nu har det gått 45 dagar och ingen har fått en enda rupie.

På frågan om han tror att de kommer få betalt av regeringen, svarar Siwa:

– Vi tror på ett löfte, vi kan inte göra annat.

Lägret som Siwa delar med 400 familjer ligger i utkanten av Jaffna och består av tält och plåtskjul. ➤

➤ På plastpresenningarna, som fungerar som tak, finns FN:s och Röda Korsets namn tryckta. Några getter åter bland plastsopor, förvildade hundar letar efter mat och en brasa brinner bland några vedstumpar.

Pathmavathi, en kvinna i 60-årsåldern, har bott här i 22 år, och har inget hopp om framtiden:

– Regeringen placerade oss här 1989 och sedan kriget tog slut har de lovat att vi ska få återvända till våra jordbruksmarker men ingenting händer – det är bara en massa prat bland politikerna, säger Pathmavathi.

Hon berättar att de flesta tamiler hankar sig fram på tillfälliga jobb samtidigt som de sanitära problemen stundtals blir ohanterbara:

– Ibland går det tio dagar innan toaletterna töms, och då får vi göra det själva, regeringen bryr sig inte om oss – vi lider varje dag som går!

Men det värsta som sker i lägret är enligt henne de »bortföranden« som händer nattetid, då vita skåpbilar snabbt plockar upp pojkar och för bort dem i skydd av mörkret.

De boende berättar att de inte vågar vända sig till lokala tidningar av fruktan

för repressalier, men under december och januari har åtta »misstänkta ungdomar från LTTE« kidnappats av militären, och kropparna har hittats en tid därefter.

Att regeringens hårdföra politik mot LTTE (*Liberation Tigers of Tamil Eelam*), de tamilska tigrarna, kvarstår efter kriget bekräftas av en man i lägret som vill vara anonym. Han berättar om ett läger som är helt stängt för omvärlden och hjälporganisationer. Ingen, förutom militären, kommer in i detta läger som ligger i närheten av byn Welikanda i Polonnaruwa-distriktet. Han kallar lägret för Kanda Kada och där hålls enbart före detta LTTE-medlemmar samt de som misstänks för att ha samarbetat med organisationen och ska ha funnits där de senaste två åren. När mannen tillsammans med andra familjemedlemmar skulle besöka sina släktingar som är bland de misstänkta fick de under en kort stund träffa sina nära utanför lägret.

– Militären vill inte ha några ögonvittnesskildringar inne från lägret, berättar mannen.

Enligt honom finns det inga läkare

Majoriteten av invånarna på Jaffna-halvön är tamiler och troende hinduer.

på plats och fångarna berättade om förhörsmetoder som består av elchocker och där den förhörda får huvudet nerstuckt i en plastpåse full av bensin.

– Regeringen godkänner tortyr. De borde inte behandla dem på det sättet – även om de anses vara terrorister, säger han.

Arméofficeren Nishantha Wadngodapitiya har tjänstgjort inom den lankesiska armén de senaste 26 åren. På högkvarteret i staden Vavuniya, som ligger fyra timmars bilresa på den gropiga vägen från Jaffna, visar han stolt upp på en karta var i den östra provinserna ringade in de tamilska tigrarna och utplånade dem som inte gav upp under den slutoffensiv i maj 2009 som besegrade LTTE och gjorde slut på nästan 30 års inbördeskrig.

Han berättar historier om hur LTTE i slutskedet av kriget använde civila som mänskliga sköldar och hur organisationen är ett större problem från ett internationellt perspektiv eftersom deras medlemmar agerar från länder som Kanada och Schweiz för en självständig tamilsk del i Sri Lanka.

– Vi singlarer får inte visum till vis-

»Världen tror att vi förtrycker tamilerna.«

sa länder som till exempel Australien men är du tamil är det inga problem – världen tror att vi förtrycker tamilerna, säger Nishantha Wadngodapitiya.

På frågan varför utländska medier som BBC har blivit utslängda från landet när de varit på väg in i lägren tvekar han i svaret:

– Det är bättre att vi inte visar upp några bilder från lägren – människor kan feltolka dem, och folk inom medierna tänker annorlunda – de vrider ofta på sanningen. Vi vill inte att LTTE-medlemmarnas identiteter ska bli kända, för då lever de farligt efter att vi har rehabiliterat dem och släpper tillbaka dem till deras hembyar. De är inte alltid så populära bland lokalbefolkningen.

Enligt honom finns det ungefär 3 000 före detta LTTE-medlemmar eller misstänkta kvar i »rehabiliteringslägren«, av de 13 500 som gav upp i slutskedet av kriget.

När han hör att det skulle förekomma tortyr ler han och skakar på huvudet.

– Vi utbildar dem, ordnar hantverksjobb, de får titta på tv och spela spel – vi är seriösa, betonar han.

Trots att kriget är över har Sri Lanka en lång väg att gå mot pressfrihet och yttrandefrihet, menar många inom landets journalistkår.

På Udayan Newspaper i Jaffna pekar chefsredaktör M V Kanamylenathan på kulhålén i redaktionens vägg. På kvällen den 2 maj 2006, dagen innan den internationella dagen för pressfrihet, trängde några beväpnade män in på redaktionen och öppnade eld och dödade två av hans medarbetare. Tack vare att han befann sig i huvudstaden Colombo undkom M V Kanamylenathan själv med livet i behåll.

– Bägge sidorna har försökt döda mig förut och en gång försökte de preja mig med en jeep. Under de 25 år som tidningen har funnits har vi blivit av med åtta medarbetare, suckar han.

M V Kanamylenathan beskriver sin tidning som »neutral«, men eftersom Udayan är en av de mest populära tidningarna ville både regeringen, militären och LTTE ha publicitet i den.

– De har uppmanat mig att skriva artiklar som gynnar dem och lägga ut artiklarna på första sidan – men vi skriver nyheter till folket, inte till någon speciell grupp!

Efter kriget beskriver han situationen i Jaffna som betydligt lugnare, men fortfarande får han tänka sig för

»Kriget är över men inte lidandet.«

Marken på Sri Lanka är fruktbar och tamilska lantbrukare har börjat återvända till sina odlingar.

två gånger innan han lägger ut artiklar.

– Regeringen pressar på och bokför oss så fort vi skriver något negativt om dem.

På frågan om yttrandefriheten någonsin når Sri Lanka suckar han ännu djupare:

– För några månader sedan sköt armén en präst som hade yttrat sig om mänskliga rättigheter – det är där vi befinner oss just nu.

Han beskriver sin ö som ett tidigare paradiset men som numera brottas med problem inom de sociala och ekonomiska sektorerna samt en svajande utbildningsnivå.

– Vi har inte vunnit något under 30 år av stridigheter, säger han. Kriget är över men inte lidandet. ■

Deras hem består av en plastpresening som täcker ett bambuskjul. Pengarna till boendet har de fått av den indiska regeringen och hjälporganisationer.

Bakgrund/Sri Lanka

Någon fullständig folkräkning har inte genomförts på Sri Lanka under de år kriget har pågått. Det uppskattas att cirka 70 procent av befolkningen är singaleser. Inom denna grupp är majoriteten buddhister. Drygt 12 procent är tamiler där majoriteten är hinduer. Därtill kommer sju procent muslimer och fem procent indiska tamiler. 1976 bildades LTTE under ledaren Velupillai Prabhakaran för att motverka det som uppfattades som diskriminering av tamilerna från den singalesiska majoriteten på Sri Lanka. I början på 1980-talet fick LTTE hjälp av Indien genom vapen och militärutbildning i den indiska tamilska delstaten Tamil Nadu – och LTTE växte.

1983 bröt ett fullskaligt krig ut mellan LTTE och den lankesiska regeringen. Fram till 2008 kontrollerade LTTE delar av norra och östra Sri Lanka. Armén meddelade den 18 maj 2009 att Prabhakaran dödats i slutstriden.

Cirka 300 000 människor drevs på flykt under krigets slutfas och fortfarande bor många av dem kvar i 16 olika läger utspridda över de norra samt östra delarna av landet. Den officiella siffran är 20 000 personer medan andra uppger högre siffror. Totalt beräknas kriget ha krävt upp emot 150 000 offer, varav 100 000 civila.

Pakistan: Rädsla och motstånd

I Pakistan har två ledande kritiker av landets hädelselag mördats på kort tid. Amnesty Press har träffat kvinnorättsaktivister och kristna aktivister och besökt Swatdalen där talibanerna styrde år 2009.

Text och bild: Shora Esmailian

– Det är en dödsstöt för alla oss som vill se en sekulär stat, säger en frilansjournalist som inte vill uppge sitt namn utanför pressklubben i den dammiga staden Multan i södra Punjab.

Marken utanför pressklubben är svart av brända däck sedan demonstrationen och det myllrar av journalister i entrén som talar högt och gestikulerar stort. Folk är arga över att ännu ett politiskermord drabbat Pakistan på bara några veckor.

Det är den 2 mars 2011 och några timmar tidigare har landets minister för religiösa minoriteter, Shahbaz Bhatti, skjutits ihjäl i sin bil av maskerade män. Hans bil pepprades med 25 kulor och den pakistanska talibangruppen *Tehriki-i Taliban* tog på sig dådet.

»Vi måste se till att våra döttrar får gå i skolan.«

Minnesceremoni för Shahbaz Bhatti i Karachi.

Shahbaz Bhatti var den enda kristna ministern i Pakistan och en välkänd aktivist för minoriteters rättigheter. Den 4 januari sköts guvernören i Punjab, Salmaan Taseer, ihjäl av en av sina egna livvakter. Den 9 januari samlades 50 000 personer i staden Karachi för att visa sitt stöd för mördaren och Pakistans lag mot hädelse.

Både Shahbaz Bhatti och Salmaan Taseer hade uttalat sig om den uppmärksammade blasfemilagen i Pakistan, en lag som kan döma den som hädar mot religioner till döden. Några månader innan Salmaan Taseer sköts ihjäl hade han besökt den kristna kvinnan Asia Bibi som dömts till döden efter att ha påståtts ha talat illa om profeten Muhammed under ett gräl i sin hemby.

Efter den domen lade den kvinnliga parlamentarikern Sherry Rehman fram ett förslag om ändring av lagen. Både

Salmaan Taseer och Shahbaz Bhatti stödde hennes förslag och Bhatti kritiserade lagen öppet så sent som i november. Efter att ha blivit medlem av det pakistanska folkpartiet, PPP, Benazir Bhuttos parti, såg Shahbaz Bhatti som sitt kall att arbeta för upphäva diskrimineringen av religiösa minoriteter i ett land som vid Brittiska Indiens delning 1947 skapades främst för muslimer.

Blasfemilagen infördes under diktatorn Zia ul-Haq's regim. I samma veva som ul-Haq i början av 1980-talet införde kvinnofientliga lagar för att »islamisera« det tidigare förhållandevis sekulära Pakistan passade han på att införa även en lag mot hädelse av religioner.

Den enda öppet kritiska parlamentarikern mot blasfemilagen som fortfarande är i livet är Sherry Rehman. Under de senaste månaderna har hon inte lämnat sitt hem, som bevakas av beväpnade vakter, i hamnstaden Karachi.

En vakt öppnar nervöst den stora mörkblå grinden som leder in till en vacker vårträdgård. Han sticker ut huvudet, kollar åt både vänster och höger. Han bjuder in, visar var man ska skriva in sitt namn i gästboken medan han håller geväret bakom ryggen. På det

katolska pastoratet i Multan verkar alla nervösa i dag.

Stämningen är dämpad och folk äter sin middag i tystnad i den stora matsalen där bilder på påven och den sista måltiden hänger. Ingen verkar vilja prata om mordet på Shahbaz Bhatti, utan i stället vill man tala om att kristna har levt i det här området i tusentals år. På den kristna NGO:n *Justice and Peace Commission* i Multan, som har sitt kontor i ett hörn av trädgården, vill de dock berätta.

– Många kristna i Pakistan är deprimerade. Vi känner inte att vi kan säga vad vi tänker och vill. Vi kan inte uttrycka oss öppet och fritt, säger Shahzaman, som av rädsla inte vill uppge sitt efternamn. Varken i PPP eller andra partier vågar politikerna stå upp mot extremisterna i det här landet. De saknar mod.

Politikerna i Pakistan verkar handfållna – men det är åtminstone inte militären, i vissa avseenden. Spåren av striderna mellan talibaner och den pakistanska armén syns överallt i en av de vackraste delarna av landet: Swat.

Den pakistanska militären har förbjudit utlänningar att besöka Swatdalen. Området som med sina höga berg, stora floder och rena luft före 11 september 2001 brukade vara en tillflyktsort för storstadspakistanier under somrarna är nu hårt bevakad av armén. I de mindre städerna syns sönderbombade hus, bostäder fulla med kulhål och den pakistanska flaggan är målad på så gott som varenda vägg, dörr och affär efter påtryckningar från militären.

Swat är ett distrikt i den nordöstra Khyber Pakhtunkhwa-provinsen, tidigare NWFP, där en majoritet av befolkningen tillhör den etniska gruppen

pashtuner, en folkgrupp som splittrades mellan Pakistan och Afghanistan när britterna drog den så kallade Durand-linjen 1893.

– Vi är ett progressivt folk, vi är inte extremister som media försöker framställa oss som, säger aktivisten Ahmad som varit engagerad i olika vänstergrupper länge och som bor i staden Mardan några timmar nedanför Swatdalen. Under kriget mot Sovjet i Afghanistan stärkte extremisterna sin makt med hjälp av USA. Nu påstår den pakistanska militären att de bekämpar talibanerna, men vi tror snarare att vissa delar av militären och säkerhetstjänsten stödjer dem ekonomiskt

Sedan kriget mot terrorismen startade 2001 har talibanerna stärkt sin makt över dalen och en av de första grupperna att drabbas av deras framflyttade positioner var flickor och unga tjejer – under talibanstyret stängdes många flickskolor. I januari 2009 meddelade talibanerna att flickor måste stanna hemma från skolorna. Under ett halvår stängdes sammanlagt 400 skolor med 40 000 elever och de 15 flickskolor som försökte öppna hindrades. I staden Mingora gick talibanerna så långt att de sprängde flickskolorna och den sammanlagda siffran har sedan dess hamnat på nästan 200 sprängda skolor i hela Swat. Det var inte förrän på sommaren 2009 som den pakistanska militären till stor del besegrade talibanerna och vissa flickskolor kunde öppna igen.

Shehnaz, mamman i en familj i byn Matan, är mycket orolig för sina tre döttrar.

– Jag är lika rädd varje dag när de går till skolan. Extremisterna spränger fort-

farande skolor här i Swat, säger hon.

Bergstopparna runt huset syns från utegården där vi sitter. Mellandottern i huset, som är 16 år, är för rädd för att uppge sitt namn. Hon ställer sig på två och pekar på en höjd till väster om huset:

– Den orangea byggnaden är min skola. Det är inte så långt att gå och jag tycker synd om mamma som är så orolig hela tiden. Men jag tänker fortsätta min utbildning vad som än händer.

Några dagar senare är det 8 mars, den internationella kvinnodagen. Ett möte, organiserat av NGO:n *Labour Education Foundation*, är ursprungligen planerat att hållas i pressklubben i Peshawar, den största staden i Khyber Pakhtunkhwa, men på grund av de senaste veckornas självmordsattentat där bestämmer sig aktivisterna för att kalla till möte i Mardans pressklubb i stället. Över hundra kvinnor, många av dem iklädda burqa, droppar in i den slitna salen. Runt om i rummet sitter banderoller uppe med budskapen: »Samma rättigheter för kvinnor som för män«, »Stoppa diskrimineringen av kvinnor« och »Erkänn hemarbetande kvinnor«.

Korta tal hålls av främst kvinnor med samma gemensamma nämnare: den pakistanska konstitutionen erkänner kvinnors rättigheter, men det är inga politiker som implementerar dessa lagar. En ung advokat, som vi kan kalla Farzaneh, håller ett eldigt tal om rätten till utbildning.

– Vi måste se till att våra döttrar får gå i skolan. Endast 40 procent av kvinnorna i Pakistan kan läsa och skriva. När våra döttrar får en utbildning kan de på ett bättre sätt kräva sina rättigheter och få dem, utropar hon och möts med applåder.

Ute i salen går en aktivist runt bland kvinnorna med en närvarolista. De flesta kvinnor sätter sina tumavtryck med hjälp av blått bläck eftersom de inte kan skriva sina namn.

Farzaneh säger att den mest akuta frågan som kvinnorörelsen över hela landet arbetar mot i dag är »de religiösa fanatikerna och militären«, som enligt många feminister ökat våldet i landet. Något som även märks i hemmen.

– Bara under de senaste åren har misshandel mot kvinnor ökat lavinartat. Men om vi bara organiserar oss kommer vi att vinna mot dem, säger Farzaneh och ler. ■

8 mars-möte i Mardan.

»Många kristna i Pakistan är deprimerade. Vi känner inte att vi kan säga vad vi tänker och vill.«

Kvinnor vill ha plats i det

Utvecklingen i Egypten efter revolutionen oroar landets kvinnorättsaktivister. Demonstrerande kvinnor har motats bort från Tahrirtorget i Kairo, utsatts för sexuella trakasserier och oskuldstestats av militären.

Text och bild: Lovisa Farrow

På internationella kvinnodagen 8 mars samlades ett par hundra kvinnor på Tahrirtorget i Kairo för att uppmärksamma kvinnors deltagande i folkupploppet och kräva jämlika villkor för kvinnor och män i Egypten. Demonstrationen stördes av en samling uppretade män som så småningom jagade bort kvinnorna under hot.

– Revolutionen fungerade ungefär som en jordbävning. Den var ett avbrott från det normala tillståndet men efteråt återgick Egypten till att bli ett konservativt samhälle, säger Nawara Belal på Nazra, organisationen för feministisk research.

Den 11 februari lämnade president Hosni Mubarak sin post efter nästan 30 år vid makten och Egypten tog ett viktigt steg i demokratisk riktning. Sedan dess har landets medborgare röstat fram konstitutionsändringar och nya politiska partier har börjat ta form. Många egyptier ser försiktigt positivt på framtiden men samtidigt riskerar landets kvinnor att återigen uteslutas från den politiska makten.

– Vi behandlas som en siffra i revolutionen och uppmanas nu att återvända till hemmet. Men kvinnor har deltagit i protesterna, funnits med på torget och de måste också representeras i parlamentet, säger Nawara Belal.

I Egyptens övergångsregering sitter en enda kvinna och den kommitté som utsågs för att skriva om landets författning saknade helt kvinnliga representanter. Nawara Belal konstaterar att kvinnors politiska deltagande inte ses som en nationell angelägenhet, utan betraktas som ett särintresse.

En av dem som fanns med på Tahrirtorget under protesternas arton dagar är Dalia Abd El-Hamid. Till en

början trodde hon aldrig att protester skulle leda någon vart. Aldrig i Egypten. Den 25 januari var hon på väg till Hisham Mubaraks juridiska center för att kartlägga säkerhetsstyrkornas förväntade våld mot demonstranterna.

– Det var först när jag såg folkmassan som jag förstod hur stort det var. Jag hoppade helt enkelt ur taxin och anslöt mig till demonstranterna, berättar hon.

Dalia beskriver protesterna som en fantastisk upplevelse men aktar sig för att romantisera:

– För mig, som kvinna, var det inte helt och hållet positivt. Kontrollen av inpasserande demonstranter var könssegraderad med en kö för kvinnor och en för män. I kvinnokön fick vi frågor om varför vi hade cigaretter i väskan eller varför vi inte bar slöja.

Samtidigt som hon anser att kvinnor ignoreras efter revolutionen, så förundras hon över alla demokratikämpar som finns i Egypten och vad de lyckats åstadkomma genom att samarbeta.

När kvinnomarschen den 8 mars arrangerades rådde en spänd stämning i Kairo. Kristna och muslimska grupper drabbade samman i förstäderna

»Den kommitté som utsågs för att skriva om landets författning saknade helt kvinnliga representanter.«

Män samlas för att protestera mot kvinnornas 8 mars-demonstration.

och många talade om att Mubarakanhängare bränt ner kyrkor för att så splittring och ge näring åt en kontrarevolution.

Några av kvinnomarschens deltagare har i efterhand ansett att demonstrationen inte borde ha genomförts eftersom kvinnofrågan kan splittra demokratirörelsen. Andra menar att det är absolut nödvändigt att driva på för kvinnors rättigheter innan en ny regering installeras och riktningen för landets framtid utstakas.

Inom den ungdomsrörelse som anses ha organiserat protesterna mot Mubarak betraktar man kvinnoorganisationer med viss skepsis. Presidenthustrun Suzanne Mubarak stod länge som representant för kvinnorättsfrågor. Hon instiftade bland annat centret för kvinnors hälsa och utveckling och har engagerat sig i flera initiativ för fattigdomsbekämpning och främjandet av kvinnors och barns rättigheter.

Nawara Belal säger att Mubarakregimen skadat jämställdheten genom att separera den från det politiska livet och förvandla den till en välgörenhetsfråga. Dalia Abd El-Hamid framhåller att Mubaraks nationaldemokratiska parti, NDP, knappast förbättrat kvinnors situ-

Dalia Abd El-Hamid anser att kvinnor nonchalerats efter revolutionen.

Nawara Belal tycker att kvinnor har utnyttjats som utfyllnad i protestleden.

nya Egypten

ation utan mest skapat kvinnoprogram för att vinna internationella sympatier. Samtidigt är hon besviken på att ungdomskoalitionen endast inkluderat en enda kvinna och knappast driver några krav på jämställdhet.

– De ignorerar oss som om det hade handlat om någon slags arbetarstrejk med särskilda lönevillkor men vi utgör halva befolkningen, säger Dalia Abd El-Hamid.

På kvinnorrättsorganisationen *New Woman Foundation* konstateras att kvinnor historiskt sett alltid deltagit i motståndsrörelser, både i Egypten och i Europa, men att kvinnors krav på tillgång till arbete och politiskt deltagande antingen hanterats som ett sidointresse eller helt ignorerats så fort ordningen återstälts.

– Den här revolutionen har varit en demokratisk revolution, där vi kämpat för medborgerliga rättigheter och där borde kvinnors rättigheter räknas som viktiga, säger Nevine Ebeid på *New Woman Foundation*.

Hon är fullt upptagen med att kartlägga alla de distrikt som den 19 mars röstade emot de föreslagna konstitutionsändringarna. I dessa distrikt anser hon att kvinnorörelsen har flest sympatisörer och att det därför är lättare att få in frågan om jämställdhet på den politiska dagordningen. Nevine Ebeid är medveten om att de flesta egyptier

Fredagsdemonstation 1 april. Kvinnor spelar en aktiv roll i de fortsatta protesterna.

»Kvinnofrågan kan splitt-ra demokrati-rörelsen.«

kommer att rösta för att få tillgång till samhällsservice och att demokratiseringsfrågor kommer i andra hand.

Dagen efter kvinnomarschen stormade militären Tahrirtorget. Demonstranter tvingades in i Egyptiska museet, där de utsattes för elchocker och misshandlades med tillhyggen. 190 personer greps i samband med händelsen och fördes till militärhåket. Bland de gripna fanns 18 kvinnor. Kvinnorna tvingades klä av sig framför militärer som hånade och fotograferade dem. Några av kvinnorna anklagades för prostitution och tvingades genomgå ett så kallat oskuldstest. Amnesty har riktat skarp kritik mot de egyptiska myndigheterna och krävt att de tortyranklagelser som riktats mot armén utreds.

– Militärens oskuldstest är ett exempel på hur kvinnors sexualitet kan användas som vapen mot dem som tar ton, säger Dalia Abd El-Hamid.

Nawara Belal, Dalia Abd El-Hamid och Nevine Ebeid är alla överens om att nu gäller det att mobilisera inför det val som väntas hållas inom ett år. Nawara Belal arbetar med att bistå en grupp kvinnor som ska nominera sig själva som kandidater i presidentvalet medan Dalia Abd El-Hamid hoppas kunna samla kvinnor i ett jämställdhetsinitiativ och driva igenom en kvot på 25 procent kvinnor i parlamentet. ■

Bakgrund Egypten

Protesterna i Egypten bröt ut den 25 januari 2011. Inspirerade av regimfallet i Tunisien samlades tusentals egyptier i flera städer runtom i landet. I Kairo barrikaderade sig demonstranterna på Tahrirtorget och stannade kvar tills president Hosni Mubarak avgick den 11 februari. Demonstranterna krävde både ekonomiska och politiska förändringar. Man protesterade bland annat mot korruptionen kring den politiska makten, polisbrutalitet och det undantagstillstånd som ger staten befogenhet att kraftigt inskränka civila egyptiers frihet. Dessutom protesterades det mot stigande matpriser och den höga arbetslösheten. Enligt officiella siffror dödades minst 846 personer och omkring 6 400 personer skadades allvarligt under protesterna.

Den 19 mars genomfördes en folkomröstning kring förändringar i författningen. 78 procent röstade för de föreslagna ändringarna, som bland annat gällde villkoren för presidentens politiska makt och begränsar presidentens tid till max två mandatperioder. Inom kvinnorörelsen förespråkades ett nej till de föreslagna konstitutionsändringarna. Många ville se ett upphävande av konstitutionen i dess helhet.

FOTO: MASSOUD HOSSAINI/AFIP/SCANPIX

Bagram – ett andra Guantánamo

Kabul är sitt vanliga vintergråa jag. Vägarna är lervälling, människor hastar fram längs kalla gator med sjalar virade om skallen eller huttrar fram för gasvärmarna i hemmen.

En och en halv timmes bilfärd norrut ligger USA:s största flygbas i landet, Bagram. Den hyser vad som numera blivit ett mönsterfängelse, åtminstone vad beträffar faciliteterna. Bland de dryga 1 650 fångarna på *Parwan detention center* sitter 41 personer som har gripits utanför Afghanistans gränser. De har flugits in från länder som Irak, Pakistan, Jemen och Thailand. Samtliga fängslades under George W Bushs tid vid makten och över ett dussin av dessa har enligt människorättsorganisationen Human Rights First, HRF, rekommenderats att släppas av de militärdomstolar som avgör fångarnas öde. Men endast en är enligt dem i dagsläget på väg därifrån.

Anledningen till att de fortfarande är kvar i fängelset är officiellt densamma som med liknande fall på Guantánamo: risken att fångarna utsätts för tortyr i sina hemländer. Detta skäl håller dock inte på Bagram, anser Andrea

Fängelset på USA:s bas i Guantánamo på Kuba fortsätter vara ett problem för Obama-administrationen. Mindre känt är fängelset på flygbasen i Bagram i Afghanistan, som människorättsgrupper kallar »det nya Guantánamo«. Internationella fångar hålls inspärade utan rättegång och här finns också ett hemligt fängelse.

Text: Hanna Sistek

»USA säger att Afghanistan är en krigszon.«

Pashow från Human Rights Watch, som arbetar med en rapport om situationen på fängelset.

– Många av dessa fångar är pakistanter, som tidigare har skickats hem, säger hon.

Andrea Pashow och andra misstänker att Bagram blivit vad Guantanamo var innan USA:s högsta domstol gav fångarna rätt till habeas corpus – att höras i federal domstol. Nämligen en förvaringsstation på obestämd tid.

Rehan Abeyratne är jurist på IJN, ett internationellt juristnätverk, som i USA hjälper tre internationella fångar från Bagram att på nytt hävda sin rätt till habeas corpus i federal domstol i Washington DC sedan de

har förlorat sina fall i lägre instans.

– USA säger att Afghanistan är en krigszon och att man inte kan ha rättsliga processer i en krigszon. Men vi säger att ni tillfångatog dem *utanför*, bara för att ni skulle slippa att låta dem bli hörda i domstol, säger han.

Genom bland annat läckta dokument som finns på sajten Wikileaks har Rehan Abeyratne fått veta att flödet av fångar från Bagram till Guantánamo (de flesta Guantánamofångar har först varit på Bagram) vändes precis före högsta domslutets domslut 2008 som gav Guantánamofångar rätt till habeas corpus. Denna princip innebär att en person som hålls i fängsligt förvar

inom en viss tid ska få höra skälen till anklagelserna mot sig. George W Bushs administration hade förklarat att fångarna var fientliga kombatanter som inte hade vare sig krigsfångestatus eller den rätt en »vanlig« fånge har att få sin sak prövad inför en domstol i USA då Guantánamobasen ligger utanför USA.

– Det blev en klar skillnad. Folk började istället flyttas tillbaka till Bagram, säger han.

Istället för riktiga domstolar används militärtribunaler, så kallade *Detainee Review Boards*, DRB, på Bagram. Dessa ska var sjätte månad avgöra huruvida en fånge anses vara ett »fortsatt säkerhetsshot« mot de internationella truppena. Om inte så rekommenderas att han ska släppas, alternativt att åtalas i afghansk domstol, eller lämnas över till myndigheternas försoningsprogram.

Varje fånge får en personlig representant, som är militär, vars uppgift är att bistå fången i dennes försvar.

Representanterna saknar dock juristers tystnadsplikt. De har endast 35 timmars utbildning och bistår runt 100 fångar samtidigt, vilket lämnar lite tid för varje enskilt fall.

Dessutom är inte DRB:s rekommendationer bindande. Överbefälhavaren på Bagram har vetorätt, baserad på hemligstämplad information. Det gör systemet ännu mer godtyckligt.

Som om inte detta var nog, har rapporter kommit om ett hemligt fängelse på Bagram, som främst används som

förhørsanstalt innan fångar överförs till huvudfängelset Parwan. Och där följs då inte FN:s regler för behandling av interner.

Muhammad, som egentligen heter något annat, har suttit fängslad i båda anstalterna. Muhammad är en lärd man och har något väldigt mänskligt över sig. Han bär klassiska pashtokläder; *sahwar kameez* i grått ylle. Han har gråblå turban och ett kort sjömansskägg.

Muhammad hamnade i det hemliga fängelset under vintern, anklagad för samröre med al-Qaida. Cellen var två gånger två meter och saknade toalett och vatten, vilket muslimer behöver för att kunna tvaga sig innan bön. Det fanns inga fönster och han hade ingen kontakt med andra fångar. Ljuset var på dygnet runt, liksom övervakningskameran. När han togs ut ur cellen för att förhöras försågs han med ögonbindel. Någon fysisk motion var inte tillåten.

– De tog min madrass så jag hade bara en filt kvar. Det var mitt i vintern och väldigt väldigt kallt, minns han.

– När jag skulle duscha så kände jag först på vattnet, som var varmt. När jag tagit av mig kläderna och steg in så öppnade amerikanen kallvattnet för fullt. Det kändes som knivar. När jag hoppade ut så knuffade han tillbaka mig och sa att jag var tvungen att duscha i det kalla vattnet. Vi är muslimer och det är väldigt dåligt att synas naken, så jag sade »okej, jag duschar om du bara går ut«.

Muhammad tar en rökpaus för att lugna nerverna och fortsätter sedan:

Bland fångarna finns internationella fångar som USA har fört till Afghanistan från andra länder.

– Två, tre gånger tog de mig till förhørsrummet och satte en huva på mitt huvud. Det var något i den där huvan, jag kunde inte andas. Jag skrek: »Hjälp mig! Ni dödar mig!«. Men ingen brydde sig. Mina ben började skaka och vek sig. Jag vet inte hur länge jag var medvetlös. När jag vaknade var jag helt blöt, de måste ha kastat vatten på mig.

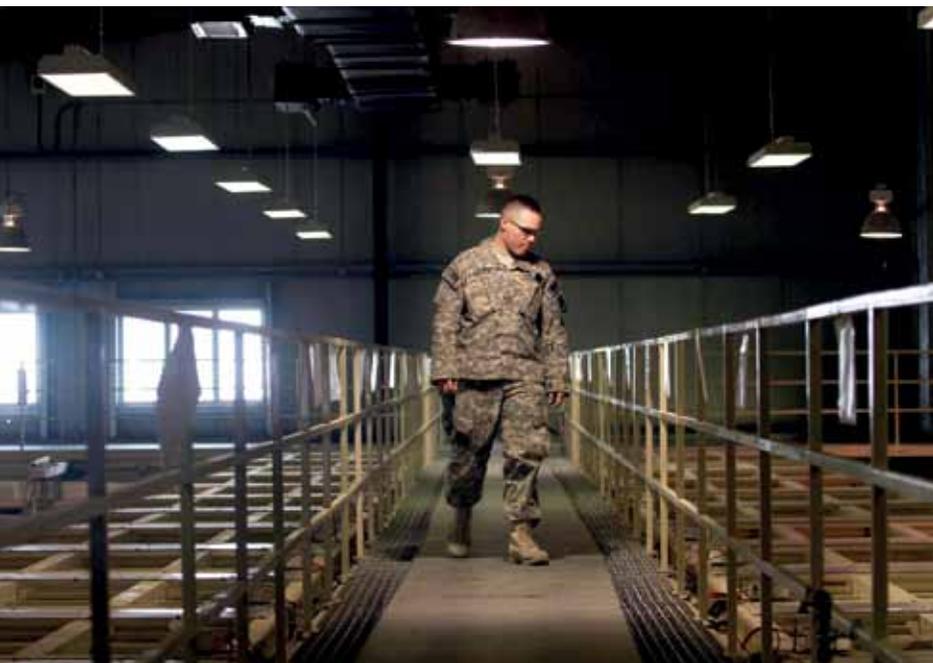
Muhammed är inte ensam om sina upplevelser. Open Society Foundations har skrivit en rapport som publicerades i oktober 2010 om »Tor jail« eller det »svarta fängelset« som det kallas av afghaner. I juli 2010 intervjuades 18 ex-fångar som alla suttit i detta fängelse vars existens USA officiellt förnekar.

Rapportförfattarna pekar på att varken FN:s regler för behandling av fångar eller USA:s egen fälthandbok för militärer efterföljs. Därför borde inte den information som kommer fram användas av DRB. Hälften av de ex-fångar som intervjuades hade suttit i det hemliga fängelset efter att Barack Obama blev president. Detta trots att han lovat ett slut på tortyr och inhuman behandling av fångar. ■

»Det fanns inga fönster och han hade ingen kontakt med andra fångar.«

En amerikansk kaptan på Bagramfängelset den 15 november 2009 i samband med att medierna bjöds in.

FOTNOT: Tyvärr kunde inte Amnesty Press besöka Bagram, då USA:s militär tog nästan fyra veckor på sig att godkänna besöket – vanligtvis tar processen sju dagar. Frilansjournalisten Hanna Sistek hade hunnit lämna landet när hon slutligen fick grönt ljus. USA:s försvarsdepartement har trots fyra veckors väntetid inte lyckats ge AP en intervju för att ges möjlighet att svara på frågor kring Bagram.

Ilska i Sri Lanka över FN:s rapport

Årets Första maj-firande i Sri Lankas huvudstad Colombo präglades av den FN-rapport som offentliggjordes den 26 april, rapporterar BBC. I rapporten anklagas både den lankesiska regeringen och LTTE, de tamilska befrielse-tigrarna, för allvarliga brott under slutskedet av inbördeskriget våren 2009. En del av brotten kan utgöra brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser konstateras i rapporten som har sammanställts av tre experter utsedda av FN. De vägrades dock inresetillstånd till Sri Lanka under sitt tio månader långa utredningsarbete.

Sri Lankas regering anklagas för att avsiktligt ha underskattat antalet civila i konfliktzonen och systematiskt berövat dem humanitär hjälp, som mat och medicin. Armén ska också ha beskjutit sjukhus och en FN-anläggning.

LTTE anklagas för att ha hållit civila som mänskliga sköldar och skjutit personer som försökte fly ut ur krigsområdet. LTTE ska också ha använt sig av barnsoldater.

– Nästan två år efter att konflikten är över avslöjar slutligen denna FN-rapport den lankesiska regeringens försök att rentvå sig och därmed neka krigsoffren rättvisa. FN:s generalsekretäre Ban Ki-moon måste garantera att FN tillsätter en utredningskommission med syfte att samla bevis för de påstådda brotten från båda håll, sade Sam Zarifi, chef för Amnesty's Asienavdelning i en kommentar.

Tiotusentals demonstranter i Co-

FOTO: LAKRUWAN WANNIARACHICHI/AFP/SCANPIX

Regeringstrognas demonstranter på årets Första maj-demonstration i Colombo fördömer FN:s rapport om övergrepp i inbördeskrigets slutskede våren 2009.

lombo fördömde FN:s generalsekretäre Ban Ki-moon och Navi Pillay, FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, och visade sitt stöd för Sri Lankas president Mahinda Rajapaksa, som leder en koalition av singalesiska vänsterpartier.

– Vi gav dem mat, kläder, medicin och tak över huvudet när vi råd-

dade 300 000 människor ur klorna på LTTE, sade presidenten. Är detta en kränkning av mänskliga rättigheter?

– Vi skickar en klar signal till det internationella samfundet att ingen imperialistisk intervention är möjlig i Sri Lanka, sade Susil Premajayantha, oljeminister.

Ulf B Andersson

Nyheter

Kutjma hyr in stjärnadvokat

Den 16 september 2000 försvann den ukrainske journalisten Georgij Gongadze. Han hade startat hemsidan »Ukrainsk sanning« som granskade korruption på hög nivå och riktade hård kritik mot presidenten Leonid Kutjma som styrde landet 1994–2005.

Den 3 november 2000 återfanns Georgij Gongadzets kropp i ett skogsparti 70 kilometer utanför huvudstaden Kiev. Huvudet hade skilts från kroppen och har hittills inte återfunnits. Mordet ledde till stora protester mot Kutjmas styre och är det mest uppmärksammade brottet i Ukrainas

moderna historia. Den tidigare polisen Olexiy Pukach greps 2009 och har erkänt att han personligen ska ha strypt Georgij Gongadze och sedan huggit huvudet av journalisten. Ytterligare tre tidigare poliser har dömts för inblandning i mordet.

Frågan om vem som gav order om mordet är dock långtifrån löst och den 22 mars meddelade riksåklagarämbetet i Kiev att en förundersökning inletts mot Leonid Kutjma.

Kutjma har nu hyrt in den amerikanske stjärnadvokaten Alan Dershowitz för att försvara sig mot ankla-

gelserna om att han var inblandad i mordet. I centrum för anklagelserna finns hemliga bandupptagningar som påstås visa hur både Kutjma, landets nuvarande premiärminister Mykola Azarov och parlamentets talman Volodymyr Lytvyn var inblandade i mordet, rapporterar RFE/RL.

Mordet på Georgij Gongadze är omgärdat av konspirationsteorier och tre inrikesministrar har sedan år 2000 dött under mystiska omständigheter.

Leonid Kutjma är på fri fot men får inte lämna Ukraina.

Ulf B Andersson

Urskillingslösa anfall mot Misrata

– De attacker befolkningen i Misrata har utsatts för i över två månader visar på en total brist på respekt för civilbefolkningens liv och är helt klart brott mot internationell humanitär rätt, sade Donatella Rovera när Amnesty den 6 maj presenterade en rapport om belägringen av Misrata.

Donatella Rovera har själv för Amnestys räkning på plats följt händelserna i staden.

I rapporten beskrivs hur bostadsområden i staden har utsatts för urskillningslösa raketanfall, granatbeskjutning och klustervapen av överste Khadaffis styrkor. Amnesty kräver att myndigheterna i Tripoli omedelbart upphör med attackerna mot civila. Amnesty kräver också att humanitär hjälp tillåts nå stadens invånare via hamnen. Tusentals migranter sitter fast i Misratas hamn där de försöker ta sig ut ur staden.

Sedan FN:s säkerhetsråd i februari beslöt att hänskjuta situationen i Libyen till ICC, internationella brottmålsdomstolen, har chefåklagaren Luis Moreno-Ocampo inlett en undersökning. Den 4 maj rapporterade han tillbaka till säkerhetsrådet och sade enligt nyhetsbyrån Reuters att

FOTO: AP

Invånare i den belägrade staden Misrata köar för bröd.

han inom några veckor kommer att begära tillstånd att utfärda arresteringsorder för tre personer. Några namn nämndes dock inte.

– Brott mot mänskligheten har begåtts och fortsätter att begås i Libyen, sade Luis Moreno-Ocampo i ett uttalande.

Både Ryssland och Sydafrika riktade hård kritik mot Natos flyganfall och krävde att koalitionen strikt håller sig till säkerhetsrådets resolution 1973 om en flygförbudszon. Sydafrika uppmanade ICC att också granska Natos operationer.

Ulf B Andersson

Nytt i korthet:

Protester stoppas i Swaziland

Den 12-14 april hade nätverket Swazi Democracy Campaign utlyst protestdemonstrationer mot kung Mswati III:s enväldiga regim. Ett hundratal personer, däribland ledarna för fackföreningsrörelsen, greps. polis och militär använde våld för att stoppa demonstranter.

Amnesty fördömde statens våld och krävde att rättssäkerheten respekteras.

Krisen skärps i Baluchistan

Under årets första fyra månader har 25 journalister, författare, människorättsförsvarare, studenter och aktivister dödat i utomrättsliga avrättningar i den pakistanska provinsen Baluchistan. Det rapporterade Asian Human Rights Commission, en organisation med säte i Hongkong, den 4 maj. Den 23 februari varnade Amnesty för att krisen i provinsen skärpts och uppmanade den pakistanska regeringen att sätta stopp för de mord och kidnappningar säkerhetsstyrkorna anklagas för. Amnesty uppmanade också väpnade baluchiska grupper att sluta attackera civila. Sedan Pakistan 1947 blev självständigt har balucher krävt ökat självstyre eller självständighet.

FDLR-ledare inför rätta i Stuttgart

Den 4 maj inleddes en rättegång i den tyska staden Stuttgart mot Ignace Murwanashyaka och Straton Musoni. De är ordförande respektive vice ordförande i FDLR, »demokratiska styrkorna för befrielse av Rwanda« och anklagas för 26 fall av brott mot mänskligheten och 39 fall av krigsförbrytelser som FDLR-styrkor ska ha begått i östra delen av Demokratiska republiken Kongo mellan januari 2008 och november 2009. FDLR har sina rötter bland de rwandiska hutuextremister som 1994 genomförde folkmordet i Rwanda och sedan flydde till Kongo. De bägge FDLR-ledarna greps av tysk polis i november 2009 och är de första som åtalas enligt en tysk lag om brott mot internationell rätt.

– Rättegången mot Murwanashyaka och Musoni visar att domstolar, även när de är hundratals mil från den plats där övergreppen har begåtts, kan spela en viktig roll för att bekämpa straffriheten, säger Géraldine Mattioli-Zeltner från Human Rights Watch.

Ytterligare en av FDLR:s ledare, Callixte Mbarushimana, står inför rätta sedan han grips i Frankrike och skickats till ICC, internationella brottmålsdomstolen, i Haag.

»200 000 fångar i läger«

Den 3 maj publicerade Amnesty en rapport om förhållandena i fångläger i Nordkorea. Med hjälp av satellitbilder

FOTO: PRIVAT/AT

Shin Sook-ja med döttrarna Oh Hyewon och Oh Gyuwon i Yodok, ett läger för politiska fångar i Nordkorea. Bilden ska ha tagits 1991 och är den enda kända bilden tagen inne i Yodok.

och vittnesmål från tidigare fängelsevakter och politiska fångar ges en bild av fruktansvärda förhållanden. Enligt Amnesty hålls cirka 200 000 personer i dessa läger och lägrens omfattning tycks öka.

– I decennier har myndigheterna vägrat erkänna förekomsten av dessa enorma läger för politiska fångar, sade Sam Zarifi, chef för Amnestys Asienavdelning. Fångarna behandlas som slavar och lever i vissa fall under de värsta förhållanden Amnesty någonsin har dokumenterat.

Amnesty släpps inte in i Nordkorea. En tidigare fånge, Kim, beskrev för Amnesty hur fångarna i en del av Yodok bevitnade avrättningar:

– När jag satt i Kwan-li-so 15 infångades alla som försökte rymma. De förhördes i några månader och avrättades sedan.

Ulf B Andersson

Aktuella nyheter och reportage från Amnesty Press finns på www.amnesty.se/ap

Årsrapporten:

»Rädslan har släppt«

Det fanns en hel del optimism när Amnesty den 13 maj publicerade sin årsrapport över tillståndet för mänskliga rättigheter i världen. Människors rädsla har släppt, konstaterade Salil Shetty, Amnesty Internationals generalsekreterare:

– Modiga människor, ofta med ungdomar i spetsen, ställer sig upp och talar ut trots att de möter kulor, miss-handel, tårgas och stridsvagnar.

De växande kraven på frihet och rättvisa i Nordafrika och Mellanöstern inger hopp men det är en utveckling som balanserar på en skör tråd.

– Världssamfundet måste fänga denna möjlighet till reformer och se till att 2011 inte blir en falsk gryning för mänskliga rättigheter, sade Salil Shetty.

Protester tvingade presidenterna i Tunisien och Egypten att avgå i början av året. I Libyen, Syrien, Bahrain och Jemen har protesterna slagits ned och många människor har dödats och

fängslats. Även i länder utanför arabvärlden som Iran, Kina och Azerbajdzjan ökar oron hos förtryckarregimerna att protesterna ska sprida sig.

– Inte sedan Berlinmurens fall 1989 har vi sett så många repressiva regeringar stå inför utsikten att deras dagar är räknade, sade Lise Bergh, generalsekreterare i svenska Amnesty.

När Amnesty nu förbereder sitt 50-årsfirande lovar Salil Shetty att organisationen ska fortsätta stärka den globala människorättsrörelsen och pekar på inspirationskällor som den frivivna burmesiska oppositionsledaren Aung San Suu Kyi, samvetsfångnen Liu Xiaobo som fick Nobels fredspris och de hundratusentals tunisier som gick ut på gatorna för att protestera.

Trots optimismen finns många dystra slutsatser i Amnestys årsrapport. Yttrandefriheten var inskränkt i minst 89 länder och samvetsfångnar satt fängslade i minst 48 länder. Trots att

96 länder idag har avskaffat dödsstraffet avrättades under förra året fångar i 23 länder medan dödsdomar avkunnades i minst 67 länder. Amnesty dokumenterade tortyr och annan grov miss-handel i 98 länder.

Inte heller detta år undgår Sverige kritik i årsrapporten. Kritiken handlar bland annat om brister i asylprocessen för romer från Serbien och Kosovo och tvångsavvisningar till Eritrea och Irak. Att Sverige för framtiden inte klart vill ta avstånd från diplomatiska försäkringar nämns också. Det var i december 2001 som Sverige beslöt att skicka Ahmed Agiza och Mohammed Alzery till Egypten sedan den egyptiska regeringen försäkrat att männen inte skulle torteras. Ahmed Agiza sitter fortfarande i fängelse dömd av en militärdomstol i en bristfällig rättegång. Deras ansökningar att få uppehållstillstånd i Sverige avslogs 2009.

Ulf B Andersson

Nyheter

Proteststorm mot ugandiskt lagförslag

I oktober 2009 lade en parlamentsledamot i Uganda fram ett förslag till en ny anti-homosexualitetslag. Redan nu är samkönat sex straffbart i Uganda och den rörelse som arbetar för rättigheter för homosexuella, bisexuella och transpersoner är utsatt för ett hårt tryck. En av landets ledande hbt-aktivister, David Kato, mördades den 26 januari (se Amnesty Press nr 1/2011) efter en hetskampanj mot homosexuella i tabloidtidningen Rolling Stone.

David Bahatis lagförslag, som allmänt anses vara en produkt av homofobiska evangeliska kyrkokretsar i USA, föreskrev bland annat dödsstraff för vissa brott och en angiveriparagraf med vittgående konsekvenser. Förslaget väckte en internationell proteststorm och Sverige hotade att dra in biståndet till Uganda. Många har trots att förslaget aldrig skulle behandlas i parla-

FOTO: MARE WENGER

Kasha Jaqueline Nabagesera besökte Stockholm under Pride 2010. Efter mordet på David Kato har hon levat några månader i Sverige. I april återvände hon till Uganda.

mentet men efter valet tidigare i år tog parlamentet upp frågan i början av maj.

Amnesty och Human Rights Watch, HRW, protesterade den 10 maj kraftfullt och uppmanade parlamentet att avvisa förslaget. USA:s utrikesdepartement tog avstånd och grupperna Avaaz och Allout uppgav att de hade samlat in över 1,4 miljoner underskrifter på nätet. Vid pressläggningen var det ännu osäkert om lagförslaget skulle tas upp före parlamentets sommaruppehåll.

Den 3 maj meddelades att Kasha Jaqueline Nabagesera tilldelas årets »Martin Ennals Award for Human Rights Defenders«. Priset är uppkallat efter en tidigare generalsekreterare i Amnesty International och delas ut av tio av världens ledande människorättsorganisationer, däribland Amnesty, HRW och FIDH.

Ulf B Andersson

Det började med en artikel

Den 28 maj 1961 publicerades artikeln »The forgotten prisoners« i den brittiska tidningen The Observer. Den brittiske advokaten Peter Benenson hade hört talas om att två portugisiska studenter hade dömts till fängelse efter att ha skålat för friheten och nu ville han lyfta fram glömda fångar över hela världen, vilka hade fängslats för sina åsikter.

En presskonferens utlystes till den 29 maj 1961 och ett kontor fanns på plats. Opartiskhet var en viktig grundval i Peter Benensons upprop. Bland

de samvetsfångar som nämndes i The Observer fanns poeten Agostino Neto i Angola, filosofen Constantin Noica i Rumänien, den spanske advokaten Antonio Amat, den amerikanske pastorn Ashton Jones, den grekiske kommunisten Toni Ambatielos och den tjeckiske katolske kardinalen Josef Beran.

Över tusen personer anslöt sig direkt till kampanjen som snart skulle bli organisationen Amnesty International.

THE OBSERVER WEEKEND REVIEW
London, Saturday, May 28, 1961

Left: Archbishop Bernard of Prague, held in custody by the Czechs; center, José Gumbel, the Greek Communist; and three other prisoners, whom he is (right); right: Cardinal Szymanski, Primate of Hungary, formerly a prisoner and now a public figure among the United States Catholics, Budapest.

ON BOTH SIDES of the Iron Curtain, thousands of men and women are being held in goal without trial because their political or religious views differ from those of their Governments. Peter Benenson, a London lawyer, conceived the idea of a world campaign, APPEAL FOR AMNESTY, 1961, to urge Governments to release these people or at least give them a fair trial. The campaign opens today, and "The Observer" is glad to offer it a platform.

The Forgotten Prisoners

OPEN your newspaper any day of the week and you will find a report from somewhere in the world... This is a pressing anxiety all over the world to demand the end of the "cold war" which has been imposed on the world... The forgotten prisoners are those who have been held in custody without trial because their political or religious views differ from those of their Governments. Peter Benenson, a London lawyer, conceived the idea of a world campaign, APPEAL FOR AMNESTY, 1961, to urge Governments to release these people or at least give them a fair trial. The campaign opens today, and "The Observer" is glad to offer it a platform.

FADE OUT ALL FAULTS FOR THE YOUNG, FRESH LOOK

The perfect make-up is invisible... concealing faults, smoothing out tiny wrinkles and freckles, blending naturally. Two steps achieve this new, young look. First, smooth on Coty Instant Beauty. Instant Beauty, liquid make-up that exactly matches your skin tone. Then—mix this in the magic light and fluffy, so fine it can't be seen... gives a powdery, flawless complexion. No other cosmetics can add more beauty to your skin.

COTY AIRSPUN BEAUTY POWDER

THE OBSERVER WEEKEND REVIEW [Pages 21-41]

Butlin's new image p. 36

The sound of "The Observer" often reports on aspects of the Butlin's holiday world... Butlin's new image is the result of a... (text continues)

THE OBSERVER WEEKEND REVIEW [Pages 21-41]

- 21. The forgotten prisoners
- 22. The forgotten prisoners
- 23. The forgotten prisoners
- 24. The forgotten prisoners
- 25. The forgotten prisoners
- 26. The forgotten prisoners
- 27. The forgotten prisoners
- 28. The forgotten prisoners
- 29. The forgotten prisoners
- 30. The forgotten prisoners
- 31. The forgotten prisoners
- 32. The forgotten prisoners
- 33. The forgotten prisoners
- 34. The forgotten prisoners
- 35. The forgotten prisoners
- 36. The forgotten prisoners
- 37. The forgotten prisoners
- 38. The forgotten prisoners
- 39. The forgotten prisoners
- 40. The forgotten prisoners
- 41. The forgotten prisoners

never is able to prevent the... (text continues)

... (text continues)

NEW SCIENTIST IS THE NATIONAL REVIEW OF SCIENCE TODAY

... (text continues)

Amnestys grundare Peter Benenson tänds Amnestyljuset utanför St Martin i the Fields-kyrkan i London 1981 när Amnesty fyllde 20 år.

FOTO: RAOUIL SHADE/MI

»Vi arbetar med Syrien«

Det har gått 20 år sedan Mats Engman gick med i Amnesty. Då, liksom våren 2011, var Syrien i fokus även om Hafez al-Assad har efterträts av Bashar al-Assad. Här reflekterar Mats Engman över Amnestys utveckling sedan 1991.

Text: Mats Engman

– **Vi arbetar med** Syrien. Året är 1991 och jag sitter på mitt första Amnestymöte och blir introducerad i arbetet. Gruppen består av några studenter, två medelålders damer, samt Gunborg och Ruben, ett gift par i 80-årsåldern. Och de tycks betrakta sig som en kraft mot politiskt förtryck i Syrien. I Umeå. Ganska fantastiskt när man tänker på det! Arbetet har pågått i årtal och består av fruktlösa försök att få reda på omständigheterna kring en man som greps av polis under 1970-talet och som sedan aldrig syns till. Jag får veta att de bland annat skrivit till samtliga kända fångelser i Syrien – på arabiska – och frågat efter mannen.

Gruppens engagemang och tilltro till sin egen förmåga är oemotståndlig och jag börjar också »arbeta med Syrien«. Jag inser snabbt att jag hamnat i en väl fungerande verksamhet. Gruppen åstadkommer åtskilligt och är dessutom både intressant och trevlig att ingå i. Under en av våra diskussioner påpekar Gunborg att president Hafez al-Assad för all del tycks grym och omänsklig

men att han också är enastående stilig! Det visar sig att andra har tänkt i samma banor, och inte utan stolthet konstaterar vi att »vårt« land får anses ha den vackraste av alla världens enväldshärskare (i svag konkurrens, det medges).

Sedan dess har jag hört uttrycket *Vi arbetar med [land]* många gånger. Amnestys medlemmar uttrycker sig nämligen så. Jag vet precis vilken kunskap, vilket engagemang och vilken värdighet som orden representerar. Men också att de som regel syftar på ett arbete för en utsatt människa. En. Ett oändligt viktigt och sympatiskt arbete men också en lång väg att gå om ambitionen är att påverka ett helt land.

Under 1990-talet handlade merparten av Amnestys arbete fortfarande om individer. Fallen avlöste varandra i aktionsfall, blyxtaktioner och olika former av kampanjer, ständigt lika förfärliga och upprörande. I årtal träffade jag skolklasser och pratade om 16-åriga Biseng Anik från Turkiet, vars händer hade spruckit när torterarna bant i hennes fingrar på samma sätt som man

»Som Amnesty-medlem fick man dock inte tillåta sig några raseriutbrott.«

gör med benen i en grillad kyckling.

Till varje fall hörde en ny maktthavare att uppvakta. Som Amnestymedlem fick man dock inte tillåta sig några raseriutbrott. Brevskrivande var metoden, och liksom alla andra instruerades jag att uttrycka mig artigt och med största noggrannhet för att inte göra någon upprörd och förvärpa situationen. På den tiden kunde regelrätta gräl utbryta mellan medlemmar om vilka formuleringar som var »mest effektiva«, eller huruvida *Dear sir* eller *Your Excellency* var lämpligast som hälsningsfras till en viss sorts potentater. Det fanns en uppsjö av instruktioner att följa, och det kunde ta timmar av nervöst författande innan jag betraktade mina brev som tillräckligt harmlösa.

Några år senare hade den attityden till viss del förändrats. Som anställd får jag på omvägar höra att grupp 151 i Stockholm inför julen 2004 gjort ett pepparkakshus i form av ett fängelse, med fångar, vakthundar och allt. Pepparkaksfängelset var en protest mot behandlingen av politiska fångar i Syrien och gruppen ville lämna över sin skapelse till Syriens ambassad. Vi hade länge bett om ett möte med ambassaden, en förfrågan som ständigt nonchalerades. Den här gången beslöt man sig för att i gammaldags stil bara gå dit och ringa på dörren.

Mats Engman

Ålder: 39 år
 Amnesty: Aktiv medlem i Umeå 1991–96, anställd på sekretariatet sedan 1997.
 Bor: I Stockholm
 Familj: Fru och två barn.
 Intressen: Fotboll, film, musik och spel. Skriver krönikor om favoritlaget Juventus på sidan svenskafans.com
 Bästa Amnestyminne: Alla fantastiska människor jag träffat i Amnesty genom åren. Aktivitetsmässigt är det en galen insamling i Umeå 1997, då vi i hållande regn under en kväll samlade in 104 000 kronor – merparten i mynt.

Sven Nordqvists skildring av Amnestys vapen, pennan, på ett Amnestyvykort.

FOTO: KAROLINA PONTÉN

För egen del trodde jag knappt mina öron – i synnerhet när jag fick veta att dåvarande generalsekretären Carl Söderbergh tyckte idén var utmärkt och ville följa med. I sin naiva stil var gruppens tilltag så utmanande, så... inte Amnesty!

Ambassaden ville rakt inte veta av några pepparkakor men besöket ledde i alla fall fram till att en mötestid bokades. Ambassadören klargjorde under mötet att behandlingen av de syriska fångarna var exemplarisk och att den som inte trodde honom gott kunde åka dit och undersöka saken själv. Kort därpå fick Amnesty, efter årtal av resultatlösa förfrågningar, tillåtelse att sända en delegation till Syrien...

Idag har vi i Amnesty ett spetsigare och mer kreativt sätt att uttrycka oss, både gentemot makthavare och allmänhet. Det är en positiv förändring. Amnesty är allra bäst med ett enhetligt budskap, kombinerat med stor handlingsfrihet för våra medlemmar att förmedla det. Vad är poängen med en kompetent, initiativrik och ansvarstagande medlemskår om man begraver den under hämmande och alltför detaljerade regelverk?

Även vad gäller åtagandet har Amnesty förändrats. Mycket diskussion har lagts på vårt beslut att även arbeta för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Som jag ser det är dock inte det den mest betydande skillnaden. Tidigare förväntades vi arbeta för alla

Ledarskap – en viktig utvecklingsfråga i dagens Amnesty.

dokumenterade fall inom ramen för vårt åtagande, och det alltid, i hela världen och för all framtid. Idag har vi en ram som tillåter oss att arbeta med det mesta och sedan prioriterar vi själva vilka frågor som är mest angelägna och, framför allt, vilka frågor vi har störst möjligheter att påverka. Amnesty har blivit en internationell kampanjorganisation för politisk påverkan, istället för tusentals lokala verksamheter som försöker hjälpa enskilda utsatta individer.

Med en agenda bestående av frågor som våld mot kvinnor, mödradödlighet och systematiska våldtäkter i Demokratiska republiken Kongo har en sådan utveckling varit naturlig. Samtidigt hoppas jag alla inser att vårt arbete rymmer lika många individer nu som tidigare. Det är våra kampanjmaterial som förändrats. I verkligheten är det samma namn, samma bilder, samma förfärande och engagerande berättelser som tidigare och vårt arbete för alla dessa människor är lika angeläget som någonsin.

FOTO: AMNESTYGRUPP 151

Pepparkaksfängelset från Grupp 151 som Syriens ambassad inte ville ha.

För mig personligen har individer och Amnesty delvis fått en ny innebörd sedan 1991. Numera ligger mitt fokus allra oftast på de egna medlemmarna, dem jag arbetar *med*. Och faktum är att de i många fall är väl så fascinerande och fantastiska som dem vi arbetar *för*. När jag tittar tillbaka på min egen färd genom Amnesty inser jag vilken betydelse andra inom organisationen haft för min egen utveckling och mitt eget engagemang.

Jag är knappast unik i det avseendet, och jag fascineras oavbrutet av vilken potential ett levande ledarskap kan ha i en medlemsorganisation.

Tänk om vi alla, öppet och skamlöst, skulle försöka duperas i vår närmaste omgivning till ett djupare engagemang! Genom att stärka våra relationer till varandra, ge bekräftelse, ta initiativ stärka varandras känsla av tillhörighet och delaktighet. Var skulle det sluta?

2003 var jag med och startade ett ledarskapsprogram för aktiva medlemmar inom Amnesty och även om det arbetet gått både upp, ner och i sidled sedan dess tror jag fortfarande helhjärtat på idén. Om vi med full kraft tror på vår förmåga att påverka repressiva regimer i fjärran länder, så är det rimligt att tro att vi också kan påverka varandra. Om ytterligare tjugo år hoppas jag kunna skriva en ny artikel om Amnestys utveckling, med ett utförligt kapitel om ledarskap och medlemsutveckling. Lyckas vi fullt ut på den punkten ska vi nog få fason på Syrien också. ■

lösa kort i två skokartonger»

nyttillkomna att försöka starta eget. De kunde åtminstone behöva en tids praktik i en etablerad grupp. Vi som kom från landsorten och hade vår bakgrund i diverse folkrörelser häpnade över rådande ordning. Vi kunde förstå att medlemmarna i Hasse (Alfredson) och Tages (Danielsson) grupp själva ville sköta sin rekrytering men flertalet slutna grupper bestod väl inte av kändisar? Om detta stod striden het i början av 1970-talet.

Vid årsmötet 1973 dök Tage Danielsson upp. Hans grupp hade lämnat in en motion om bibehållande av systemet med tre fångfall till varje grupp och inga så kallade dubbeloptioner. Det var redan då en helt orimlig begäran. Det växande antalet grupper och förtryckets nya tekniker med »försvinnanden« och politiska mord gjorde att det inte längre fanns tillräckligt med samvetsfångar att fördela enligt det gamla mönstret.

Tage Danielsson var en alltför upptagen man för att delta i hela årsmötet, men någon ringde honom när det var dags att behandla motionen från hans grupp. Han kom cyklande, ställde av cykeln i entrén, besteg podiet och höll ett engagerat och lysande och spirituellt och roligt tal som möttes med stående ovationer. Sedan återvände Tage Danielsson till sin cykel och lämnade mötet innan vi ens hade röstat i frågan.

Även idoler kan någon gång ha fel. Men motionen blev förstås antagen, och det fördröjde nog utvecklingen av arbetet mot tortyr, »försvinnanden« och politiska mord med åtminstone ett par år. När den första kampanjen mot tortyr var avslutad röstade dessutom majoriteten i den svenska styrelsen för att vi inte skulle delta i det fortsatta arbetet med Blixtaktioner. Laholmsgruppen abonnerade då på materialet, överförde det till stencilerade blad och distribuerade det till alla intresserade grupper. Allt detta med ekonomiskt stöd från Halmstadgruppernas permanenta loppmarknad, Byring & Bråte. Efter ett drygt år var de anslutna grupperna så många att styrelsen fick ompröva sitt beslut.

»Sedan återvände Tage Danielsson till sin cykel och lämnade mötet innan vi ens hade röstat i frågan.«

Det här årsmötet 1973 hölls i TCO:s lokaler vid Linnégatan på Östermalm i Stockholm. Det var betydligt bättre än Livsmedelshallen. När årsmötet var över och flertalet av styrelsens ledamöter hade dragit sig tillbaka tillsammans med de utländska gästerna till eftersits på Wahlström & Widstrands förlag, så var det Ulla Ridderstad, min fru Birte och jag som fanns kvar i lokalen. Ulla skulle plocka ner affischer och banderoller från väggarna och samla ihop kvarlämnade papper på mötesdeltagarnas bord. Vi stannade och hjälpte henne.

När vi var klara lovade jag henne att det här var sista gången som det illa underbemannade sekretariatet skulle stå som ansvarigt för att anordna sektionens årsmöten. För detta fick jag stöd av Thomas Hammarberg och 1974 hölls det första utlokaliserade årsmötet i Tylösand, med de lokala grupperna som ansvariga för arrangemangen.

Det centrala etablissemanget fick se sina värsta farhågor besannade när det utlokaliserade årsmötet valde en byskollärare från södra Halland till sektionens ordförande. Men sedan dess har alla årsmöten utom ett arrangerats av lokala grupper och vi har varit samlade i 22 av landets kommuner, från Lund till Umeå. Från oss som tillhör

allmogen har det kommit en rad motioner som gått den långa vägen till ICM, de internationella rådsmöten som är Amnestys högsta beslutande organ, och som har kommit att prägla hela organisationens verksamhet. Längre ansågs det till exempel att Amnesty inte kunde rapportera om övergrepp begångna av så kallade fristående grupper. Det tog tre rådsmöten att få den förändringen på plats men i dag ses det som självklart att Amnesty rapporterar om alla övergrepp, inte bara de som har begåtts av stater.

Den senaste striden utspelade sig för tolv år sedan och gällde egentligen Amnestys arbete för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, även om den oppositionella fraktionen valde att betona andra och mindre avgörande motsättningar. I alla år har det förts en kamp mellan ett Amnesty för behjärtansvärda insatser inom ett strikt begränsat område och ett Amnesty med drag av kämpande folkrörelse för mänskliga rättigheter inom alla områden och i alla länder.

Själv tillhör jag fortfarande det senare lägret. Och jag tror att Amnesty behöver människor av alla slag och med olika kunskaper och erfarenheter. ■

FOTO: CARLOS MONTECINOS

Demonstration på 1970-talet.

Under årens lopp har Amnesty arbetat för många samvetsfångar runt om i världen. Här berättar vi om fem fall där arbetet från Amnestys medlemmar har gett resultat för människor som har fängslats för sina åsikters skull.

Text: Ulf B Andersson Foto: Amnesty

Kim Dae-jung

Gauri Giri och
 Ratan Gazmere

Samvetsfångarna –

Kim Dae-jung

På 1970-talet var Sydkorea en militärdiktatur och de som arbetade för mänskliga rättigheter och demokratiska reformer var ett hot mot regimen. 1961 hade Park Jeong-hee tagit makten i en kupp. Han styrde landet fram till 1979 då han mördades av chefen för underrättelsetjänsten KCIA.

En av dem som utmanade militärstyret var Kim Dae-jung som 1971 ställde upp i presidentvalet och fick 46 procent av rösterna. Efter valet utropade sig Park Jeong-hee till president på livstid.

Kim Dae-jung flydde till Japan sedan han varit nära att dö i en trafikolycka som han misstänkte var ett mordförsök. Den 8 augusti 1973 satt han tillsammans med andra oppositionspolitiker i rum 2212 på Hotel Grand Palace i Tokyo. När han kom ut ur rummet drogades han och fördes bort av agenter från sydkoreanska säkerhetstjänsten. Kidnapparna förde honom till Osaka och han sattes på ett fartyg. Planen var att han skulle dumpas i havet och försvinna för alltid.

USA:s ambassadör Philip Habib ska dock personligen ha ingripit och förmått sydkoreanerna att avstyra mordplanen. Under resten av 1970-talet satt Kim Dae-jung oftast fängslad eller i husarrest. Efter massakern i staden Gwangju i maj 1980 då militären slog ned protester bland studenter dömdes Kim Dae-jung i september 1980 till döden.

Amnesty och andra människorättsorganisationer bedrev kampanjer mot dödsdomen och 1982 skickades Kim Dae-jung i exil i USA. Vid hemkomsten

1985 sattes han åter i husarrest. 1997 valdes Kim Dae-jung till president. Han arbetade enträget för dödsstraffets avskaffande utan att lyckas.

– Efter demokratin införande fick jag besked av Högsta domstolen att jag var oskyldig, sade han till Amnesty. Innan det var jag alltså skyldig och om jag hade avrättats så skulle jag ha dött som en oskyldig man.

Ratan Gazmere

Det lilla kungadömet Bhutan ses ibland som en buddhistisk idyll i Himalaya (se reportage i Amnesty Press nr 1/2011). Biologiläraren Ratan Gazmere fick redan i november 1989 uppleva en annan sida av Bhutan. Tillsammans med fem andra män greps han för att ha skrivit och distribuerat pamfletter som kritiserade Bhutans kulturella integrationspolitik. Den nepalesspråkiga minoriteten i södra Bhutan utsattes då för en hårdhänt kampanj och oroligheter utbröt som sedermera ledde till att över 100 000 människor fördrevs till Nepal.

Ratan Gazmere och de andra männen anklagades för högförräderi och utsattes för tortyr. De hölls i isoleringscell och fick besked att de skulle tillbringa resten av sitt liv i fängelse. Till sist fick hustrun Gauri Giri besöka sin man i fängelset. En polis fanns närvarande vid mötet och Ratan kunde inte tala öppet om sin situation. Upprepade gånger ritade han dock med sina fingrar bokstäverna »A« och »I« på hennes rygg. Gauri var förbryllad och kunde inte förstå vad maken menade. När hon frågade vänner sade de att Ratan

kanske menade att hon skulle kontakta Amnesty International, vilket hon gjorde.

Amnesty satte igång en kampanj för Ratan Gazmere och i september 1991 utsågs han till månadens fånge.

– Jag fick höra att tusentals brev till stöd för Ratan Gazmere kom till postkontoret i huvudstaden, minns Gauri Giri. I november 1991 fick jag till sist ett brev från honom.

Efter septemberkampanjen behandlades Ratan Gazmere bättre i fängelset och i december 1991 frigavs han och paret lämnade Bhutan. En delegation från Amnesty släpptes in i Bhutan i januari 1992 och en månad senare hade kungen gett amnesti för 313 politiska fångar.

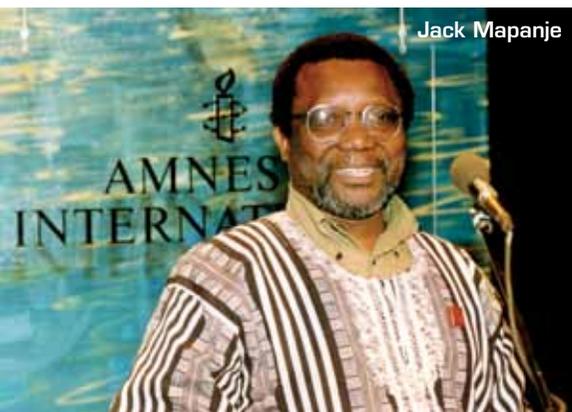
Ratan Gazmere och Gauri Giri levde 18 år i flyktingläger i Nepal innan paret flyttade till Australien.

Ratan Gazmere fortsätter arbeta för flyktingars rättigheter som Amnesty-medlem.

– Amnesty International räddade mitt liv, säger han. Jag vet med säkerhet att utan stödet och alla brev som folk skickade skulle jag antingen vara död eller sitta kvar i fängelse.

Jack Mapanje

Jack Mapanje är en av Malawis främsta poeter och hans dikter publicerades på 1980-talet internationellt. Hans poesi förbjöds dock i hemlandet där Hastings Kamuzu Banda styrte landet sedan den tidigare brittiska kolonin Nyasaland 1964 blev självständigt. 1987 var Jack Mapanje 43 år, gift tre barns far och

Jack Mapanje

Miroslav
MarinovitjSaed
Yassin

fem berättelser

chef för litteratur- och språkinstitutionen vid universitetet. Den 25 september 1987 greps han i staden Zomba och exemplar av hans diktsamling *Of Chameleons and Gods*, som hade publicerats i London 1981, beslagtogs. I november 1987 adopterades han av Amnesty som samvetsfånge. Amnesty arbetade oförtröttligt för hans frigivning och uppmanade medlemmar att skriva till myndigheterna och att skicka solidaritetsbudskap till fängelset.

– När jag fängslades tog det ett år och tio månader innan jag fick träffa min fru och mina barn, berättar han. Jag fick inga brev, inga tidningar och ingen tillgång till radio. Det enda som var tillåtet var Bibeln som fanns i tre exemplar.

Så en dag kom ett vykort från Holland.

– Av någon konstig anledning hade någon i Holland skickat ett vykort och det kom fram och jag fick det. Det stod på holländska »hälsningar från Holland«. Namnteckningen kunde jag inte tyda. Det går inte att beskriva vad detta vykort betydde för mig och vad det betydde för fångarna i Mikuyu-fängelset.

Chefen för fängelset kallade fången Jack Mapanje till sitt kontor och sade »Du har väldigt många vänner«.

Jack Mapanje frigavs 1991 och gick i exil i Storbritannien. Han återupptog en karriär som poet och akademiker och har nu en gästprofessur vid universitetet i York.

Miroslav Marinovitj

– Jag gick med i Amnesty International 1977, fast inte som medlem utan som samvetsfånge!

Så har Miroslav Marinovitj beskrivit sitt första möte med Amnesty. Tidigt på morgonen den 23 april 1977 kom 20 KGB-agenter till hans hem och han dömdes till sju års arbetsläger. Straffet följdes sedan av fem års inre exil i Kazakstan.

Vid den europeiska säkerhetskonferensen i Helsingfors 1975 hade alla deltagande länder enats om vissa principer i det Europa som ännu var delat under det kalla kriget. I den så kallade tredje korgen erkändes principer om föreningsfrihet och yttrandefrihet. Dissidenter i Östeuropa och Sovjetunionen använde dokumenten från Helsingfors för att trycka på sina egna regeringar.

Miroslav Marinovitj var med och bildade människorättsorganisationen Helsinki Watch, vilket dock inte tolererades av de sovjetiska myndigheterna. Under tiden han satt fängslad arbetade Amnestymedlemmar för att han skulle frigges. När han befann sig i Kazakstan hörde han talas om detta arbete och han bestämde sig för att bilda en Amnesty-grupp i sin hemstad i västra Ukraina som ett sätt att tacka Amnesty. Efter att Miroslav Marinovitj 1991 besökt den Amnestygrupp i Avignon som hade arbetat för hans frigivning blev det verklighet och grunden lades för Amnestys sektion i Ukraina.

Saed Yassin

Oavsett vem som har fängslat Saed Yassin har Amnesty arbetat för hans frigivning. Saed Bassam Fathallah Yassin är palestinsk människorättsförsvarare på den ockuperade Västbanken. Han

var chef för *Ansar al-Sajeen*, en förening som gav stöd till palestinska fångars familjer innan föreningen stängdes av israeliska armén i september 2006.

Saed Yassin greps den 6 mars 2006, ställdes inför rätta och dömdes av en israelisk domstol till åtta månaders fängelse på anklagelser som tros ha härrört från hans arbete med föreningen. Tre dagar innan strafftiden gick ut fick han ett beslut om sex månaders administrativt förvar. Det är ett sätt för israeliska armén att hålla palestinier fängslade utan rättegång på obestämd tid. Under de kommande åren förlängdes hans fängenskap ett antal gånger.

Ett antal Amnestysektioner tog sig an Saed Yassins fall och krävde att de israeliska myndigheterna skulle frige honom. En grupp Amnestymedlemmar i Nederländerna skickade nyckelringar till samtliga medlemmar i knesset, det israeliska parlamentet, med ett foto på Saed Yassin och information om hans fall.

Mindre än en månad efter att han frigivits ur israelisk fängenskap 22 oktober 2009 greps Saed Yassin igen, nu av den Palestinska myndigheten. Återigen handlade det om hans arbete med *Ansar al-Sajeen*. Den 28 februari frikändes han av en militärdomstol och frigavs. Vid ytterligare tre tillfällen under 2010 har han gripits utan att ställas inför rätta.

Saed Yassin har uttryckt sin uppskattning över allt arbete Amnesty har gjort när han har suttit fängslad. Hans fru, Manar, har sagt att hon gråtit när hon fått brev. ■

»Arbetet med fångarna var

Det började med Afrika. Tack vare sitt engagemang mot apartheid kom författaren Per Wästberg tidigt i kontakt med kretsen kring Amnesty i London. Självt var han med och startade den svenska sektionen 1964.

Text: Eva Bäckstedt Bild: Jurek Holzer

Nelson Mandela var Sydafrikas mest kända politiska fånge i nästan 30 år, men samvetsfånge för Amnesty-fånge blev han aldrig. Det blev däremot Zimbabwes numera beryktade president Robert Mugabe, som kunde ta akademisk examen per korrespondens i fängelset med stöd från en grupp i Sverige. Inte ens en organisation som Amnesty undgår historiens ironier.

Per Wästberg vet. Han var medlem i den grupp som tog Robert Mugabe under sina vingars beskydd och han var en av dem som försökte förmå Amnesty International att tolka ickevåldsregeln i stadgan så att även Nelson Mandela kunde komma i fråga som Amnestyfånge.

– Efter Sharpevillemassakern 1960 ansåg ju Mandela att det inte längre var möjligt att bekämpa apartheid enbart med fredliga medel och det argumentet framförde Hans Göran Franck och jag vid ett möte i London, berättar Per Wästberg.

– Vi hävdade att man borde kunna acceptera åtminstone fångar som förespråkade sådant som sabotage, under förutsättning att alla ickevåldsmetoder redan hade prövats. Men flera stora Amnestysektioner, som de i Tyskland och Frankrike, var mycket mer försiktiga än vi, så vi blev nedröstade.

Det var engagemanget för Afrika och kampen mot apartheid som gjorde att Per Wästberg kom att arbeta med Amnesty. Han startade den svenska sektionen tillsammans med juristen Hans Göran Franck 1964 och blev dess första vice ordförande.

Det hela hade dock börjat redan omkring 1960 i London. Dit hade Per

Wästberg begett sig efter sina resor i södra Afrika i slutet av 1950-talet, de som slutade med att han blev utvisad först ur dåvarande Rhodesia och därefter från Sydafrika.

– När Peter Benensons artikel publicerades i The Observer 1961 bodde jag i London, berättar han. Och mina två viktigaste mentorer där, Anthony Sampson och Colin Legum, var båda journalister på The Observer. Jag hamnade liksom naturligt i kretsen som låg bakom bildandet av Amnesty.

Peter Benensons artikeln »The Forgotten Prisoners« publicerades den 28 maj 1961 och blev startskottet för Amnesty.

Det hann alltså gå ytterligare några år innan Per Wästberg och Hans Göran Franck, som han kände från antiapartheidarbetet, beslutade sig för att sammankalla ett möte på ABF-huset i Stockholm för att bilda en svensk Amnestysektion.

– Vi satt på Hans Görans kontor på Kungsgatan och planerade mötet, berättar han. Vi hade ingen aning om hur många som skulle komma men som jag minns det fylldes i alla fall de främsta tre, fyra stolsraderna, till stor del av vänner och bekanta. Mötet slutade med att vi valde en interimsstyrelse med Hans Göran som ordförande och mig som vice ordförande.

– Sekreteraren hette Ingrid Lilja. Hon hade en del pengar, så hon kunde arbeta i stort sett heltid för Amnesty utan lön. Det var nog mycket tack vare henne som det alls fungerade i början, konstaterar han.

Vid starten hade den svenska Am-

oerhört lärorikt»

– Oerhört lärorikt, säger Per Wästberg om Amnestys gräsrotsarbete, som innebar direktkontakt med fångarna och deras familjer.

»Jag tror dessvärre att det finns lika många samvetsfångar i världen i dag som när vi startade.«

nestysektionen inga egna lokaler, utan var hänvisade till det ordförandens advokatkontor. Så småningom fick de låna en outnyttjad en källare i norra änden av Regeringsgatan, tack vare en av Hans Göran Francks uppdragsgivare.

– Det var en riktig slumkällare, med en lastkaj utanför, och där satt vi och klistrade kuvert och drog stenciler om kvällarna, minns Per Wästberg.

Han ger en del glimtar av den tiden i den tredje delen av sina memoarer, *Hemma i världen*. Men vad som är mest slående där är ändå stödet som Amnesty fick ända från starten från en stor del av den svenska kultureliten.

– Behövde vi scenografi vände vi oss till Carl-Fredrik Reuterswärd, Inga Tidblad och Gösta Ekman ställde upp på scen, liksom Bibi Andersson och hennes syster Gerd som dansade. Och så var det Hasse Alfredson och Tage Danielsson förstås, de stod för en stor del av finansieringen. Deras revy *Å, vilken härlig fred*, gick på Dramatens lilla scen 1966, och de skänkte intäkterna till Amnesty. Det blev grundplåten till den svenska Amnestyfonden.

– Jag tror, säger Per Wästberg, att Amnesty har haft väldigt lätt att appellera just till konstnärer, scenkonstnärer, författare och journalister. För dem är rätten att yttra sig fritt så grundläggande.

Dessutom rör det sig ju om yrkesgrupper som är strategiska om man ägnar sig åt opinionsbildning, vilket möjligen kan förklara åtminstone en del av Amnestys framgångsrika utveckling under 1960- och 1970-talen när engagemanget »spred sig som en gräsbrand«, som Per Wästberg uttrycker det.

Men nog måste framgångarna också ha haft att göra med de två som stod i ledningen för den svenska Amnestysektionen. Den temperamentsfulle och agitatoriske clartéisten Hans Göran

Franck, och den betydligt mer diplomatiska Per Wästberg bör ha kompletterat varandra bra.

Man kan undra hur han hann med allt – vid sidan av sitt litterära arbete och arbetet i Amnesty och för Afrika var Per Wästberg bland annat i högsta grad aktiv i svenska och internationella Pen-klubben.

– Men det var ju roligt, särskilt arbetet med fångarna i tregrupperna, från gräsrot till gräsrot, säger han. Du vet, vi var organiserade så att varje Amnestygrupp hade ansvar för tre samvetsfångar, en i väst, en i öst och en från ett alliansfritt land, för att vi inte skulle kunna beskyllas för ideologisk obalans.

– Arbetet med fångarna var oerhört lärorikt. Det gällde att få fram stöd till dem och deras familjer, det var pengar, men också sådant som böcker och skrivmaterial. Ibland fick man ta hjälp av andra, jag minns att Hasse och Tage misslyckades med att få fram pengar till en fånge i Sibirien, och då vände de sig till sin bank, som lyckades.

Mycket har förändrats till det bättre i världen sedan Amnesty bildades. Per Wästberg vill inte värdera Amnestys insats i det sammanhanget, precis som det var en central princip att Amnesty aldrig skulle ta åt sig äran de gånger som det lyckades att få en samvetsfånge fri.

– Fast det kan nog tänkas att Amnesty har påverkat hur olika regimer beter sig. I dag tar man kanske bara in en person och misshandlar honom en helg och släpper honom sedan igen så att han aldrig riktigt hinner bli fånge, säger han. Sedan har vi ju fortfarande länder som Kina, Iran, flera arabländer och Vitryssland i Europa. Jag tror dessvärre att det finns lika många samvetsfångar i världen i dag som när vi startade. ■

Per Wästberg

Ålder: 77 år

Bor: På Östermalm i Stockholm.

Familj: Hustrun Sofia, konstnär, två vuxna barn, tre barnbarn.

Yrke: Författare, har gett ut ett 60-tal titlar i olika genrer sedan den rekordtidiga debuten 1949. Senaste skönlitterära verk romanen *Anders Sparrmans resa* (2008), senaste bok *Hemma i världen* (2010), tredje delen i en självbiografisk svit. Nu har arbetar han med fjärde delen i den självbiografiska sviten med arbetsnamnet *Ute i livet*, samt en minnestekning för Akademiens räkning över poeten och Stockholmsskildraren Gustaf Adolf Lysholm.

Föreningar: Blev vice ordförande i svenska Amnesty 1964. Medlem i Svenska akademien 1997, sedan några år också ordförande i Akademiens Nobelpriskommitté. Medlem i Svenska PEN-klubben sedan 1955, har varit ordförande i såväl svenska PEN som i internationella PEN där han numera är hederspresident.

»Amnesty ger mycket innehåll

Rona Morän gick med i Amnesty 1966.

Rona Morän

Ålder: 86 år

Amnesty: Medlem sedan 1966

Bor: I Limhamn, Malmö

Familj: Tre barn, sju barnbarn och åtta barnbarnsbarn

Intressen: Amnesty, simning och gymnastik. »Min man var elitgymnast så det var så jag träffade honom. Han jobbade som revisor för Amnesty under 20 år.«

Bästa Amnestyminne: När jag träffade Low Tai Thong i London 1969. Då hade han suttit tretton år i fängelse i Singapore.

För Rona Morän var det upprörande att ta del av rapporterna om tortyr. 1966 bildade hon en Amnestygrupp i Malmö och samma år valdes hon i styrelsen i den svenska sektionen. Hon har fortsatt vara aktiv i över 40 år.

Text och bild: Lisa Olsson

Amnesty International fyller femtio år och en som har varit med nästan lika länge är skånska Rona Morän. I januari 1966 bildade hon en Amnestygrupp i Malmö, efter att Hasse & Tage uppmanat folk att göra så i en revy. Då hade hon följt Amnestys arbete länge men inte vetat vad hon själv kunde göra för att förbättra världen.

Amnesty Press träffar henne i villan i Limhamn strax utanför Malmö centrum, där hon har bott i fyrtio år. Hon berättar att Amnesty i mitten av 1960-talet var en smula kontroversiellt med polariseringen mellan öst och väst och det pågående Vietnamkriget. Många förstod inte vad Amnesty stod

för men Rona Morän blev snabbt en drivande kraft i organisationen.

– För mig var det främst rapporterna om tortyr som fick mig engagerad. Att det fortfarande pågick och att det var så vanligt gjorde mig upprörd. Det kändes så medeltida, säger Rona Morän som redan hösten 1966 blev invald i styrelsen, då Hans Göran Franck var ordförande.

– Jag betalade alltid mina resor till Stockholm och styrelsemötena själv. Det fanns inte en tanke på att Amnesty skulle betala för dem. Och när vi skulle anställa vår första person som skulle hjälpa till på sekretariatet var det otroligt mycket bråk kring det. Skulle

»Skulle verkligen Amnesty betala någon för att jobba för dem?«

verkligen Amnesty betala någon för att jobba för dem?

På gräsrotsnivå hemma i Malmö arrangerade Rona Morän många aktiviteter tillsammans med Lundagruppens Bo Andersson. Det var fackeltåg och demonstrationer som gjorde att nyfikenheten kring Amnesty väcktes men alla var inte så förtjusta i organisationen.

– Jag minns särskilt en demonstration, där det var fler poliser än demonstranter. Vi delade ut flygblad och några personer vägrade att ta emot dem. Då frågade några av medlemmarna om de visste vad Amnesty var. »Ja, det är den där jävla Rona Morän, kommunisten från Lund«. Jag har aldrig varit med i något svenskt parti, men så fort man gjorde något var man kommunist. Så var det med alla motsättningar på den tiden.

Vad har varit mest givande med ditt Amnestyengagemang?

– Det har gett så oerhört mycket

till livet»

rent mänskligt genom att man har träffat människor från hela världen. Amnesty ger mycket innehåll till livet och det har varit bra att lära känna andra medlemmar som har liknande tankar och samma sätt att se på samhället. Kontakten med fångar och flyktingar har förstås varit väldigt givande. Som min moster sade; ingen människa kan göra så mycket för en god sak som en god sak kan göra för en människa, säger Rona Morän.

Ett fall som hon varit särskilt engagerad i var samvetsfången Low Tai Thong som satt tretton år i fängelse i Singapore, utan vare sig rättegång, åtal eller dom. Hans enda »brott« var att han var kassör i en fackförening. För att bli frigiven skulle han skriva på ett papper där han erkände att han försökt störta regeringen. Low Tai Thong vägrade och blev därmed kvar i fängelset.

– Den enda som fick hälsa på Thong var hans mamma som kom varannan vecka med mat, för att fängelset skulle slippa ge honom tillräckligt mycket. Det var genom henne som Thong fick reda på att vi arbetade med hans fall. Men det var först när jag skrev ett brev till nobelpristagaren Bertrand Russell som det hände något, berättar Rona Morän.

Både den brittiske filosofen och fredsaktivisten Bertrand Russell och Singapores premiärminister Lee Kuan Yew hade varit medlemmar i den brittiska socialistiska föreningen Fabian Society. Bertrand Russell skrev till Lee Kuan Yew för att fråga om det verkligen var sant att det fanns fångar som suttit så länge utan åtal och då gick han med på att släppa Low Tai Thong. Villkoret var att han genast lämnade Singapore. För om han var en okänd 22-årig fackföreningsman när han greps så hade han under sina tretton år i fängelset blivit en symbol, precis vad premiärministern hela tiden var rädd för. 1969 åkte Low Tai Thong till London där han fick uppehållstillstånd.

– Hans fästmö väntade på honom i 13 år utan att få träffa honom. När han kom till London bjöd Expressen över mig och vi blev fotograferade på Amnestys huvudkontor. Vi var både rätt

Amnesty präglar Rona Moräns hem i Malmö.

»Det är roligt att han fick leva och se det.«

generade när vi sågs men vi fann varandra snabbt eftersom vi tyckte så lika om allt. Senare kom han och hustrun Jing till Malmö på sin bröllopsresa och vi har fortfarande kontakt i dag. De bor i Hongkong, där jag har varit och besökt dem.

Rona Morän är mer berest än de flesta. Hon berättar om nattliga båtturer i Amazonas med piratorer i vattnet och om hur gärna hon skulle vilja åka tillbaka till Kina. Fyra gånger har hon besökt Tunisien, där hon har hälsat på släktingar till den tidigare samvetsfångenen Ahmed ben Salah.

– Ahmed var dömd till tio års fängelse men han flydde efter tre och ett halvt år. Han var en oerhört populär politiker som hade suttit i regeringen och hela personalen på fängelset var på hans sida. Han flydde arm i arm med fängelsedirektören förklädd till hans gravida hustru, med kudde under magen och slöja för ansiktet. På vägen mot gränsen blev de tagna för fortkörning, men ingen märkte att Ahmed var i bilen. Han bodde mer än ett år i Malmö, men i dag bor han i Qatar där jag har hälsat på, berättar Rona Morän.

– Nyligen ringde jag honom apropå det som händer i Nordafrika nu. Han sa till mig »Rona, det som händer nu är det jag ville göra för trettio år sedan.«

Det är roligt att han fick leva och se det. **Hur mycket arbetar du med Amnesty i dag?**

– Jag var flyktingombud i 30 år och har fortfarande kontakt med många av dem som jag har hjälpt. Det började på 1970-talet med kuppen i Chile mot Salvador Allendes regering, då det kom många sydamerikaner hit. I dag tar jag inte på mig flyktingfall längre, eftersom de kan pågå i flera år och man måste orka jobba dag och natt. Jag minns en kinesisk kille som jag jobbade för i åtta år. Han åkte på botten av en båt i tre månader och klev av i Malmö utan att kunna något annat än kinesiska. Jag är inte lika aktiv nu, men är med på Malmögrupps möten och på aktioner mot tortyr och internetaktioner, säger hon.

Det är inga problem att se Rona Moräns Amnesty- och resintresse i den gamla villan med affischer från konstutställningar och tyger vävda i bergen i Jugoslavien på vävstolar från Marshallhjälpen efter andra världskriget.

– Jag minns vad vår tidigare ordförande Thomas Hammarberg sade till mig en gång. »Rona, har du tänkt på att man måste vara väldigt politiskt intresserad för att vara med i en icke-politisk organisation«. Jag tror att de som startade Amnesty aldrig hade trott att det skulle bli så stort som det sedan blev, konstaterar hon. ■

Expressen följde med för att skildra mötet mellan Low Tai Thong och Rona Morän i London.

Teaterfest i Skövde

När *En värld att leva* i går upp på tio platser i landet den 28 maj kommer det att sitta sex förväntansfulla unga amnestyaktivister i Göteborgs-Operan vilka satt ihop ett gediget 50-årsfirande i Skövde. Ungdomsgruppen planerar för fullt för dagen som ska fyllas med aktiviteter.

Text och bild: Yvette Lindholm

Det är inte riktigt ett vanligt möte med Amnestys grupp i Skövde. De sex engagerade tjejerna i Skövdegruppen var först med att anmäla sitt intresse för pjäsen och sprudlar av idéer inför den 28 maj. En dag i april är det planeringsmöte med uppläsning av pjäsen *En värld att leva* i. Vid bordet i kulturhuset sitter inte bara de sex tjejerna utan även Hedda Krausz Sjögren, konstnärligt ansvarig, Christina Nettelbladh Malm, ungdomsstrateg från Skövde kommun, Evelina D'Arrò, ungdomssamordnare från Amnesty och Ingemar Öhberg, Amnestyveteran.

Besökarna är där som stöd för tjejerna. Inte för att man kan tro att det behövs, här finns idéer i överflöd. Posters ska upp och flyers ska delas ut. Publiken ska lockas med tipspromenader på dagen eller kanske någon häftig händelse på stan. Efter pjäsen ska de sätta ihop ett panelsamtal. De påpekar att det

är viktigt att inte bara gå efter att ha blivit berörd av pjäsen. Alla måste få vara med och prata efteråt. Och de måste få chansen att kanske skriva och göra något efteråt också. Men lokalpressen då? Vad ska man säga till dem? Där lovar Hedda Krausz Sjögren att hjälpa till.

– Jag har sett nya grupper komma och gå men ingen grupp är som den här. Jag är förstummad, säger Ingemar Öhberg som var med och startade Skövdes första Amnestygrupp 1979.

Även Christina Nettelbladh Malm är imponerad:

– Det är så duktiga tjejer. Vi försöker hjälpa till praktiskt så gott vi kan från kommunen.

Grupp U6 har varit aktiv sedan hösten 2009. Medlemmar har kommit och gått men nu är det ett litet brinnande gäng kvar. De är sex unga tjejer; Sandra Andersson, Miriam Bratt-

Sandra Andersson, Emma Westlund och Michaela Westlund laddar inför 28 maj.

gård, Michaela Westlund, Sara Hjerpe, Emma Axberg och Emma Westlund som anordnar cafékvällar, ungdomsträffar och står på stan. När de på ett aktivistseminarium förra hösten träffade Hedda Krausz Sjögren och hörde talas om möjligheten att sätta upp pjäsen *En värld att leva* i fanns det ingen tvekan.

– De sade att det var först till kvarn som gällde. Så fort mötet var slut så sprang vi fram och frågade om vi fick vara med, säger Sandra Andersson, initiativtagare till gruppen.

– Vi hoppades så mycket att vi skulle få vara med, säger Michaela Westlund. Vi vill gärna göra något större också, vi har gjort så mycket smågrejer och hakat på Amnestys stora grejer. Men det känns roligt att göra något annorlunda.

Ganska snart fick de veta att de skulle få vara med och planeringen drog igång nästan direkt. Redan nu är GöteborgsOperan i Skövde bokad och lokala profiler utvalda för att läsa pjäsen. Klara som uppläsare är Ulrika Carlsson, riksdagsledamot för Centerpartiet, Flemming Mouritsen, lokal teaterprofil och Christer Nilsson, Amnestyveteran.

Hedda Krausz Sjögren vill med pjäsen visa amnestymedlemmarnas drivkraft. Men vad är det som driver de här tjejerna att lägga ner så mycket tid och energi i Amnesty?

– Jag skulle inte kunna tänka mig att leva ett liv där jag gör allting för mig själv. När man hör om hemska saker vill man göra något istället för att sitta hemma och bli förbannad, säger Sandra Andersson.

– Man får så mycket tillbaka och det ger så mycket till en själv, säger Michaela Westlund.

För den 28 maj är målet klart.

– Vi hoppas det blir fullsatt såklart. Och att folk går vidare till paneldebatten, säger Michaela Westlund.

Till panelen har gruppen bjudit in Amnesty, Röda Korset, Afghanistankommitten och FN-föreningen som tackat ja.

– Vi vill kunna diskutera varför folk bli engagerade och vi hoppas ju gärna att folk ska bli aktiva inom Amnesty också, säger Sandra Andersson. ■

»Vi hoppas det blir fullsatt.«

Unikt samarbete skapar konst

Hedda Krausz Sjögren svarade med ett stort rungande »ja« när hon blev tillfrågad om hon ville sätta ihop en pjäs inför Amnestys 50-årsfest. Resultatet *En värld att leva i* kommer att sättas upp av aktivister på tio olika platser i Sverige den 28 maj.

Text och bild: Yvette Lindholm

En värld att leva i är ett samarbete mellan Amnesty och Riksteatern. Amnesty tog kontakt med Riksteatern för att diskutera ett samarbete inför 50-årsfesten. Hedda Krausz Sjögren, skådespelare och dramatiker som arbetar på uppdrag av Riksteatern, blev ombedd att skriva och sträcker på sig när hon berättar hur självklart det var att tacka ja:

– Jag har växt upp med Amnesty. När jag var liten lade mamma alltid några mynt i Amnestybössan när vi var ute på stan och sade till mig »om det inte finns politisk frihet finns det ingen frihet alls«.

Hedda Krausz Sjögren har tidigare satt upp pjäsen *Seven*, en dokumentärpjäs om sju kvinnorrättsaktivister med

ett speciellt koncept. Hon lät olika personer, politiker och lokala profiler, läsa upp aktivisternas berättelse på olika ställen i landet och vid olika tillfällen.

– Det finns ett brinnande engagemang ute i Sverige. Jag har mött så mycket engagerade människor när jag har åkt runt i Sverige med *Seven*. Jag har samlat på dem och tänkt att jag vill skildra dem. Jag tycker det är så viktigt att skildra Sverige här, nu och i dag.

Så under ett möte med Amnesty om 50-årsfirandet så fick hon frågan om de inte kunde göra en egen *Seven* med Amnestys fall. Hedda Krausz Sjögren ställde då motfrågan om de inte istället kunde skildra Amnestys medlemmar. Så blev det och tillsammans med Jonas Jarl, medförfattare till pjäsen, växte *En värld att leva i* fram.

Pjäsen handlar om fyra livsöden, fyra människor som brinner för att hjälpa andra. Hedda träffade amnestymedlemmarna för att ta reda på vad som driver dem. Medlemmarna hade förväntningar på att få prata om sina fall men Hedda Krausz Sjögren ville veta vad det är som får en människa att engagera sig så totalt i andra människor.

– De är så olika men ändå så lika. De har ett gemensamt brinnande intresse och det hänger ihop just för att de är så olika.

– De berättar alla på olika sätt men alla sätter människans enskilda rättigheter framför politik, säger Hedda Krausz Sjögren.

Även om *En värld att leva i* är inspirerad av *Seven* så är *Seven* ingen mall. Mallen är att en lokal organisation ska kunna använda ett konstnärligt verk för sitt eget syfte. Hon tycker att Riksteatern och Amnesty har inlett ett fint och speciellt samarbete. Det är svårt att låta ett konstnärligt verk representera en organisation.

– Teater är en samlingspunkt, det är så mycket som konsten kan tillföra. Det vore fantastiskt om man genom detta kunde få passiva medlemmar att bli aktiva, hoppas hon. ■

En kopp kaffe hos Grupp 256

Flera av medlemmarna i Ljungskiles Amnesty-grupp har varit engagerade i över 30 år. De har sett organisationen förändras – på gott och ont. Amnesty Press stämde möte med några av gruppens medlemmar för ett samtal om Amnesty nu och då.

Text och bild: Charlie Olofsson

Lisa Jonsson har varit engagerad i Amnesty sedan hon var 15 år.

Vårsolen mot de pittoreska trähusen och den varma vinden från havet får Ljungskile, söder om Uddevalla, att framstå just som den idylliska »oas« som beskrivs på turistbyråns hemsida. Fast allt är inte sol och bad på den gamla kurorten. Samhällets Amnestygrupp bildades redan 1979 och sedan dess har manifestationerna avlöst varandra. Hemma hos Kerstin Lundström står ytterdörren på vid gavel och snart ropar Ingrid Jansson från hallen. Hon välkomnas med en kram och passar på att lämna över insamlingsbössan. Medan kaffet puttrar klart kommer Lisa Jonsson och Inger Lindvall.

Lisa Jonsson: En av de finaste sakerna med Amnesty tycker jag är att man känner sig som en i världen. Jag, som lever mitt lilla liv här i Ljungskile, har rätten och möjligheten att höja rösten och påtala någonting i världen som jag tycker är fel. Jag har rätt att yttra mig

och det jobbar jag också för att andra ska kunna göra. Den kopplingen tycker jag är fin och den ger mig mycket.

Ingrid Jansson: Sedan tycker jag också att gruppen är viktig. Det finns så mycket elände och orättvisor i världen och jag kan bli så ledsen och upprörd. Då tycker jag att det känns skönt att få kanalisera det tillsammans med andra och göra någonting. Det är små insatser men tillsammans kan de ge resultat.

Inger Lindvall: Ja, och när jag ser någon annan med Amnestys märke, både i Sverige och i andra länder, då känner jag att där har jag en syster och där har jag en bror. Man vet att vi är många som jobbar och det bildas ett socialt nätverk som är väldigt starkt.

Lisa: Det känner jag igen från när jag har flyttat runt i landet. Nästan överallt där jag har bott har jag sökt mig till någon Amnestygrupp. Man vet att man har en gemensam grund, det är lätt att arbeta tillsammans och man blir ofta vänner.

Hur tycker ni att Amnesty har förändrats under åren ni har varit engagerade?

Kerstin Lundström: När vi fick nobelpris 1977 så blev Amnesty rumsrent. Jag var engagerad sedan tidigare och i början kunde folk vara ganska skeptiska.

Ingrid: Det var ju det här med att det uppfattades som vänster. Många såg bara att Amnesty kritiserade USA.

Kerstin: Man får tänka på att det här var i samband med 68-rörelsen och Vietnamkriget. Det var ju då som Amnesty började bli känt i Sverige. Med nobelpriset var det som att det vände och nu är det väldigt sällan som

människor har en negativ inställning.

Inger: Sedan har organisationen blivit väldigt proffsig också.

Lisa: Ja, det tycker jag är intressant. Det har skett en stark professionalisering men Amnesty måste klara av att samtidigt vara en folkrörelse och det är inte enkelt. Ibland är det lite oklart vad vi i lokalgruppen kan göra som vi själva vill. Får vi göra egna affischer eller måste vi beställa dem från Stockholm? För mig är det väldigt viktigt att det här är en föreningsdriven verksamhet.

Kerstin: Jag är också lite kritisk till att mandatet har utvidgats så mycket, från att vi bara arbetade med samvetsfångar till att vi nu jobbar med alla de mänskliga rättigheterna. Det finns jättemånga viktiga frågor men Amnesty kan inte vara samvete för allt. Vi går in på områden som andra organisationer jobbar med och jag tror att vi kan förlora på att bli alltför breda.

Lisa: Vissa saker har blivit mer komplicerade för att det är större och bredare nu. Jag kan ibland känna frustration över att det inte längre går att hålla samma kompetensnivå i den lokala gruppen. Jag känner mig inte lika trygg längre när jag är ute och pratar om våra kampanjer, för det är så många olika frågor att jag inte hinner sätta mig in i allt. Vi blir väldigt beroende av den in-

»Det finns jättemånga viktiga frågor men Amnesty kan inte vara samvete för allt.«

Med ryggen åt kameran sitter Lisa Jonsson. Från vänster: Inger Lindvall, Ingrid Jansson och Kerstin Lundström.

formation och de kampanjer som ramlar ner på oss uppifrån.

Vad är det mer som har förändrats vad gäller ert arbete här i gruppen?

Kerstin: Det har ju blivit lättare med datoriseringen.

Ingrid: För dem som behärskar det, ja! Fast det är jättebra med veckans vädande och sms-aktioner.

Inger: Jo, fast internet har också inneburit att det har blivit mycket mer kommunikation. Det kan ju komma sex mejl i veckan om Amnestygrejer. Jag tycker att det är viktigt att man värnar lokalgrupperna och att man inte bara satsar på kampanjer via Facebook, för det har betydelse att vi träffas. Man blir förtroagna vänner och känner att man står upp för en gemensam sak.

Lisa: Jag tycker också att gruppen är viktig för kompetensutbytet. Många reser och är engagerade inom olika områden. Jag lär mig oerhört mycket när vi träffas och det är sådant som jag aldrig hade kunnat lära mig genom att klicka mig fram på internet.

Men hur lätt tror ni att det är att komma som ny till gruppen?

Kerstin: Det tror jag faktiskt kan vara ganska svårt, åtminstone om man är helt ny inom Amnesty. Det blir alltid

Grupp 256

Ingrid Jansson började engagera sig i Amnesty 1980. Då hade gruppen i Ljungskile bara funnits i ett år.

Kerstin Lundström började engagera sig i Amnesty 1976. Till Ljungskilegruppen kom hon 2008 efter flytten från Mölndal.

Lisa Jonsson började engagera sig i Amnesty 1987. Hon var 15 år och var med och startade en ungdomsgrupp i Ljungskile.

Inger Lindvall började engagera sig i Amnesty 1980 och det var tack vare brevbäraren på Särö. Brevbäraren smög ner lappar hos personer som hon hoppades skulle vilja vara med och bilda en grupp.

Det finns nästan 200 lokala Amnestygrupper i Sverige. Alla lokalgrupper tillhör något av Amnestys 18 distrikt. Det finns också ett antal specialgrupper som arbetar utifrån särskilda teman.

en viss jargong i en grupp. Vissa har sagt att vi pratar mycket om personer som de som är nya inte känner till, gamla fångfall och personer inom Amnesty. Det är någonting som vi måste vara observanta på.

Lisa: Ja, och det är ju lite knepigt att jag, som nästan är medelålders, är yngst i gruppen. Det är något vi behöver jobba med.

Hur gör ni för att få genomslag? Ljungskile är ju en ganska liten ort.

Inger: Vi försöker sammanföra våra arrangemang med saker som händer i byn. Amnestys 50-årsjubileum kommer vi till exempel inte att fira den 28 maj utan den 18 juni, på Ljungskiledagen.

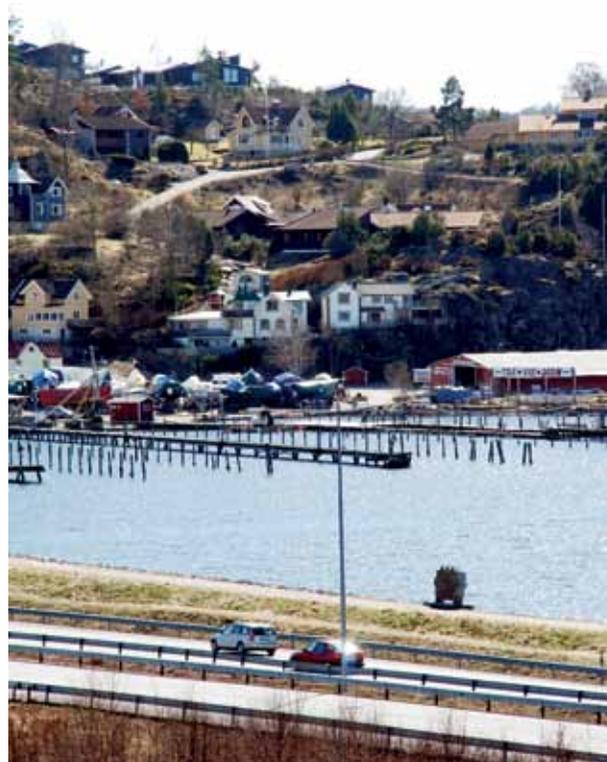
Kerstin: Då ska vi skåla i cider, ha ballonger till barnen och en fotoutställning på folkhögskolan.

Lisa: Vi brukar också ha ett schema så att vi ser till att någon skramlar bössa en gång i månaden. Det handlar inte bara om att få in pengar, vi står ju där och folk kommer fram och pratar med oss.

Är det någonting som ni minns särskilt från era år inom Amnesty?

Kerstin: Jag har varit engagerad i den dödsdömde Anthony Graves fall. Han satt på Death Row i USA i 18 år

I Ljungskile kommer Amnestys 50-årsjubileum firas på Ljungskiledagen.

men blev frigiven nu i november. Det har varit fantastiskt att få följa hans öde, som ju dessutom har fått ett lyckligt slut!

Inger: Fallet med Hilda Migueles slutade också lyckligt då hon till sist blev fri efter sju år. Hon jobbade på en skofabrik och hade fångslats i Argentina 1975. Vi fick henne som fångfall. Sedan träffade några av oss Marta, som hade suttit på samma fängelse och hon kunde ju berätta precis hur det var! Vi byggde upp en exakt modell av den cellen som Hilda satt i. Den har vi haft med i många olika sammanhang där vi har berättat om Hildas fall.

Ingrid: I samband med det hade vi också en manifestation här i Ljungskile för »De galna mödrarna« i Argentina. Det glömmar jag aldrig. Jag ryser fortfarande när jag tänker på det. Under manifestationen identifierade jag mig så starkt med dem. Vi gick i tystnad och hade plakat med namnen på barn som var försvunna.

Lisa: Det där är någonting som jag tycker väldigt mycket om här i gruppen, att även om vi har jobbat länge med de här frågorna så har vi kvar empatin. Vi kan bli arga eller tårögda om vi ser en film tillsammans eller pratar om någonting. Vi blir inte cyniska utan den där nerven finns kvar. ■

»Det glömmar jag aldrig. Jag ryser fortfarande när jag tänker på det.«

1961 Peter Benenson publicerar sin artikel i The Observer om de bortglömda samvetsfångarna. Amnestygrupper bildas i Storbritannien, Västtyskland, Holland, Frankrike, Italien och Schweiz. Amnestys första internationella rådsmöte hålls i Luxemburg.

Upproret i Angola blir inledning till de portugisiska kolonialkrigen. Den 13 augusti börjar östtysk polis bygga den mur i Berlin som kommer att dela staden i två delar.

Kongokrisen skärps trots att en stor styrka av FN-soldater finns på plats. Landets premiärminister Patrice Lumumba mördas av separatisterna i Katanga och deras belgiska uppbackare. Den svenska regeringen säger ja till att skicka svenska stridsplan, J-29, den så kallade flygande tunnan, till Kongo och svenskt flyg utför stridsuppdrag. Den 18 september dör FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld när hans flygplan störtar vid Ndola i dåvarande Nordrhodesia (nuvarande Zambia). Om det var en olycka eller om Dag Hammarskjöld mördades är än idag inte klarlagt.

Jubel i Lissabon sedan diktaturen har störtats den 25 april 1974.

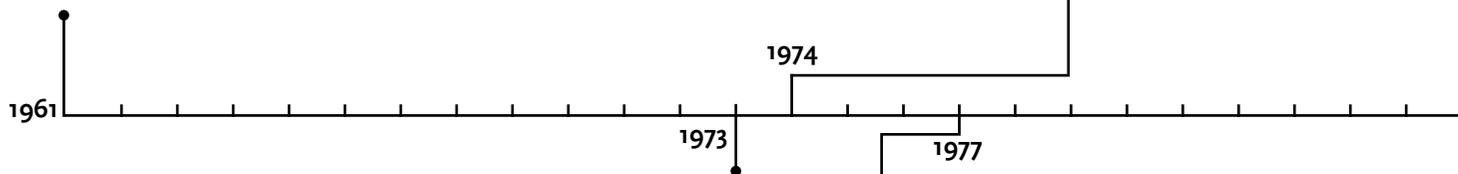
50 år i

Text: Ulf B Andersson

1974 Den 11 september publicerar Amnesty en rapport om Chile.

I Portugal skålas det för friheten den 25 april då militären gör en oblodig kupp och störtar den fascistregim som styr sedan 1926. Fångar frigges, partier tillåts och många återvänder hem från exilen. Förhandlingar inleds med självständighetsrörelser i kolonierna i Afrika och Östtimor.

Militärjuntan i Grekland avgår efter sju års styre sedan ett kupp försök på Cypern misslyckats. Turkiet invaderar norra Cypern och landet delas i två delar. Richard Nixon tvingas avgå som USA:s president efter Watergateskandalen. De sovjetiska myndigheterna utvisar författaren Alexander Solsjenitsyn.

1973 Amnestys första blyxtaktion utfärdas. Det gäller den brasilianske professorn Luiz Basilio Rossi. En Amnestygrupp i Moskva godkänns och den fortsätter arbeta till 1986. I Sverige fördubblas Amnestys medlemsantal till 7 000 medlemmar efter kuppen i Chile.

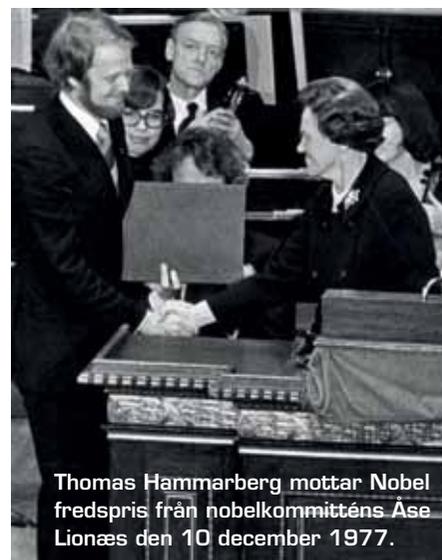
I Paris undertecknas ett fredsavtal mellan Nordvietnam/FNL och Sydvietnam/USA. Arkitekterna bakom avtalet, Henry Kissinger från USA och Le Duc Tho från Nordvietnam tilldelas Nobels fredspris. Le Duc Tho vägrar dock ta emot priset.

I Uruguay stänger armén kongressen och landet blir känt för att ha flest politiska fångar per capita i världen. Den 11 september gör armén under ledning av Augusto Pinochet uppror och anfaller La Moneda-

palatset i Chiles huvudstad Santiago. Den folkvalde presidenten, Salvador Allende, dör och tiotusentals människor fängslas. En Amnestydelegation tillåts komma in i det militärstyrda Chile.

I militärdiktaturens Grekland gör studenter-na vid tekniska högskolan uppror 17 november. Skolan stormas av polis och militär och ett stort antal studenter dödas.

I FN:s generalför-samling antas en resolution (3059) som fördömer tortyr.

Thomas Hammarberg mottar Nobel fredspris från nobelkommitténs Ase Lionæs den 10 december 1977.

1977 Amnesty International får Nobels fredspris för att ha »bidragit till att säkra en grund för frihet och rättvisa och därmed också för fred i världen«. Amnesty arrangerar en stor konferens i Stockholm mot dödsstraffet.

I Sydafrika dör studentledaren Steve Biko i polishäkte. I Sri Lanka utbryter våldsamheter mellan singaleser och tamiler. I Polen får alla som har dömts efter arbetarprotesterna sommaren 1976 amnesti. Allt fler uppgifter kommer från Kampuchea (Kambodja) om massiva övergrepp under Röda khmerernas styre. Första fria valet i Spanien sedan 1936.

FOTO: AFP/SCANPIX

Armésoldater vid anfall mot presidentpalatset i Chiles huvudstad Santiago.

FOTO: PER KAGRELL/SCANPIX

backspegeln

Den 2 juni 1989 samlas hundratusentals personer på Himmelska fridens torg i Peking för att kräva demokratiska reformer. Två dagar senare rullade stridsvagnarna in.

1989 Amnesty driver kampanj mot dödsstraffet. FN antar konventionen om barns rättigheter.

De sista sovjetiska soldaterna lämnar Afghanistan men kriget fortsätter. Den 4 juni 1989 krossar den kinesiska armén demokratirörelsen på Himmelska fridens torg i Peking. Över hela landet grips arbetar- och studentledare.

I Polen sluter regeringen och den förbjudna fria fackföreningsrörelsen Solidaritet ett avtal. Fria val hålls i juni. I Ungern river gränsvakter järnridån. Efter massiva måndagsprotester under hösten kapitulerar den östtyska regimen och Berlinmuren öppnas den 9 november. I Tjeckoslovakien frigges samvetsfångarna, däribland Vaclav Havel som sedan blir president. I Rumänien avrättas Nicolae och Elena Ceausescu efter en blodig revolution.

FOTO: LIONEL CIRONNEAU/AP/SCANPIX

Östtyska gränsvakter i ett håll i Berlinmuren 11 november 1989.

1989

2004

2011

2004 Amnesty inleder en sexårig kampanj för att stoppa våldet mot kvinnor. Upproret i Darfur slås ned med brutala metoder av regeringen i Sudan. Amnesty rapporterar om mord, massvåldtäkter och fördrivningar och kräver att omvärlden ska reagera. USA utsätts för skarp kritik efter avslöjandet om övergreppen i Abu Ghraib-fängelset i Irak. Amnesty lyfter också fram allt fler enskilda fångfall i USA:s fångläger på Guantánamo.

Chiles tidigare president Augusto Pinochet avlider utan ha ställts inför rätta. Den 7 september mördas den indonesiske människorättsaktivisten Munir ombord på ett Garuda-plan på väg från Singapore till Amsterdam. Han har förgiftats med arsenik och arméns säkerhetstjänst misstänks ligga bakom.

FOTO: AI

Amnestyaktivister i Danmark samlar in namn med krav på skärpningar av landets våldtäktslag. Amnestys kampanj Stoppa våldet mot kvinnor pågick 2004–10.

28 februari 2011. Längst till vänster Reinaldo Bignone och Jorge Videla, presidenter under Argentinas militärdiktatur 1976–83, som står inför rätta.

2011 Amnesty fyller 50 år och över hela världen ska detta uppmärksammas den 28 maj.

I Tunisien och Egypten tvingas de sittande presidenterna avgå efter folkliga protester. Protesterna sprider sig till en rad länder i regionen. I Libyen utbryter inbördeskrig och i Syrien ökar antalet dödsoffer när regimen sätter in armén för att slå ned protester.

FN:s säkerhetsråd hänskjuter situationen i Libyen till ICC, Internationella brottmålsdomstolen. På uppdrag av FN övervakar Nato en flygförbudszon över Libyen. Svenska Jas-plan deltar i operationen. I östra Kongo fortsätter strider mellan rebellgrupper och armén och trots en stor FN-styrka på plats mördas och våldtas människor i byar i Kivuprovinserna.

I Argentina döms alltfler från militärregimen (1976–83) till långa fängelsestraff för mord, tortyr och kidnappningar av barn.

FOTO: JUAN MABROMATA/AF/SCANPIX

»Min lojalitet är till dem som

Thomas Hammarberg var en av de första medlemmarna i Amnesty svenska sektion och han blev senare generalsekreterare för Amnesty International. Många framsteg har gjorts på den internationella scenen sedan Amnestyaktivister kastades ut från Unescos högkvarter i Paris på 1970-talet när de skulle offentliggöra den första rapporten om tortyr.

Text och bild: Anja Sahlberg

Han har ett fast handslag, Thomas Hammarberg. Vi träffas en mulen fredagseftermiddag på hans kontor i Europarådet i Strasbourg. Skorna står prydligt bredvid skrivbordet, på fötterna har han i stället bekväma tofflor. Skjortan är uppknäppt och kavajen hänger på en stol bredvid.

– Jag har inga fler möten idag, men en hel del skrivjobb kvar, säger Europakommissionären för mänskliga rättigheter.

Han tar av sig de runda glasögonen och slår sig ner bredvid mig i en bekvämare stol. Dagen efter ska han till Malta för att där besöka de kritiserade flyktinglägren.

Hur mycket kan du egentligen påverka politikerna du träffar i Europarådets medlemsstater?

– Mer än vad man kanske kan tro. Om man öppet avvisar rimliga krav på mänskliga rättigheter idag så slår det tillbaka.

Thomas Hammarberg kan se tillbaka på ett långt yrkesliv där de mänskliga rättigheterna har stått i fokus. I 20-årsåldern, när han redan var engagerad mot apartheid i Sydafrika, fick han upp ögonen för Amnesty 1964.

Det var en artikel av författaren Per Wästberg i tidningen Vi som lockade in honom i organisationen.

– Det jag gillade med Amnesty var dess fokus på politiskt förtryck, samtidigt som man hade en opolitisk hållning. Jag kände genast att Amnesty som metod var ett effektivt sätt att arbeta mot kränkningar av mänskliga rättigheter och det tycker jag har bekräftats genom åren. Det har blivit resultat.

1960- och 70-talen var turbulenta år där Amnestys fokus till mångt och mycket ändrades med världsläget.

– Det hände en hel del då som förstärkte behovet av en organisation som Amnesty. Europa gick tillbaka när det gäller mänskliga rättigheter, säger Tho-

mas Hammarberg. Jag tänker på kuppen i Aten 1967, som var väldigt viktig för oss, och militärkuppen i Turkiet 1971. Så under 1970-talet kom positiva händelser. Juntan föll i Grekland 1974, Portugal förändrades när diktaturen hävdes 1974 och kolonialkrigen i Afrika avbröts, och så föll regimen i Spanien efter Francos död 1975. Samtidigt blev det växande problem i Latinamerika med diktaturena i Brasilien, Argentina, Uruguay och militärkuppen i Chile 1973.

Att tortyrfrågan snabbt kom upp på dagordningen var ingen slump.

– I många av de fall jag nämnt var ju tortyr ett jättestort problem. Vi i svenska Amnesty drev frågan hårt och vi lyckades påverka de andra sektionerna att vidga mandatet, berättar han.

Snart blev de dock varse att det här var en mycket känslig fråga för flera regimer.

– I början på 1970-talet började vi samla material om tortyr, vi fick ihop en hel dossier med vittnesmål från olika länder, minns Thomas Hammarberg. Vi bestämde oss för att publicera den första rapporten någonsin och offentliggöra den i Unescos byggnad i Paris. Men när regeringar i Latinamerika fick kännedom om att en frivilligorganisation planerade en konferens om tortyr i en FN-byggnad så blev vi utsparkade, bara några timmar innan mötet skulle öppna.

Ironiskt nog blev den desperata actionen, vars syfte var att tysta aktivister-

Katarina Taikon: Svensk författare av romsk härkomst som skrev böckerna om Katitzi.

Andrej Sacharov: Rysk kärnfysiker och medborgarrättskämpe som fick Nobels fredspris 1975.

Anna Politkovskaja: Journalist på den ryska tidningen Novaja Gazeta. Hon mördades 2006.

Janusz Korczak: Polsk läkare och författare. Han dog 1942 i Treblinka.

kan bli offer»

Thomas Hammarberg är Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter.

Thomas Hammarberg

1974–78 var Thomas Hammarberg ordförande i svenska Amnesty. 1980–86 var han generalsekreterare i Amnesty International och 1986–92 generalsekreterare i Rädda barnen. 1994–2002 var han svensk ambassadör för mänskliga rättigheter och hade också en rad FN-uppdrag, bland annat i Kambodja. 2002–05 var Thomas Hammarberg generalsekreterare för Olof Palmes Internationella Center. 2006 utsågs han till kommissionär för mänskliga rättigheter i Europarådet som har 47 medlemsstater.

na, en skjuts framåt för Amnesty.

– Det faktum att vi hade sparkats ut av ett FN-organ när det gällde tortyr blev en väldig hjälp för oss, för det visade ju hur orimligt läget hade blivit, säger han.

Amnestys tortyrkampanj fick snart gehör och man fick igenom flera krav inom FN för att förhindra tortyr, däribland en konvention och en särskild rapportör. Nobels fredspris, som tilldelades Amnesty 1977, blev förstås ytterligare en hjälp i medlemsrekryteringen.

– Då började också arbetet med att sprida organisationen till andra delar av världen än Europa och USA, förklarar han.

Det har gått 25 år sedan Thomas Hammarberg lämnade posten som generalsekreterare för Amnesty International men han är fortfarande medlem. **Hur ser du på dagens Amnesty?**

– Det finns en fantastisk glöd i organisationen och väldigt många duktiga och engagerade medlemmar. Jag upplever att man fortfarande värnar den oberoende linjen och arbetar för resultat utan onödig politisering, svarar han.

Amnestys metoder har dock förändrats med åren, konstaterar Thomas Hammarberg:

– Då var det mer betoning på de enskilda fallen än det är nu. Grupperna själva tog initiativ och adopterade fångar. Det har ju tunnats ut lite med åren, delvis på grund av att det är färre solklara fall av samvetsfångar och för att regimerna har lärt sig att använda andra metoder i förtrycket.

Han betonar att det är viktigt att Amnesty förblir en decentraliserad organisation och att grupperna får spelrum för egna initiativ:

– Amnesty har tyvärr byråkratiserats med åren. Det är viktigt att ha en diskussion om det, så att man kan hålla kvar vid traditionen av medlemsinflytande i stället för tjänstemannastyre. Det får inte bli för mycket orkestrerat.

Under vårt samtal på kontoret i Strasbourg kastar Thomas Hammarberg regelbundet blickar på fyra fotografier som hänger på väggen bakom skrivbordet. Hans stora förebilder; Andrej Sacharov, Katarina Taikon, Anna Politkovskaja och Janusz Korczak, inspirerar honom i hans dagliga arbete för mänskliga rättigheter.

Som Europakommissionär är han noga med att hålla fast vid en oberoende profil.

– Jag försöker att inte blanda in politiska och ideologiska överväganden. Min lojalitet är till dem som kan bli offer och då bör man agera så att det blir resultat, betonar han.

Att han idag har kommit närmare Europas maktelit innebär direkta möjligheter att påverka.

– Jag träffar ju presidenter och premiärministrar ideligen. Min ambition är att fungera som en brygga mellan frivilligorganisationer och makthavarna och representera människorättsaktivisternas åsikter i dialog med ledande politiker. Det är en rätt unik möjlighet faktiskt, säger han.

Vilket är det största hindret i ditt arbete?

– Verkligheten! Det har blivit svårare i Europa på senare år. Efter den panik som uppstod efter 11 september (2001) så tillgrip USA och EU tveksamma metoder och bortsåg från miniregler för till exempel tortyr.

– Vi ser också ökade främlingsfientliga stämningar på vår kontinent, titta inte minst på romernas situation. Det är viktigt att Europa klarar detta. Det är problematiskt när politiker inte står upp mot extremisterna på högerkanten, vi måste ta debatten, annars legitimeras deras argument! ■

»Det finns en fantastisk glöd i organisationen.«

FOTO: GING CRISTOBAL/AI

Prideparad i Filippinernas huvudstad Manila.

FOTO: US DOO/AI

Trots att USA:s president Barack Obama lovade att stänga fånglägret på Guantánamo finns det kvar.

FOTO: AI

»Ärade president, medan du sov dog dussintals personer i Darfur. Stoppa denna mardröm! Skydda civila nu!«. Amnesty i Nederländerna, 2004.

»Ring Amnesty! Ring Amnesty!«

Samvetsfångar. Tvångsvräkningar. Militära ingripanden. Hbt-rättigheter. Straffrihet. Amnestys arbete har ständigt utvecklats.

Text: Ulf B Andersson

Den 25 april meddelade myndigheterna i Rom att tvångsvräkningarna av romer i en bosättning tills vidare hade stoppats. Amnesty International hade utfärdat en blyxtaktion och andra organisationer hade protesterat. Den utsatta gruppen på 300 personer fick en frist. Amnesty uppmanade dock till fortsatta protester då risken för tvångsvräkningar är fortsatt stor.

Det verkar inte osannolikt att myndigheterna i Rom kan ta intryck av internationella protester och Amnestys blyxtaktioner, då ett stort antal människor över hela världen snabbt mobiliseras, är ett av organisationens vapen i kampen för mänskliga rättigheter.

Från början handlade blyxtaktionerna om enskilda individer. Det berättas om hur en advokat 1989 greps i sitt hem av säkerhetsstyrkorna i Colombia. Han hann skrika »Ring Amnesty! Ring Amnesty!« till de andra i huset innan han fördes bort. Amnesty utfärdade en blyxtaktion som var så effektiv att fäng-

elset via fax hade mottagit protester redan innan den fängslade advokaten hade anlänt.

I Zimbabwe har människorättsorganisationen WOZA, *Women of Zimbabwe Arise*, fått ett omfattande stöd från Amnesty. Organisationen grundades 2003 under en period då president Robert Mugabe stramade åt alla oppositionella gruppers handlingsfrihet. Kvinnorna i WOZA fortsatte dock att trotsa myndigheterna och gick ut i fredliga demonstrationer. En av organisationens grundare, Jenni Williams, hade fram till vintern 2009, då Zimbabwe fick en samlingsregering, gripits inte mindre än 33 gånger. I september 2010 greps hon igen anklagad för att ha »talat offentligt«.

När någon medlem i WOZA grips brukar Amnestymedlemmar ringa eller skriva till polisstationer där kvinnorna är fängslade. Polisen är så van vid detta att de säger till WOZA:s aktivister att de ska hälsa sina Amnestyvänner att

de fängslade inte har behandlats illa.

– Jag tror att telefonsamtalen till polisen i Zimbabwe under min fångenskap räddade mig från tortyr och våldtäkt, har Jenni Williams berättat för Amnesty. Polisstationen var så nerringd att de slutade lyfta luren. Att ringa till polisen, faxa en protest, skriva under ett vykort – alla sådana saker gör skillnad eftersom det skickar en tydlig signal.

Numera kan blyxtaktionerna också handla om grupper och internet har gett möjlighet att agera snabbare på ett samordnat sätt. Den 12 maj var det en vecka kvar på den Syrienaktion som Amnesty lanserat på internet med krav på att FN:s säkerhetsråd ska hänskjuta situationen i Syrien till ICC, internationella brottmålsdomstolen. 98 000 personer hade då skrivit under aktionen som också ställer krav på den syriske presidenten Bashar al-Assad att blodbadet i landet ska stoppas.

Amnesty har under sina första 50 år ständigt varit i utveckling. Förändringar i organisationens arbete har inte sällan varit föremål för livliga diskussioner. Denna vår, 2011, är det självklart att Amnesty den 6 maj med glädje hälsade beslutet i högsta domstolen i Brasilien då samkönade par gavs samma rättigheter som heterosexuella par.

FOTO: M. A. PUSHPA KUMARA/EPA/SCANPIX

Demonstranter i Sri Lankas huvudstad Colombo visar 1 maj i år sitt stöd för de ledare som de anser är angripna av väst.

– Detta är ett historiskt ögonblick för samkönade par i Brasilien, sade Guadalupe Marengo, biträdande chef för Amnestys Amerikaavdelning.

Det var dock först 1991, efter tio års debatt, som Amnestys internationella rådsmöte i Yokohama beslöt att fångar som fängslats på grund av samkönat sex skulle betraktas som samvetsfångar. Numera är arbetet för rättigheter för homosexuella, bisexuella och transpersoner en självklar del av Amnestys arbete. Människorätsorganisationer över hela världen ser också hbt-rättigheter som en del av mänskliga rättigheter.

I Europa har Amnesty de senaste åren deltagit med stora delegationer i Pride-firande i Lettland och Litauen där myndigheter och hotfulla motdemonstranter har försökt stoppa evenemangen. Amnesty har i det baltiska Pride-firandet betonat yttrandefriheten och också protesterat mot lagförslag som skulle inskränka möjligheterna att tala öppet om sexualitet och relationer. I år blir det dock inget Baltic Pride då den estniska arrangören valt att istället arrangera ett bredare evenemang kring respekt och mänskliga rättigheter.

Frågan om synen på militära interventioner har gradvis förändrats inom Amnesty. Efter FN:s misslyckande att förhindra folkmordet i Rwanda 1994 och massakern i den bosniska staden Srebrenica 1995 ansåg många att militära interventioner kan vara nödvändi-

ga för att förhindra massiva övergrepp. Vid det internationella rådsmötet i Mexiko 2005 beslöts att Amnesty i undantagsfall både kan uttala sig mot användande av militärt våld och ta ställning för att militära styrkor ska ingripa. Efter det beslutet har Amnesty efterlyst större insatser av FN-sanktionerade styrkor i Darfur i västra Sudan och grannländerna Tchad och Centralafrikanska republiken.

Hösten 2008, när rebeller i östra delen av Demokratiska republiken Kongo gick till offensiv, krävde Amnesty att FN skulle skicka fler soldater till området för att skydda civilbefolkningen. Sommaren 2006 togs också ett unikt beslut i Amnestys historia då organisationen krävde omedelbar vapenvila i Libanonkriget.

Under Amnestys 50 år har utvecklingen i världen gett organisationen både framgångar och motgångar. Trots den intensiva kampanjen över hela världen vägrade den nigerianska militärregimen att lyssna till protesterna och den 10 november 1995 hängdes Ken Saro-Wiwa och åtta andra medlemmar av Ogonifolket i Nigerdeltat. Regimen i Burma (Myanmar) har sedan saffransrevolutionen krossades hösten 2007 fortsatt att styra med järnhand även om Aung San Suu Kyi, ledare för NLD, nu är på fri fot och har sluppit en ny husarrest efter att hennes straffperiod löpte ut i november 2010.

FOTO: WOZAI

Kvinnor i WOZA demonstrerar i Zimbabwes huvudstad Harare.

FOTO: KAREN DE GROOT/AF

Ken Saro-Wiwa hängdes i november 1995.

Efter al-Qaidas angrepp mot USA den 11 september 2001 inleddes kriget mot terrorismen. Kidnappningar, mord, hemliga fängelser och tortyr har med Guantánamo som symbol kännetecknat USA:s agerande. Amnesty och andra människorätsorganisationer har hittills utan resultat krävt att de ansvariga för övergreppen, däribland USA:s förre president George W Bush, ska ställas inför rätta om de har begått brott.

Å andra sidan har kampen mot straffrihet haft stora framgångar under det senaste decenniet. Det är långt kvar tills alla världens länder har anslutit sig till Internationella brottmålsdomstolen, ICC.

När FN:s säkerhetsråd den 26 februari 2011 antog resolution 1970 var det därför en historisk händelse. Alla de 15 medlemmarna i säkerhetsrådet röstade för att situationen i Libyen skulle hänskjutas till ICC. Även länder som USA, Ryssland och Kina röstade för resolutionen trots att de själva inte har visat något intresse av att ansluta sig till ICC. ■

Brita Grundin är övertygad om att dödstraffet är på väg att försvinna som straffmetod.

En lång kamp mot dödstraffet

Ett känt namn inom Amnesty. Envis och kunnig. Så går pratet om dödsstraffsexperten Brita Grundin som arbetat med Amnesty sedan 1968. Med det brinnande engagemanget i topp ser hon positivt på framtiden.

Text och bild: Yvette Lindholm

Det var Biafrakriget i Nigeria i slutet av 1960-talet som eldade upp Brita Grundins engagemang ordentligt när hon kom upp i vuxen ålder. Med sina finländska rötter kunde hon förstå varför de krigade och kämpade för sin självständighet men hon kunde inte förstå hur man kunde offra civilbefolkningen på ett så blodigt sätt.

– Jag skickade en månadslön en gång. Jag hade inte så mycket så det var inte mycket pengar men det kändes att här måste man göra någonting, berättar Brita.

1968 var Brita och hennes man och såg Hasse och Tages *Åh vilken härlig fred* i Linköping och i pausen berättade artisterna om Amnesty.

– Jag kände med en gång: »Det här. Det här är min grej«. Efteråt träffade vi några vänner och bildade en Amnestygrupp på stående fot på teatern. Jag tror att jag gick och betalade medlemsavgiften dagen efter, berättar hon.

Efter det jobbade hon med gruppen i Linköping i flera år, sedan blev hon invald i Amnestys styrelse och i slutet av 1970-talet tog hon tjänstledigt ett år för att ta en tjänst på svenska sekretariatet. Där stannade hon sedan i tolv år fram till pensionen. I lägenheten i Vasastan i Stockholm är ett helt rum vikt åt pärmar och böcker hon samlat på sig från Amnesty och står tillsammans med finländsk poesi.

I dag är Brita 84 år och är kvar i tre av Amnestys grupper. Som dödsstraffs-expert sitter hon så klart kvar i aktions-

Brita Grundin

Ålder: 84 år

Amnesty: Medlem sedan 1968

Bor: I Stockholm

Familj: Fyra barn, åtta barnbarn och sedan 1970 har en dotter till den första samvetsfånge vår Amnestygrupp arbetade för – från Rhodesia – varit medlem av min familj.

Intressen: Människor.

Böcker, böcker, böcker. Klassisk musik och jazz. Utrikespolitik. Friidrott och backhoppning (som åskådare!)

Bästa Amnestyminne: Frigivningen av politiska fångar efter militärjuntornas fall i Latinamerika, apartheidlagarnas försvinnande i Sydafrika och Sovjetunionens krasch. Fångarna var så många – fysiskt och psykiskt torterade – och blev äntligen fria.

gruppen mot dödsstraffet, AMD, som träffas varannan vecka. Hon är också med i arbetsgruppen för tortyrfrågor och hälso- och sjukvårdsggruppen.

Om kampen mot dödsstraffet konstaterar hon:

– Det var inte lätt. I den svenska sektionen var vi tidigt ute. Vi hade det i stadgarna i Sverige innan alla andra i början av 1970-talet och då flög man i taket på kontoret i London: »Omöjliga svenska sektionen med sitt dödsstraff, det har inte tagits något beslut, vad sysslar de med?«, berättar Brita.

Det slutade med att svenska sektionen fick plocka bort det ur stadgarna tills det togs ett internationellt beslut om att arbeta mot dödsstraffet i mitten av 1970-talet.

Samtidigt som Amnesty blev tilldelat Nobels fredspris 1977 hölls en stor internationell konferens där man beslutade att organisationen skulle börja arbeta aktivt mot dödsstraffet. Ändå ville man inte i London att grupperna skulle arbeta med dödsstraffet. Från internationella sekretariatets sida tyckte man att det var en för känslig fråga och att det var för komplicerat för grupperna att arbeta med den frågan.

Vissa protester hördes från svenskt håll och 1978 hölls ett helgmöte på internationella sekretariatet.

– På lördagen hade de samlat alla experter och man skulle antligen övertala den här envisa, dumma svenska sektionen om hur svårt det var för grupperna att arbeta mot dödsstraffet, berättar Brita. Experterna försökte få de tre medlemmarna från svenska sektionen att förstå att dödsstraffet var en för svår fråga för gräsrotterna att hantera.

– Jag blev så förbannad och sade »fattar ni inte att det här är det lättaste vi har. Det här är lagstiftning och det här ska bort. Lagarna är nedskrivna och det är regeringens fulla ansvar«.

Brita och hennes två kollegor skakade på huvudet och tänkte att »det här går ju aldrig«.

– Men sedan på söndagen hade allt svängt 180 grader. Och vi fattade ingenting, säger Brita.

Brita tycker att dödsstraffet ändå är det som Amnesty har lyckats bäst med att påverka. Men dödsstraffet är inte bara svenska sektionens sak även om den tryckte på inifrån:

I ett rum har Brita Grundin samlat pärmar och böcker från sina år i Amnesty.

»Det här är min grej.«

– Även om vi aldrig brukar säga att någonting är Amnestys förtjänst så vågar jag nog säga att Amnesty spelade en stor roll när det gällde att lyfta upp dödsstraffet. När jag gick med i Amnesty var det 16 länder som hade avskaffat dödsstraffet, i dag är det 139 länder som avskaffat dödsstraffet i lag eller praktik. Hade inte Amnesty funnits och tryckt på våra regeringar hade det inte gått så här snabbt.

Under Brita Grundins 43 år inom Amnesty har hon sett mycket hända. Hon har mött många tortyroffer, före detta politiska fångar och före detta fångar som oskyldiga har dömts till döden.

– Det är naturligtvis höjdpunkten inom mitt arbete i Amnesty – möten med människor. Att träffa dem som blivit utsatta för så fruktansvärda övergrepp som har sagt att Amnesty hjälpt dem. Och att känna att så många av dem har kvar sin mänskliga värdighet, mänskliga värme och humor, det känns så klart alldeles speciellt, säger hon med ett leende.

– Ändå har det för mig alltid varit otroligt viktigt att komma ihåg att vi arbetar inte bara för de sympatiska människorna. Det fanns många osympatiska människor fängslade som Amnesty arbetade för, även bland de politiska fångarna. Ändå var det så viktigt att arbeta för deras rättigheter, konstaterar Brita.

En stor glädje för Brita var när Am-

nesty började jobba även för kriminella fångar, inte bara de politiska. Det var dödsstraffet de jobbade mot, vad människorna gjort var inte det viktiga:

– Det är rätten till rättvisa, rätten att inte bli torterad, rätten att inte bli utsatt för grymheter, det är det som är det viktiga! Det har ju med allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna att göra.

Och motgångarna har hon inte hunnit att tänka på:

– Vi har alltid haft så mycket att göra att vi inte hann se bakåt. Visst var det fångar som aldrig släpptes och de som dog i fängelset. Vi hade velat göra mer men vi hade fullt upp med att se framåt.

När Brita idag ser framåt är hon positiv. Dödsstraffet är snart borta säger hon. Kanske inte under hennes livstid, men under nästa generation. Varje år är det nya länder som avskaffar dödsstraffet, nu senast Gabon. Inte ens USA kommer att kunna stå emot till slut.

– Utmaningen ligger i två saker. I vissa länder är det religionen. När det gäller fundamentalisterna kommer de att hänvisa till Koranen och då inte de delar som gäller barmhärtigheten. Fundamentalismen finns även på den kristna sidan men det påverkar ju inte lagar på samma sätt. Det finns starka krafter inom den muslimska världen som vill ha bort dödsstraffet så det är ingen omöjlighet. Till slut kommer det att försvinna där också men än så länge ser jag det som en av svårigheterna, säger Brita och fortsätter:

– Den andra svårigheten är bristen på politiskt mod. Det finns en föreställning att dödsstraffet är någonting folket vill ha. Vill man då bli folkvald måste man vara för dödsstraffet. Men så länge man inte utbildar människor i vad dödsstraffet är – ett grymt omänskligt och förnedrande straff – då blir det svårt när makten ligger i händerna på människor som är måna om sin egen politiska karriär.

Och Brita kommer fortsätta göra så mycket hon kan.

– Det finns alltid någonting man kan göra. Jag funderar inte så mycket på varför jag gör det här, det har bara känts bra. Man ska inte avskräckas och låta sig hindras från att göra det som känns spontant rätt, avslutar Brita. ■

Så lätt är det att döda

Fotografen och filmkonstnären Jens Assur är aktuell med en ny film, *Killing the chickens to scare the monkeys*, som har premiär under filmfestivalen i Cannes i maj. Filmtiteln hänvisar till den kinesiska strategin att avrätta en grupp människor för mindre brott för att på så vis avskräcka andra från grövre brottslighet eller uppror.

Text: Kaj Ranén

Amnesty Press träffar Jens Assur i hans studio, som ligger i det nya mässingsfärgade konsthuset vid Vasaparken i Stockholm. Vi sätter oss ned i ett par futuriskt utformade soffor, som hämtade direkt ur ett Star trek-avsnitt, där Jens Assur på sin väna norrländska berättar att det var en bild på en arkebusering publicerad i brittiska tidningen *The Independent* som väckte tanken om att göra *Killing the chickens to scare the monkeys*:

– Stämningen på bilden var jovialisk, uppsluppen. Någon stod och skratade. Jag ville göra en film som belyser hur lätt det tycks vara att döda, säger Jens Assur.

Filmen är 25 minuter lång och kostade cirka 3,5 miljoner kronor att producera – »ungefär som en Festis-reklam«, konstaterar Jens Assur aningen syrligt – och har bland annat finansierats av Amnesty. Distributionen är inte klar än, mycket beror på mottagandet vid festivalen i Cannes, men det är redan bestämt att filmen kommer att visas på SVT samt spridas av UR bland Sveriges skolor.

Det är inte bara den långa titeln som sticker ut med filmen. Den börjar med en 15 minuter lång scen, utan klippning, där en avrättning av flera personer förbereds och utförs. Kameran är, liksom i övriga scener, statisk. En del av handlingen utspelar sig utanför kamerans blickfång.

– Tanken är att publiken ska vara en del av skeendet, som om den vore där, säger Jens Assur.

Historien berättas baklänges för att på så vis mänskliggöra en av de kvinnor som avrättas i den inledande scenen.

– Vi får därefter se henne i rätten,

när hon grips, när hon jobbar och slutligen i hemmet som mor och maka. På så vis blir hon mer än ett nummer bland andra avrättade – hon blir en människa av kött och blod, säger han.

Jens Assur, som gjorde sig känd som fotograf för Expressen på 1990-talet, har numera gått från journalistiken och börjat ägna sig mer och mer åt film och foto som konstform.

– Konsten är mer subtil än journalistiken, som i många fall är extremt kommersiell. Alla vet vem Laila Bagge är, men inte många får veta om det som sker i andra delar av världen. Därför upplever jag det som enklare inom

Jens Assur

Föddes 1970 i Stora Blåsjön i Jämtland. Arbetade som fotograf för Expressen åren 1990–97. Har gjort flera uppmärksammade foto-projekt, både i form av böcker och utställningar, däribland *Och himlen där ovan* (2001), *This is my time, this is my life* och *Victims of war* (båda 2006), *I can see the world from here* (2007) och *Hunger* (2010). 2006 släppte han sin första kortfilm, *Den sista hunden i Rwanda*. Han har också skrivit manus till och ska regissera långfilmen *Close far away*, som köpts av filmbolaget Mandate i Hollywood.

konsten att tänja på gränserna för det jag vill förmedla, säger han.

Genom böcker, filmer och fotoutställningar har Jens Assur försökt att påverka västvärldens maktthavare och medborgare till att ändra de överdådiga konsumtionsmönstren och levnadsvanorna samt ta ett större ansvar för de fattigare delarna av världen.

– I grund och botten är det mycket som är bra med Sverige. Jag är överraskad över att vi inte ser sambanden mellan vår ovilja att exportera våra värderingar och att andra länder har det sämre, säger Jens Assur. ■

»Konsten är mer subtil än journalistiken.«

Jens Assur (t h) under inspelningen av filmen i Bangkok.

FOTO: BJÖRN LARSSON ASK / SCANPIX

Nu startar vi MR-skolan, en sida med utbildning för alla i aktuella människorätsfrågor. Madelaine Seidlitz, jurist på Amnestys sekretariat i Stockholm, reder här ut begreppen kring flyktingar.

Finns det illegala flyktingar?

I medier och i samtal används ofta begrepp som illegala flyktingar och illegala migranter. Eller så talas det om båtflyktingar som kommer till Europa för att arbeta. Eller migranter som söker asyl. Det händer ganska ofta att man säger att de är utnyttjade av internationella människosmugglarligor.

Finns det verkligen illegala flyktingar och vilka skulle det i så fall vara? Vilka är det som reser i båtar över haven för att ta sig till Europa? Är en flykting asylsökande eller kanske migrant?

Vid en googlesökning på »illegala flyktingar« får man 46 100 träffar. Då kommer det bland annat upp en artikel från tidningen Svensk Polis där det sägs att det varje år förs in 20 000 flyktingar illegalt i Sverige.

Göran Johansson (s), då kommunalråd i Göteborg, uppmanade för några år sedan i en debattartikel regeringen att utvisa illegala flyktingar. Och nyhetsbyrån TT berättar om hur illegala flyktingar ska spåras med mätinstrument.

Är det då betydelsefullt hur man benämner människor. Ja, blir det korta svaret. En sammanblandning av begrepp och ett ordbruk som misstänkliggör människor och flyktingskapet som sådant riskerar omedelbart att spela främlingsfientliga krafter i samhället i händerna. Schabloniseringar om såväl flyktingskap som migration och även om konflikter innebär att vi får det svårare att förstå de enskilda individer som det i slutändan alltid handlar om.

»En illegal afrikansk flykting« är svårare att förstå än »en flykting från Kivuprovinserna i östra delen av Demokratiska republiken Kongo som har tvingats fly på grund av den väpnade konflikten och nu är i Sverige för att söka asyl«.

Hon kanske för övrigt tog sig hit med hjälp av smugglare eftersom hon inte hade någon möjlighet att få en pass-

handling från de kongolesiska myndigheterna. En sådan hade ändå inte hjälpt henne att ta sig till Sverige eftersom hon aldrig skulle ha fått den visering som är obligatorisk för kongolesiska medborgare. En del av resvägen betalade hon en människosmugglare men passhandling- en hon använde tillhörde hennes kusin.

Finns det då illegala flyktingar? Nej, de finns inte. En flykting är en person som tvingats fly sitt hem på grund av risk att utsättas för allvarliga kränkningar av sina mänskliga rättigheter.

Om en person tar sig till ett annat land för att söka skydd hos myndigheterna i det landet, vilket är en grundläggande mänsklig rättighet enligt exempelvis FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och FN:s Konvention om flyktingars rättsliga ställning, blir personen asylsökande.

Migranter och flyktingar färdas ofta tillsammans, även i båtarna över Medelhavet. En migrant har ingen absolut rätt att få resa in i ett land i Europa men en flykting har den rätten, om hon vill söka asyl. Denna rätt är absolut och man **måste** alltså tillåta att människor som vill söka skydd att resa in i EU, för att ta ett aktuellt exempel.

När en båt stoppas i Medelhavet på väg till Italien eller Grekland kan man inte veta om passagerarna ombord är migranter eller flyktingar som vill söka asyl. Människor reser tillsammans, och ju mindre pengar de har desto farligare resvägar kan det bli. Myndigheterna måste därför tala med var och en av dem för att förstå skälet till att de befinner sig på båten.

Vi ser hur stater allt oftare misstänkliggör både flyktingar och migranter och i strid med sina egna internationella förpliktelser stoppar människor från att söka skydd. EU är inget undantag och det finns idag egentligen heller inga helt lagliga vägar att ta sig

FOTO: AMNESTY

Tunisie som i mars 2011 har anlant till den italienska ön Lampedusa.

till EU för att söka asyl. Respekten för de grundläggande mänskliga rättigheterna gäller dock alla människor.

Madelaine Seidlitz

Nyckelord

Flykting

En person som flyr sitt hem på grund av fruktan att utsättas för allvarliga kränkningar av sina mänskliga rättigheter är en flykting. Det finns internflyktingar och flyktingar som har korsat en gräns.

Asylsökande

Det är en mänsklig rättighet att »söka och åtnjuta fristad från förföljelse« (ur FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna). För att erhålla skydd krävs att personen har en välgrundad fruktan för förföljelse. En flykting som söker skydd i ett annat land blir asylsökande.

Migrant och irreguljär migrant

En migrant är en person som har lämnat sitt hemland och befinner sig i ett annat land, antingen tillfälligt eller permanent. Den som inte har tillstånd att vistas i det andra landet är en irreguljär migrant. Felaktigt kallas irreguljära migranter ibland för illegala. Irreguljära migranter är en av de mest utsatta grupperna i dag och är ofta rättslösa.

Öppenhet om våld mot kvinnor

Från Amnestyfonden ges varje år stöd till organisationer och individer runt om i världen. Här berättar styrelseledamoten Emil Johansson om sina intryck från Bangladesh.

Text och bild: Emil Johansson

Shabila berättar med stark och målmedveten röst om misshandeln och visar fotografier på sin kropp med sår och blåmärken. Det är mannen hon som minderårig blivit bortgift med som är orsaken. Vi befinner oss i staden Chittagong på ett dialogforum. Här berättar kvinnor som har utsatts för könsbaserat våld om sina upplevelser för olika myndighetsrepresentanter.

Shabillas situation är inte ovanlig i Bangladesh. Tvångs- och barnäkten-skap är vanliga och giftermålet är inte sällan betraktat som en uppgörelse mellan familjer där frågan om hemgift och ekonomisk-social status är avgörande snarare än kvinnans egna vilja. Studier tyder också på att mäns våld mot kvinnor i nära relationer är utbredd. Denna fråga ses ofta – som på så många andra håll i världen – som en privat angelägenhet och inte som en fråga om kvinnors rättigheter. Sexuella trakasserier är ett stort problem. Strafffrihet för våldtäkter är omfattande och som en följd av det sociala stigma som drabbar utsatta kvinnor, däribland svå-

PHREB vill stärka unga kvinnors egenmakt.

FOTNOT: I december 2010 besökte Emil Johansson och Poa Westrup från Svenska Amnestyfondens styrelse PHREB.

righeter att bli bortgift, är självmord efter våldtäkt inte ovanligt.

Att öppet berätta om sina egna erfarenheter av våld är däremot ovanligt. Att dessutom kunna göra det i dialog med till exempel polischefer är ännu ovanligare. Dialogforumet är en del i en rad aktiviteter anordnade av organisationen PHREB, *Promoting Human Rights and Education in Bangladesh*, som får bistånd av Svenska Amnestyfonden.

PHREB:s aktiviteter syftar till hjälp till självhjälp – att utbilda och uppmuntra unga kvinnor, och en del pojkar, till egenmakt baserat på grundsatsen att förbättrandet av deras situation handlar om mänskliga rättigheter och att de har möjlighet att hävda dessa.

Ett nätverk för grupper av unga kvinnor är knutet till PHREB. I dessa grupper skapas utrymmen där kvinnorna kan tala om sådant som sexuella trakasserier och tvångsgifte. Där kan de även diskutera andra problem som barnarbete, hygienfrågor och avsaknaden av utbildning. Genom att varje

grupp är självstyrande och bestämmer om sin inre organisering får även kvinnor praktisera ett ledarskap och en bestämmanderätt som annars få kvinnor i landet har möjlighet till.

Vi besöker en sådan grupp där ett 20-tal unga kvinnor håller möte. Sexuella trakasserier och tvångsgifte diskuteras men trots de allvarliga ämnena så berättar dessa tonåringar med engagemang och hoppfullhet om sina framtidsdrömmar: att bli lärare, advokater, poliser och läkare.

Situationen för kvinnor och deras rättigheter i Bangladesh kommer inte att förändras över en natt. Shabila ger emellertid, liksom så många andra bangladeshiska kvinnor vi träffat under vårt besök, inspiration och anledning att vara hoppfull inför framtiden. Mitt i de hemska upplevelser många av dessa kvinnor berättar om finns ett brinnande engagemang för att påverka sin egen framtid.

Vid dialogforumet avgav polischeferna som deltog ett löfte om att förändra rutinerna för att underlätta hanteringen av anmälningar om våld mot kvinnor. En del av familjerna till gruppen av tonårsflickor hade börjat lyssna på sina kvinnliga medlemmar på ett annat sätt än tidigare. Att känna till sina rättigheter och diskutera dem är första steget till en större respekt för kvinnors rättigheter. ■

Amnestyfonden

Svenska Amnestyfonden bildades 1966 på initiativ av Hans Alfredson och Tage Danielsson. Fondens bistånd fungerar som ett komplement till Amnestys övriga arbete. Fonden får 11 procent av de medel som samlas in i Sverige.

Stöd kan ges till rättshjälp till personer som hotas av dödsstraff eller fängelse på grund av sin politiska övertygelse, religion eller hudfärg, vård för dem som utsatts för tortyr undersökningar av tortyrfall, fängslanden och andra kränkningar som strider mot de mänskliga rättigheterna stöd till organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter.

Emil Jensen har lagt upp i stort sett allt sitt material på sin hemsida för att göra det tillgängligt för alla, oavsett inkomst.

Emil vill sprida lite jävla medmänsklighet

– Jag vill få alla att förstå att de är nåt. Om man tänker att »mitt liv betyder något«, så måste också andras liv göra det. 28 maj kommer den tragikomiske musikern och poeten Emil Jensen till Amnestys 50-årsfest i Stockholm.

Text: Emilie Holmstrand

MR-galan under Mänskliga rättighetsdagarna i Örebro hösten 2010. På scenen står Emil Jensen. Med sin »lilla My möter sumobrottare«-inspirerade knut på huvudet får han publiken att tillsynes ömsom försjunka in i hans lugna melodier och utlämnande känslosamma texter, ömsom skratta högt åt hans mellansnack. Just blandningen av allvar och humor var något Emil Jensen kände att saknades i artistvärlden, så därför började han själv att använda kombinationen:

– Skrattet har en förmåga att få människor att öppna upp sig. Efter skratt kan man prata med människor på djupet. Men det är också ett vapen, man måste vara försiktig och inte utnyttja det, inte eftersträva att pumpa in budskap hos människor. Det är också så jag upplever världen, tragikomisk... Jag försöker också hitta det tragiska i det komiska, säger Emil Jensen och ler med både munnen och ögonen.

Med gitarren på ryggen mellanlandar Emil Jensen i Stockholm för att

ge denna intervju på sin tågresä från Sundsvall, sista anhalten på hans Norrlandsturné, till hans hem i Malmö. Vi möts på Medborgarplatsen och han ger ett lugnt intryck. Inte blyg, inte försynt men välkomnande och ödmjuk. Om hans verk kan te sig aningen pretentiösa ibland så är personen bakom dem allt annat än det.

Men det går inte att ta miste på hans genuina engagemang för att vilja förbättra världen. Det som väcktes »i den lilla hålan utanför Lund«, som Emil Jensen själv beskriver det, där han växte upp. Där han som en av tre antirasister på skolan åkte på stryk av rasister och nazister. Upptäckten han gjorde då, att han trots motståndet, inte gav vika för sin övertygelse har följt honom hela livet. Det har stärkt honom när han senare i livet mött motstånd:

– Ibland känner jag att det här bara måste jag uttrycka, manifestera. Det har gett mig självförtroende. Det är sorgligt i dag att många unga vill engagera sig men inte vågar. Att det finns en

massa skällsord för engagemang.

– Man ifrågasätter dem som gör något. Man får ofta frågan »hur orkar du bry dig?«. Sällan hör man den motsatta frågan »hur orkar du låta bli att bry dig?«. Jag tror att det tar mer energi i längden att inte bry sig. Den känslan jag får i Sverige i dag är att likgiltigheten har blivit norm. Det är skrämmande. Självförtroende är grunden till allt engagemang. Om man tänker att »mitt liv betyder något«, så måste också andras liv göra det.

Att få delta på jubileumsfesten i Stockholm känner Emil Jensen är en ära. Det är inte hans första bekantskap med Amnesty. Han underhöll på årsmötet i Lund 2009 och under en Sverigeturné tillsammans med bland andra Miss Li och Lars Winnerbäck beskriver Emil Jensen hur han kände sig mer som en vallhund än artist när han, från scenen, försökte jaga folk till Amnestys informationstält. Som medlem känner han att detta uppdrag blir pricken över i:et!

– Mänskliga rättigheter är grunden för allt mitt engagemang. Alla måste få samma förutsättningar. Den gamla klyschan »ingen är fri förrän alla är fria« det är vad solidaritet och medmänsklighet bygger på, påpekar han.

Förutom att uppträda själv och vara konferencier för kvällen har han också sett till att få dit flera av sina vänner i artistbranschen, däribland Ane Brun och Mikael Wiehe.

– Jag blir lite som Benjamin Syrsa på julafton. Läser det sista vykortet själv. Kul att få fira något som är bra. Så sällan det blir så. När människor kommer samman är det oftast för att nåt jävligt har hänt, man ska protestera mot nåt men här ska vi fira att det går att göra något och att några faktiskt har gjort nåt!

Oavsett vad kvällen kommer att bjuda på kommer i alla fall Emil Jensen att göra det han brukar försöka göra från scenen:

– Sprida lite jävla medmänsklighet och mänsklig värme. ■

*»Jag vill inte upp-
vigla folk
att tro att
just de är
nåt.«*

FOTO: JOHAN DAHLROTH

Fri efter 18 år

Anthony Graves vaknade av att en vän knackade på hans dörr en morgon och berättade att polisen i Texas letade efter honom. Innan han visste ordet av var han fängslad och dömdes till döden för ett brott han inte begått.

Text och foto: Yvette Lindholm

– **Jag var naiv** och det räddade mig från att bli galen. Jag visste att de inte skulle avrätta mig. Jag var ju oskyldig, säger Anthony Graves.

Anthony Graves gör sitt första utlandsbesök i samband med Amnestys årsmöte och blir en tydlig påminnelse om vad Amnesty kämpar mot.

I 18 år och fyra månader satt han fängslad innan han till slut frigavs i slutet av 2010. Han dömdes utan bevis, enbart på utsagan av den man som dödat en familj med två vuxna och fyra små barn och som angav honom i tron att hans eget straff skulle mildras. Anthony Graves satt först häktad i två år. Trots att mördaren till slut erkände för åklagaren att han begått dådet ensam pressades han att ljuga i rättegången mot Anthony Graves. När Anthony Graves slutligen hade dömts till döden hann han få två datum för avrättning innan hans fall uppmärksammades. Efter att en högre instans ogiltigförklarade domen 2006 fick han sitta ytterligare fyra år i väntan på en ny rättegång – inte en enda åklagare ville ta i fallet. När de äntligen fick tag på en åklagare insåg hon snabbt att Anthony var oskyldig.

– De ledde mig in till ett kontor där min advokat satt tårögd. Jag tänkte på en gång att det måste vara dåliga ny-

heter. Jag tänkte att jag orkar inte mer, berättar han.

Men hans advokat sade »du är fri att gå«. På stående fot blev han frisläppt och stod på parkeringen i civila kläder.

Varje dag hade han från fängelset pratat en kort stund med sin mamma i telefon. Eftersom maten han fick i fängelset var så dålig brukade han fråga mamman vad hon lagade för mat. På skämt brukade han bli lite upprörd när hon svarade då det ändå inte var någonting han kunde äta.

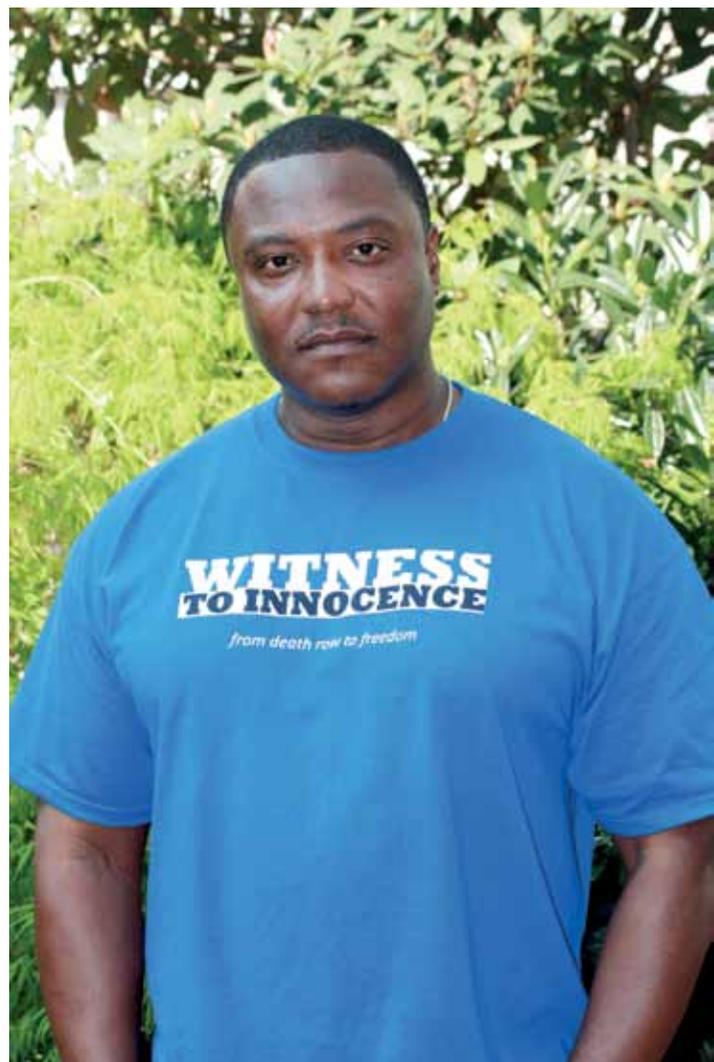
– Nu ringde jag henne från parkeringen och frågade vad hon lagade för mat, berättar Anthony Graves.

Som vanligt frågade hon »varför?«. »För att jag kommer hem« svarade Anthony Graves.

– Sedan hörde jag bara glädjeskrik när hon släppte luren.

– Jag antar att jag borde tacka dem som gjorde det här mot mig. Nu vet jag vad jag måste göra med mitt liv. Jag måste arbeta mot dödsstraffet. Jag måste hjälpa dem jag lämnade i dödscellerna, konstaterar Anthony Graves.

Han är nu anställd som specialist på dödsstraff av Texas Defender Service, en organisation som arbetar för

Anthony Graves gjorde ett stort intryck på årsmötesdeltagarna.

rättssäkerhet i Texas. I juni kommer han att göra sitt första besök till dödscellerna sedan han lämnade sin egen, i sin nya yrkesroll och som en fri man.

– Ingen människa har rätten att ta en annan människas liv. Dödsstraffet är hatiskt. Vem vaknade en morgon och kom på att man skulle mörda andra och kalla det rättvisa? Vi behöver bli en röst mot dödsstraffet, säger han. ■

Beslut i korthet

- Flera motioner om kurdernas situation i Turkiet och Irak avslogs.
- Amnesty uppger sig ha över tre miljoner bidragsgivare, medlemmar och aktivister i över 150 länder. Årsmötet beslöt att uppgifter om antalet medlemmar i sektionerna ska finnas på de svenska medlemsidorna.
- Amnestys sekretariat ska öka stödet till samordningar och specialgrupper.

Sektionens styrelse:

Ordförande för perioden 2011–2012:

Sofia Halth (fyllnadsval)

Kassör för perioden 2011–2013:

Maria Eklund (omval)

Ordinarie ledamöter 2011–2013: **Karin Armgren** (nyval), **Andreas Bokerud** (nyval), **Gustaf Löfgren** (nyval). **Anton Lidström**, **Michael Falk** och **Lisbeth Kohls** valdes år 2010 som ordinarie och sitter kvar till 2012.

Suppleanter 2011–2012: **Christer Anrup** (omval) och **Tora Törnquist** (nyval).

Amnestyfondens styrelse:

Ordinarie ledamöter för perioden 2010–2012:

Ernesto Katzenstein, **Malin Löfvenberg**.

Ordinarie ledamöter för perioden 2011–2012:

Emil Johansson (fyllnadsval)

Ordinarie ledamöter för perioden 2011–2013:

Lisa Dahl, **Bodil Hansson**, **Martin Johansson**.

Suppleanter för perioden 2011–2012:

Julie Chowdhury, **Viktor Svartz**.

Nej till pengar från staten

Det blev en del livliga debatter när Amnestys årsmöte i Göteborg den 6–8 maj diskuterade motioner. Sofia Halth valdes till ny ordförande.

Text: Ulf B Andersson Bild: Yvette Lindholm

Årsmötet beslöt i stor enighet att ge styrelsen i uppdrag att verka för att Amnesty International i framtiden inte tar emot offentliga medel. Bakgrunden är att det sedan 1999 finns en internationell policy att Amnesty International kan ta emot statliga medel för att finansiera biståndsverksamhet och för utbildning inom mänskliga rättigheter. Samtidigt är en av grundvalarna för Amnestys arbete att vara oberoende, såväl politiskt och religiöst som ekonomiskt.

– Vi ska kunna agera med trovärdighet när vi kritiserar regeringar och andra aktörer utan att det uppstår något tvivel om att vi är fristående och opartiska, konstaterade styrelsen i sitt förslag till årsmötet.

– Jag vill tacka för att detta förslag antligen kommer, sade Anna Dahlbäck, aktiv i juristgruppen i Stockholm. Oberoendet är en viktig fråga.

I augusti hålls internationellt råds-möte, ICM, i Nederländerna. Den svenska sektionen ska där driva frågan om att Amnesty i fortsättningen ska säga nej till pengar från stat, landsting och kommun. Även sektionen i Australien har till ICM lagt fram ett förslag i frågan.

Idag har svenska Amnesty drygt 86 000 medlemmar. Organisationen tillämpar direktdemokrati där varje medlem har rösträtt. På årets årsmöte deltog drygt 240 röstberättigade medlemmar med rösträtt, en försvinnande liten andel av medlemmarna. Styrelsen

ville ha stöd för en utredning som ska »utveckla och stärka det demokratiska deltagandet inom sektionen«. I kritiska inlägg påpekades att frågan om representativ demokrati redan har utretts två gånger på tio år medan årsmöten valt att slå vakt om direktdemokratin. Med knapp majoritet blev det ändå en ny utredning.

Anna Nilsson, som avgick efter fyra år som ordförande, berättade för årsmötet att frågan om avgångsvederlagen på nästan tre miljoner kronor till Irene Khan, tidigare generalsekreterare, och Kate Gillmore, biträdande generalsekreterare, nu ska bli föremål för en oberoende utredning.

– Vi tror att cirka 250 medlemmar har lämnat den svenska sektionen i protest. Sektioner i andra länder har dock drabbats betydligt värre, sade Anna Nilsson. ■

Sofia Halth valdes till ny ordförande för svenska Amnesty.

Vad tyckte du om årsmötet i Göteborg?

Daniel Skof, 33 år, aktiv i grupp 139 i Linköping, första årsmötet.

– Årsmötet har varit väldigt informativt och det har varit givande diskussioner. Det är intressant att se hur organisationen är uppbyggd, speciellt

för mig som är med på ett årsmöte för första gången. Jag har bara sett det på distriktsnivå tidigare. Det var kul att lyssna på Anthony Graves och se vad man kämpar för.

Jacqueline Beulac, 37 år, medlem i distriktsstyrelsen i Uppsala, andra årsmötet.

– Det är mycket som är roligt och intressant. Det är så viktigt att vara här, just för den demokratiska processen.

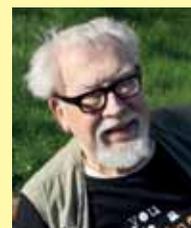
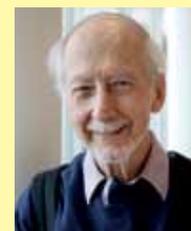
Lisa Dahl, 30 år, medlem i distriktsstyrelsen i Göteborg, andra årsmötet.

– Det är ju fantastiskt! Allting har fungerat bra. Jag kan tycka att det är lite tråkigt att det är så få som uttalar sig i plenum, det är

samma personer hela tiden. Men det är roligt att se att så många kommer hit och lägger en hel helg på det här.

Sten-Göran Dahlgren, 77 år, aktiv i grupp 8 i Stockholm, åttonde årsmötet.

– Bra! Det är välplanerat. Den beredningsgrupp jag var med i hade intressanta diskussioner. Styrelsen skulle kanske behöva peta medlemmarna i ryggen för att öka bredden i motionerna. Det är viktigt att medlemmarna lämnar motioner.

Bo Lindblom, 82 år, Burmasamordnare, Laholm, 43:e årsmötet.

– Det gick bra med mina motioner i beredningsgruppen. Styrelsen är lite oroad över riktningen på mina motioner men de

ska få en förklaring skriftligen! Jag vill bevara så mycket som möjligt av gruppernas arbete med enskilda fall.

Text och bild: Yvette Lindholm

»Romer får ingen rättssäker asylprocess«

Efter ett årsmötesbeslut 2009 har Amnesty tagit fram en rapport om romernas asylprocess i Sverige.

Text: Yvette Lindholm

Romernas situation i Europa är en del av Amnestys fattigdomskampanj. Lise Bergh, generalsekreterare för svenska Amnesty, berättade om romernas situation i Europa på årsmötet i Göteborg i samband med att rapporten *Romer i asylprocessen* släpptes.

– Det bor 15 miljoner romer i Europa och det är den mest marginaliserade gruppen av alla. Det är också den gruppen som diskrimineras mest av alla, berättar Lise Bergh.

– Amnesty arbetar för en strategi som gör skillnad i verkligheten. Det är avgörande att romerna själva är delaktiga i utredningar och krav. De måste bli medvetna om sina rättigheter, säger Lise Bergh.

FOTO: AI

Madelaine Seidlitz, jurist inom folk- rätt, flykting och migration på Amnesty, presenterade resultatet av rapporten.

– De som arbetar med dessa ärenden på Migrationsverket tycker ofta att det är jobbigt att handlägga romernas

Bosättningen »Suma« utanför Serbiens huvudstad Belgrad. Här bor romska internflyktingar från Kosovo.

ärenden. De vet att den absolut största majoriteten kommer att få avslag på sin asylansökan och skickas tillbaka till förfärliga förhållanden, berättar Madelaine Seidlitz.

Trots att asylsökande uppger att deras barn måste gå i särskola och att de blir trakasserade av polisen beviljas de inte asyl. Svenska myndigheter menar att det romerna utsätts för i sina hemländer är straffbara brott som kan hanteras av landets egna myndigheter. När migrationsverket motiverar avslagen till media eller Amnesty säger de att sociala skäl inte är tillräckligt för att få stanna i Sverige.

– Hur mycket trakasserier ska man utsättas för för att det ska vara diskriminering, undrar Madelaine Seidlitz. Migrationsverket är skyldigt att ordentligt motivera sina beslut. Tvingas man motivera varför man ger avslag kanske man tvingas fundera över rimligheten i beslutet. ■

GÖR DITT ENGAGEMANG TILL ETT EFFEKTIVT ARBETE FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER!

Genom Amnestys ledarskapsutbildningar och har du som aktiv möjlighet att utvecklas som ledare eller projektmakare.

ATT LEDA I PROJEKTFORM vänder sig till dig som vill utveckla din förmåga att leda kampanjer, aktiviteter och projekt inom Amnesty. Utbildningen omfattar två helger, oktober - januari.

ATT LEDA OCH INSPIRERA ANDRA vänder sig till dig som har en ledarroll i Amnesty och som vill utvecklas som ledare. Utbildningen omfattar fyra helgträffar över ett år.

Mer information om utbildningarna och ansökan: amnesty.se/ledarskap

Om några månader stänger Amnestybutiken för renovering och för inköp att nytt sortiment.

Därför rear vi ut stora delar av sortimentet till 40%.

Kom och köp!

WWW.AMNESTYBUTIKEN.SE

AMNESTY HT AKADEMIN 11

MISSA INTE: NY KURS OM DISKRIMINERING

Vaddå diskriminering?? Så funkcar det!

Vad har mänskliga rättigheter med diskriminering att göra? Kan våra normer skapa diskriminerande mönster och hur lär man sig tackla den vardagliga diskrimineringen?

Hela 70 länder kriminaliserar homosexualitet och i Europa nekas miljontals romer rätten till skälig bostad, utbildning och hälsa. Miljontals människor världen över diskrimineras på grund av kön, religion, sexualitet, hudfärg eller sina åsikter.

Med hjälp av diskussion, interaktivitet och problemlösning kan vi tillsammans lära oss om diskriminering och hur vi kan stoppa den. Kom, lär dig mer och se hur kunskap blir till handling.

sensus

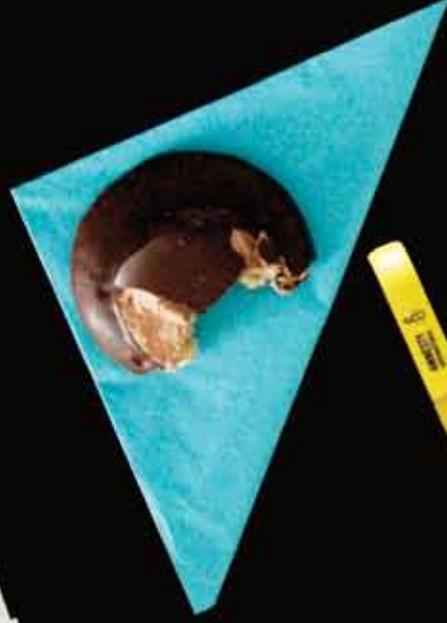
AMNESTY
INTERNATIONAL

EN KVINNA DEMONSTRERAR UNDER HONG KONGS ANDRA PRIDEFESTIVAL ÅR 2009. LÄR DIG MER OM DISKRIMINERING AV HBTQ-PERSONER. KURSEN "VADDÅ DISKRIMINERING?? SÅ FUNKCAR DET!"

Höstens kalendarium kommer i juni!

För mer info och anmälan, besök amnesty.se/amnestyakademien eller ring 08-729 02 00

"Kanon! Inspirerande, tydligt, gillar tempot.
Fokus på rätt saker."
-Normkritik och queerpedagogik 2010-09-30

AMNESTY INTERNATIONAL 50 ÅR

KALENDARIUM

28 MAJ

KOM OCH FIRA MED OSS!

På sätt och vis har vi väldigt mycket att fira. Våra medlemmar runtom i världen har bidragit till oräkneliga segrar för mänskliga rättigheter. Kom och fira vår 50-årsdag den 28 maj runtom i Sverige. Fler orter och mer information finns på www.amnesty.se/50

ALFTA/EDSBYRN

Aktiviteter under Ålyran den 28 maj klockan 11.00-14.00.

BORÅS

Manifestation mot dödsstraffet på Stora torget den 28 maj klockan 10.00-16.00.

ENKÖPING

Bokbord i Skolparken den 28 maj klockan 12.00-20.00.

ESKILSTUNA

50-årsfirande på Fristadstorget under Springpridefestivalen den 28 maj klockan 10.00-16.00.

FALUN

50-årsfirande i Geislerska parken den 28 maj från klockan 12.00. Därefter läsning av pjäsen "En värld att leva i" i Folkets Hus klockan 16.00. De som vill kan samlas vid Holmtorget klockan 15.45 för gemensamt tågande mot Folkets Hus.

GÖTEBORG

Läsning av pjäsen "En värld att leva i" på Bio Roy den 28 maj klockan 20.00. "Röster från Kina" på Musikens Hus den 29 maj klockan 17.30.

HALLSTAHAMMAR

50-årsfirande på Stora torget den 28 maj klockan 11.00-14.00.

HALMSTAD

Jubileumsfest på Café Strandgatan 20 den 28 maj klockan 15.00.

HELSINGBORG

Läsning av pjäsen "En värld att leva i" i Fojäsalongen på Helsingborgs Stadsteater den 28 maj klockan 16.00.

HÄRNÖSAND

Utställning på Sambiblioteket den 28 maj klockan 11.00-16.00.

KALMAR

50-årsfirande på Storgatan och Stortorget den 28 maj från klockan 11.00. Läsning av pjäsen "En värld att leva i" i Kalmar domkyrka klockan 14.00.

KARLSTAD

Läsning av pjäsen "En värld att leva i" på Hotel Plaza den 28 maj klockan 17.00.

KÖPING

Samarbetskonserter på Smedjan den 13-14 maj.

LIDKÖPING

Utställning på Stadsbiblioteket under vecka 21 och 22.

LINKÖPING

Firande på Stora Torget med teater och musik den 21 maj.

LJUNGSKILE

50-årsfirande på Ljungskiletorget den 18 juni klockan 10.00-14.00.

LUDVIKA/GRÄNGESBERG

Läsning av pjäsen "En värld att leva i" i Teaterslagets lokal den 28 maj klockan 15.00.

LUND

Aktiviteter på Café Athen den 28 maj klockan 12.00-16.00, och därefter middag för Amnestymedlemmar från klockan 18.00.

MALMÖ

Teater, komik, folkmusik, rock, dans, överraskningar och mycket mera på Victoriateatern den 28 maj klockan 18.00-23.00.

NORRKÖPING

Trolleri, film, musik och poesi på Café Strykjärnet i Arbetets Museum den 28 maj klockan 11.00-19.00.

OLOFSTRÖM

Utställning på biblioteket den 28 maj till 5 juni.

SANDVIKEN

Dikt och musik vid Stadshustrapporna den 28 maj klockan 11.00-13.30. Utställning på Folkbiblioteket mellan den 31 maj och 5 juni.

SKARA

50-årsfirande med bland annat loppis och lotteri på Hötorget den 21 maj.

SKELLEFTÅ

Livemusik och affischutställning på Ungdomens Hus Efyran den 11 maj på eftermiddagen och kvällen.

SKÖVDE

Läsning av pjäsen "En värld att leva i" på Eric Ugglascenen den 28 maj klockan 16.00.

STOCKHOLM

Läsning av pjäsen "En värld att leva i" med efterföljande kvällsunderhållning av bland annat Emil Jensen med vänner på Södra Teatern den 28 maj med start klockan 18.00.

SÖLVESBORG

Musikfest i Slottslängorna den 28 maj med start klockan 18.00.

UMEÅ

50-årsfirande med aktiviteter på Brännbollsyrån den 28 maj.

UPPSALA

Affischutställning på Uppsala Stadsbibliotek mellan den 15 maj och 5 juni. Information om Amnesty på Brantingbiblioteket den 28 maj klockan 11.00-14.00. Aktion mot dödsstraffet på gågatan mellan S:t Per och Stora torget den 28 maj klockan 11.00-15.00.

VÄSTERÅS

Tårta och musik i Västerås centrum den 28 maj klockan 12.00-16.00.

VÄXJÖ

Skål för friheten på Linnéuniversitetet den 27 maj klockan 10.00-12.00. 50-årsfirande i korsningen Storgatan/Västra Esplanaden den 28 maj klockan 10.00-14.00.

ÖREBRO

Läsning av pjäsen "En värld att leva i" på Nya Teatern den 28 maj klockan 12.00 samt 14.00. Båda föreställningarna är dövtolkade.

Singapore är känt för sina konstiga lagar och visst kan man skämta om tuggummi och spottloskor som ger skyhöga böter. Mindre rolig är dock lag 377A som förbjuder samkönade relationer mellan män, ett brott som kan ge upp till två års fängelse.

Text och bild: Lisa Olsson

Valentines Day (Alla hjärtans dag) är stort i Singapore men bara för heterosexuella.

Den homofoba moralen värnas i Singapore

Amnesty Press träffar Alex Au, en av Singapores främsta gayaktivister, på ett kafé vid Singapore River mitt emot det turisttöta Clarke Quay. Han var med och startade landets första gayorganisation *People like us* (PLU), 1993. Just nu är organisationens huvudfokus att iaktta hur regeringen agerar, för att sedan svara på detta. De vill synliggöra problemen och få medier att bevaka frågan, vilket inte är det lättaste eftersom Singapores medier är statskontrollerade.

– När vi startade PLU var klimatet ännu värre och polisen och media förde en moralistisk kampanj, där de som fängslades även blev uthängda i tidningen med namn och foton. Deras liv blev helt förstörda. Vi var rädda, men vi var tvungna att göra något eftersom folk hade ett stort behov av att prata med likasinnade, säger Alex Au.

Ända fram till 2007 fanns lag 377, som i princip förbjöd all form av sexuell aktivitet, förutom vaginala samlag och då med tanke på möjligheten att avla barn. Att ägna sig åt till exempel oralsex eller analsex ansågs vara syndigt. Lagen gällde alla och kunde ge 10 års fängelse oavsett sexuell läggning. Enligt Alex Au togs lagen bort för att göra den heterosexuella majoriteten nöjd, men lag 377A finns kvar. Den härstammar

från en gammal brittisk lag som under 1800-talet sprids till de dåvarande kolonierna och förbjuder »gross indecency«, som bäst kan översättas snuskig oanständighet, mellan män.

Bryter man mot lagen kan man få två års fängelse, men det är vanligt att det omvandlas till böter.

– En homosexuell man som är diskret och inte gör något oanständigt offentligt kan vara rätt lugn, men lagen används mot dem som träffas i parker eller på offentliga toaletter.

Lesbiska nämns inte i lagen. Alex Au menar att politikerna inte ser det som de gör som sex och att de inte heller passar in under lag 377A.

– **Lagarna bygger på idéer som är tusen år gamla.** Politikerna verkar tro att kvinnor inte har några sexuella begär och att de är rena och moraliska varelser som aldrig skulle göra något oanständigt. Homosexuella kvinnor har inte riskerat straff på samma sätt som män har gjort, men de har istället varit mer osynliga och det tog längre tid innan de organiserade sig, säger han.

Allra värst är det dock för transsexuella enligt Alex Au, och särskilt män som vill bli kvinnor eftersom det ses som en förlust att byta till det svagare könet.

»Lagarna bygger på idéer som är tusen år gamla.«

Någon lag mot diskriminering av hbt-personer finns förstås inte i Singapore och för många homosexuella, bisexuella och transpersoner innebär det att man kan få betala ett högt pris om man väl kommer ut, med mobbning och problem i karriären.

– Många singaporeaner är moderna, vi får influenser från väst och pratar engelska, påpekar Alex Au. Det är fortfarande helt okej att inte anställa en homosexuell just för att han eller hon är det. En lärare behöver inte stoppa mobbning mot en homosexuell elev. Vissa tycker till och med att det är bra eftersom de tror att det kan göra eleven normal igen.

Myndigheterna har fullt upp med att censurera importerade tv-program om det antyds att någon är homosexuell. Filmer med liknande innehåll censureras också eller får extremt höga åldersgränser.

– Ett tv-program som är 45 minuter kan bli 25 minuter för att de har klippt bort så många scener. Regeringens jobb är att skydda majoriteten från den farliga minoriteten, säger Alex Au. ■

På spaning efter integrationen

I ett Tjeckien där den romska minoriteten tampas med fattigdom och fördomar talas det om ett lysande undantag: den lilla sydtjeckiska staden Český Krumlov. Här lär tjecker och romer leva sida vid sida utan problem. Men när Amnesty Press reser dit visar det sig att tiderna har förändrats.

Text och bild: Marie Wenger

Fem minuter med bil från Český Krumlovs pittoreska stadskärna ligger byn Větrní. Här, med utsikt över floden Vltava, står traktens mest ökända hus. Det

är en kommunägd betongbyggnad, där nästan alla hyresgäster är romer med stora hyresskulder. Det första som möter blicken i den dörrlösa porten är en rad med fullständigt demolerade brevlådor. Det andra är bakgården. Där finns ingenting utom två högar med sopor. Några barn leker i bråten.

– Jag brukar säga att det här huset inte uppfyller de estetiska kriterierna för ett människovärdigt liv, säger min följeslagare Pavel Valach.

Pavel Valach är socialarbetare på Český Krumlovs hälsoförvaltning och de senaste åren har han allt mer kommit att intressera sig för romerna i sin hemstad.

Han vill att kommunen ska anställa en särskild fältarbetare för romer med sociala och ekonomiska problem.

Det har inte varit helt lätt att driva igenom, för här lever fortfarande föreställningen att romerna inte har några problem. För bara några veckor sedan kom en hel liten delegation från Plzeň för att lära sig av Český Krumlovs utmärkta arbete med sin romska minoritet, berättar Pavel Valach. Den lilla medeltidsstaden nära österrikiska gränsen har varit känd för sin lyckade integration ända sedan 1970-talet. Låg arbetslöshet bland romer, liten boendesegregation, en blomstrande romsk kultur och många blandäktenskap är faktorer som brukar lyftas fram.

– Vi var verkligen en förebild för hela landet, men idag lever bara ekot av den tiden kvar, säger Pavel Valach.

Något av det ekot ljuder hemma hos familjen Červeňák. Pavel Červeňák är

»Vi var verkligen en förebild för hela landet.«

Fakta/Romer i Tjeckien

Romerna är Tjeckiens största minoritet, men det är inte helt enkelt att fastställa vem som är rom och hur många de är. I folkräkningar är det få som anger att de har romsk etnicitet. Man uppskattar dock att de utgör mellan 1,6 och 3 procent av befolkningen. Många, men inte alla, talar romani. I Cesky Krumlov bor det cirka 800 romer, knappt 6 procent av den totala befolkningen. Det är ont om statistik över romernas sociala situation i Tjeckien, men arbetslösheten anses vara betydligt högre än i den totala befolkningen. Ett annat problem, som Amnesty uppmärksammat, är att många romska barn hamnar i specialskolor med lägre nivå på undervisningen. I mars i år hölls en nynazistisk demonstration mot romerna i Novy Bydovz i östra Tjeckien. Den samlade cirka 500 anhängare och 200 motdemonstranter. Romerna anklagas för att ligga bakom ökad kriminalitet i staden. Borgmästaren har uttalat sig nedsättande om »zigenare« och kräver hårdare tag.

Läs mer:

Tjeckiska radions engelska sajt om romer: romove.radio.cz/en/

Michal Kotlar spelar fotboll på gården utanför huset i Větrní.

i Český Krumlov

Pavel och Dana Cervenák tillsammans med döttrarna Nikolka och Dana.

rom, hans fru Dana tjeckiska. De bor med sina fyra barn i ett av de numera välrenoverade husen mitt i den historiska stadskärnan. Idag är det bara en handfull romska familjer som bor där. Annat var det när Pavel Červeňák var liten.

– Det var tider då alla bodde i centrum. Vi hälsade jämt på varandra och lekte tillsammans här nere vid floden, säger han.

Pavel Červeňák är född i Český Krumlov men hans släkt härstammar från Slovakien, som nästan alla dagens tjeckiska romer. Många kom under åren efter andra världskriget, på jakt efter arbete och ett bättre liv. På den tiden stod många av de gamla husen i Český Krumlovs stadskärna tomma – de hade övergivits av tyskar som tvingats fly landet efter andra världskriget. Där blandades de nyanlända romerna med andra migranter som befann sig i en liknande situation.

De romer som kom hit under 1950- och 60-talen knöt starka band till staden, och de höll ihop sinsemellan. Samtidigt växte ett informellt samförstånd fram mellan de romska auktoriteterna och stadens ledning. Delvis handlade det om att hålla andra romer ute genom en restriktiv bostadspolitik,

något som stärkte de redan etablerade romernas ställning och gruppidentitet. Så fungerade det långt in på 1990-talet, men det senaste decenniet har allt förändrats.

Idag är torget utanför Pavels och Danas hus fyllt med turister – sedan kommunismens fall 1989 har Český Krumlovs stadskärna upptagits som världsarv av Unesco och genomgått en rejäl restaurering. I de numera privatägda husen finns mest restauranger, museer och turistbutiker. Få har råd att bo i dem och nästan alla stadens romer har flyttat ut till hyreshuskomplex i stadens utkanter, där hyrorna är billigare och kommunen äger sociala bostäder. Větřní är ett sådant område. Men det är inte det enda som har förändrats sedan kommunisttiden.

– Innan hade folk jobb, någonstans att gå, säger Pavel Červeňák. Den som inte arbetade på den tiden hamnade i fängelse.

Han tycker att den gamla regimen var bättre. Sedan dess har allt blivit dyrare, säger han. Arbetslösheten bland romer är skyhögt. Många av dem har, liksom Pavel Červeňák, inte mer än grundskoleutbildning, och dessutom möts de av arbetsgivarnas fördomar. Pavel Červeňák söker jobb, men han säger att det är svårt.

Under kommunisttiden arbetade många av stadens romer på pappersbruket i Větřní. I sina glansdagar hade det tusentals anställda men idag har de allra flesta fått sparken. Kvar finns bara slummen. När jag återvänder till Větřní skiner solen och det är liv ute på gatan. En bastant kvinna i sextioårsåldern, Anna Kotlarová, går mig till mötes. Jag berättar om mitt ärende och det är som att trycka på en knapp. Hon pekar upp mot den flagnande, fuktskadade väggen:

– Där har jag bott i tjugofem år, det är så kallt att man fryser huvudet av sig om nätterna. De tar våra pengar och stoppar dem i sina fickor, miljarder kronor. Jag har två barnbarn att ta hand om, de har ingen rätt att ta pengarna från barnen, vad ska vi leva av?

Hennes barnbarn Michal står tyst bredvid och lyssnar. Hon säger att hon inte ser någon framtid för honom och tror att han kommer att få det ännu svårare. Och att allt är kapitalismens fel.

Stadskärnan i Český Krumlov har klassats som världsarv av Unesco och lockar turister.

»Det blir bara värre och värre.«

– Det blir bara värre och värre. Vi romer är först, men vänta bara, om några år är ni där också, säger hon.

Det romska kvarteret i Větřní ser ut som ännu ett sorgligt exempel på den sociala exkludering som drabbat romer i hela Tjeckien efter murens fall. De romer som kommunisterna ville göra lydiga arbetare av, och som ofta lyckades höja sin levnadsstandard under den gamla regimen, har plötsligt inget värde på den nya arbetsmarknaden. Många lever i en ond cirkel av diskriminering, fattigdom och brist på framtidstro.

På tåget hem kommer jag i sampråk med min kupégranne, en godmodig tjeck på dagsutflykt till Prag. Jag berättar vad jag har gjort i Český Krumlov och återigen är det som att ha tryckt på en knapp.

– Ja herregud, det var en svart stad, säger han och syftar tillbaka på åren då romerna bodde mitt i stan.

Självt gick han i skolan i Větřní »dit de flyttade zigenarna för att bli av med dem i Krumlov«. Jag får veta att de lever gott på socialbidrag, »förökar sig som råttor« och att tjeckerna snart kommer att vara en minoritet i sitt eget land.

Jag tänker på Michal. Han kommer att få kämpa. ■

Allt fler colombianer flyr till Ecuador

Martha Sáenz flydde från Colombia med sin make och tre barn.

Konflikten i Colombia har gjort Ecuador till det flyktingtätaste landet i Latinamerika. I spåren av flyktingströmmarna ökar trycket på arbetstillfällena, utbildning och sjukvård i ett land som har svårt att garantera en skälig nivå för de egna medborgarna. I kölvattnet växer diskriminering och rasism mot colombianer i Ecuador.

Text och bild: Johanna Kvarnsell

I utkanten av Quito, i byn Calderón, som på senare år växt ihop med Ecuadors huvudstad, bor Martha Sáenz med man och tre barn.

Strax innan hennes hus tar de asfalterade gatorna slut och grannarnas små majsält börjar breda ut sig. I trädgården föder Martha Sáenz upp kycklingar och odlar majs och andra grönsaker.

Vid en första anblick ser det ut som att colombianska Martha under sina tre år i Ecuador faktiskt har lyckats skapa sig ett värdigt liv i ett stort hus i ett lugnt område. Skenet bedrar dock.

Martha Sáenz bor i ett hus för människor på flykt. Och för henne är det en dubbel flykt. Först flydde hon från sitt hemland Colombia sedan gerillan dödat hennes bröder och hotat familjen.

– Antingen var jag tvungen att fly därifrån eller så skulle de döda mig eller något av mina barn, berättar hon.

Inte ens i sitt nya hemland kunde hon känna sig trygg. Efter att blivit mordhotad av en landsman som påstått att Marthas familj tjallat för narkotikapolisen var hon återigen tvungen att fly hals över huvud. Den här gången till huset i Quitos utkant, som ägs av kyrkan och som används för att gömma folk som inte har någon annanstans att ta vägen.

För första gången på många år känner hon sig trygg men samtidigt gör ett annat problem att hon ligger vaken på nätterna. Det handlar om bristen på pengar. Colombianer med flyktingstatus har visserligen rätt till gratis skola, sjukvård och annan grundläggande service i Ecuador, men det är inte alltid det fungerar i praktiken.

– Jag letade reda på en skola här i närheten åt mina barn berättar Martha Sáenz. De sade att de inte hade plats ens för de barn som är härifrån, så hur skulle de då kunna ha plats för utlänningar?

Den skola som myndigheterna har erbjudit Martha ligger i andra änden av staden. Så för att inte behöva resa genom hela Quito betalar Martha för en privatskola i närheten. Trots att hon inte vet var hon ska få pengarna ifrån. Hon kämpar mot tårarna när hon berättar hur det känns att barnen varje månad ber henne om pengar till skolavgiften som hon inte alltid har.

– Det har varit en svår kamp, verkligen. Det är slag efter slag. Det är som att jag inte bryr mig om någonting längre.

I Colombia hade Marthas familj en gård där de odlade bomull, kaffe och bananer. Här får hon ta de jobb hon

Det internationella samfundet gör alldeles för lite när det gäller flyktingarna från Colombia, anser Luis Varese på UNHCR.

kan få, som hembiträde eller med att tvätta kläder. Marthas make arbetar med att köra ut buteljerat vatten. En vanlig dag tjänar han fem–sex dollar om dagen. Att hitta ett jobb som betalar bättre är dock svårt. I takt med att allt fler colombianer kommit till Ecuador har också diskrimineringen ökat.

– Ingen vill anställa en colombian, konstaterar Martha.

Det är inte bara när det gäller arbete som Martha har upplevt diskriminering. Hon berättar indignerat hur en barnläkare en gång knappt ville ta sig an henne när äldsta sonen var sjuk:

– Läkaren sade: »Vad gör du här, ni colombianer kommer bara hit för att stjäla«. Hon tog i mig som att hon var äcklad. Om du inte har pengar låter de dig dö.

Fakta/Flyktingar från Colombia

Över gränsen mellan Colombia och Ecuador kommer varje månad 1 500 asylsökande personer. Det är det högsta antalet på den amerikanska kontinenten.

I december 2010 fanns det 53 342 personer med flyktingstatus i Ecuador. År 2000 var samma siffra 390. 98 procent av flyktingarna i Ecuador är från Colombia.

Ecuador är det flyktingtätaste landet i Latinamerika. Åtta av tio asylsökande från Colombia befinner sig i Ecuador.

Fernando Carrión anser att ecuadorianerna lättvindigt skyller våldet på utlänningar.

Situationen för Martha Sáenz är inte på något sätt unik.

De colombianska flyktingarna hamnar längst ner på den sociala stegen i ett land där många är arbetslösa och marginaliserade. För colombianer utan kontakter i Ecuador är möjligheterna till ett arbete och ett bra liv ännu sämre än för de mest utsatta ecuadorianerna.

Luis Varese arbetar för UNHCR, FN:s flyktingkommissariat, i Quito. Han menar att Ecuador faktiskt gör vad man kan för att hjälpa sina grannar:

– Jag skulle säga att Ecuador gör mycket. Ibland mer än vad de kan. Men ingen sydamerikansk stat är förberedd för att ta emot 1 500 asylsökningar per månad.

– Man måste vara medveten om att Ecuador är ett utvecklingsland, med stora ojämlikheter och stora delar som lever i fattigdom, säger Luis Varese. Statens kapacitet är begränsad både för de egna invånarna och för flyktingarna.

De allra flesta flyktingar har precis som Martha kommit till Ecuador de senaste tio åren. Den exponentiella ökningen började runt millennieskiftet, samtidigt som Colombia drog i gång den drogbekämpande militära insatsen Plan Colombia. Sedan dess har antalet registrerade flyktingar i Ecuador gått från knappt 400 till drygt 50 000 personer.

– Vi kan inte säga att det är på grund av Plan Colombia. Vad vi kan säga är att det beror på en ökning av sammandrabbningarna mellan de olika aktörerna i den colombianska konflikten. Detta har i sin tur direkt

påverkan på civilbefolkningen, berättar Luis Varese.

Enligt en undersökning som UNHCR gjort tillsammans med forskare från FLACSO-universitetet möter colombianska flyktingar i storstäderna Quito och Guayaquil många svårigheter. Över 50 procent av de tillfrågade känner sig diskriminerade på något sätt, ofta gäller det att till exempel få tag på en bostad men också om diskriminering på allmän plats.

I takt med att antalet flyktingar har ökat i Ecuador har omdömena om colombianer blivit allt mer negativa. Flyktingvågen sammanfaller delvis med en ökning av våld och kriminalitet generellt i landet. Detta får många ecuadorianer att koppla ihop de två sakerna.

Att mordfrekvensen i Ecuador har ökat under en 25-årsperiod är ett faktum. Ecuador har gått från att ses som »fredens öc« mellan sina våldsamma grannländer Peru och Colombia till att själv allt mer bli skådeplats för både droghandel och annan kriminalitet. Men att skylla allt på colombianerna och flyktingarna generellt är snarare ett uttryck för bilden av »den andre«.

– Vi accepterar inte att våldet kommer inifrån. Det är aldrig vårt våld, det kommer alltid utifrån, säger Fernando Carrión, arkitekt som forskar om medborgarnas säkerhet, den faktiska och den upplevda.

Han tror inte alls på att peruanska och colombianska invånare står för den ökade kriminaliteten. I stället menar han att ökningen av våldet kan ha strukturella orsaker. En är den nedmontering av polisen som gjort det i dag finns tre gånger så många privata säkerhetsanställda som poliser i Ecuador. En annan orsak är globaliseringen och dess allt öppnare marknader som gör det lättare även för droghandel och annan illegal handel att förflytta sig över gränserna.

Och för att få bukt med den sortens kriminalitet behövs en integrerad politik i regionen och internationellt.

Luis Varese menar att även frågan om hur de colombianska flyktingarna tas emot i Ecuador måste komma upp på den internationella agendan.

– Det internationella samfundet gör alldeles för lite. Man stödjer Colombia väldigt mycket när det gäller internflyktingar men mycket lite när det gäller flyktingar. Det är dags att man börjar dela solidariteten med Ecuador. ■

»Vad gör du här, ni colombianer kommer bara hit för att stjäla.«

Hungerstrejkernas Venezuela

Sjuksköterskor i hungerstrejk.

I Venezuela har hungerstrejkerna blivit en vanlig protest mot regeringens politik. President Hugo Chávez anklagas för ett auktoritärt styre och när en fackföreningsledare dömdes till över sju års fängelse var protesterna unisona från hela fackföreningsrörelsen.

Text och bild: Petter Svensson

Den 51-årige fackföreningsledaren Rubén González dömdes i mars i första instans till 7,5 års fängelse för att år 2009 ha initierat en strejk i en statligt ägd järnindustri. Hans fall har väckt internationella reaktioner och den annars så splittrade fackföreningsrörelsen i Venezuela har stått enig i fördömandet av domen.

– Han straffas hårt enbart för att ha stått upp för arbetarnas rättigheter. Detta är något helt nytt och det är självklart så att vi fackföreningar är bekymrade, säger advokaten Luis Galvis, ledare för den oberoende fackföreningen SUON-TRAJ.

»Många är trötta på regeringens gränslösa givmildhet gentemot andra länder.«

Även innan domen offentliggjordes har debatten på sistone varit intensiv beträffande förekomsten av politiska fångar i Venezuela. Detta efter att en grupp av regimkritiska studenter i februari genomförde en hungerstrejk, ivrigt påhejad av oppositionsmedier, med kravet att alla politiska fångar i landet, däribland Rubén González, omedelbart skulle frigges. Ett annat syfte med strejken var att belysa den alarmerande situationen på landets fängelser: trots en uttalad ambition från regeringens sida att humanisera fängelsesystemet så präglas alltjämt de överfulla fängelserna av våld och ohälsa. De senaste åren har i genomsnitt cirka 400 interner per år döts i våldsamma sammandrabbningar och många fler har skadats.

Regeringens attityd var från början avvissande till all form av dialog. När antalet hungerstrejkande stadigt växte i antal och flera av dessa under stor mediebevakning fick akuttransport till sjukhus så blev det till slut ohållbart att undvika ämnet. Efter över tre veckors strejkande påbörjades så en dialog mellan studenterna och regeringsrepresentanter. Denna resulterade till sist i att den oppositionelle parlamentsledamoten Biagio Pilieri, som sedan månader tillbaka suttit i husarrest misstänkt för förskingring av offentliga medel, blev frisläppt och till oppositionens jubel kunde återgå till sitt uppdrag som kongressledamot.

Majoriteten av högsta domstolens ledamöter är uttalade regeringsanhängare och dess ordförande har nyligen uttalat sig offentligt om att maktdelningsprincipen är en förlegad företeelse som försvagar staten på ett olyckligt sätt. Hungerstrejken skapade ett dilemma för regeringen som väl speglar landets brister som rättsstat.

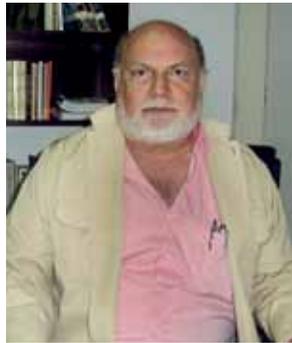
– Om regeringen inte gjorde något alls riskerade de att hungerstrejken skulle växa och få internationella di-

mensioner. Nu valde man istället att inleda dialog. Men detta innebär i sin tur att man skapade legitimitet åt hungerstrejken ifråga och indirekt erkände själva existensen av politiska fångar i landet, säger Raul Arieta, professor i konstitutionell rätt vid Centraluniversitetet i Caracas.

En våg av andra hungerstrejker har sköljt över Venezuela på senare tid. I genomsnitt har en sådan påbörjats varannan dag hittills i år med varierande syften och omfattning. Metoderna har också radikaliserats med tiden för att sätta press på myndigheterna. Nyligen sydde hungerstrejkande sjuksköterskor exempelvis ihop sina munnar och tappade sig själva på blod för att markera sitt missnöje över otillräckliga löner och den skriande bristen på mediciner och läkare runt om i landet. Även antalet demonstrationer i landet har ökat dramatiskt de senaste månaderna.

– Det visar på en känsla av desperation hos befolkningen eftersom många känner att deras rättigheter förvägras dem och att de problem som finns inte uppmärksammas av ansvariga myndigheter. Att regeringen under pågående hungerstrejk skänkte 10 miljoner dollar till den uruguayanska staten för att bygga upp ett sjukhus tedde sig oerhört provocerande. Många är trötta på regeringens gränslösa givmildhet gentemot andra länder samtidigt som landet lider av så många egna problem, säger professor Raul Arieta.

Det formella skyddet för mänskliga rättigheter i Venezuela är mycket väl utvecklat men i praktiken förekommer det allvarliga brister. Människorättsor-

Raul Arieta.

Luis Galvis.

ganisationen PROVEA har exempelvis rapporterat om att polis och säkerhetsstyrkor utför avrättningar mot betalning och regelmässigt använder grovt våld mot civila och brottsmisstänkta med dödsfall som följd. Under perioden oktober 2009-september 2010 orsakade polis och säkerhetsstyrkor totalt 237 dödsfall, vilket innebär en 15 procents ökning i jämförelse med föregående period. Möjligheten att fälla militär och polis minskar i och med att polisen rapporterar dödsfall som »konfrontationer«, vilket ger polisen vidsträckt möjligheter att använda dödligt våld.

– Invånarna här uppfattar poliser som potentiella våldsverkare i princip i lika hög grad som gängmedlemmar. Alltså är det ingen naturlig instinkt hos befolkningen att vända sig till polisen de råkar ut för något brott. Givetvis finns det också många bra poliser men man vet aldrig på förhand vem som är vem, säger professor Raul Arieta.

16 000 personer mördades förra året i Venezuela. Det innebär cirka 60 mördade per 100 000 invånare, att jäm-

föra med tre mördade per 100 000 invånare i Sverige. Den bristande personliga säkerheten uppfattas av de allra flesta venezuelaner som landets främsta problem. Dessutom betonar professor Raul Arieta våldets vidare konsekvenser:

– Det är en välkänd företeelse att kollektiv rädsla och otrygghet har en tendens att urholka respekten för mänskliga rättigheter. Det så kallade »kriget mot terrorism« är ett internationellt exempel på detta. Frustrationen och rädslan gör att många exempelvis applåderar polis och säkerhetsstyrkor när de tar lagen i egna händer för att röja upp bland kriminella gäng.

Oppositionen gör sitt bästa för att tillskriva president Hugo Chávez det fulla ansvaret för dagens situation. Flera av de problem som Venezuela brottas med idag, som den opålitliga poliskåren och den gigantiska korrruptionen som genomsyrar alla samhällssektorer, är dock gift som har plågat landet sedan flera decennier tillbaka.

– Även om regeringens politik varit under all kritik och i vissa avseenden också förvärrat läget så har även tidigare regeringars politik misslyckats inom detta område. Detta sagt utan att på något sätt förringa den nuvarande regeringens odiskutabla ansvar för de bristande mänskliga rättigheterna i Venezuela, säger Jesus Ollarves, professor i mänskliga rättigheter vid Centraluniversitetet i Caracas. ■

»Invånarna här uppfattar poliser som potentiella våldsverkare.«

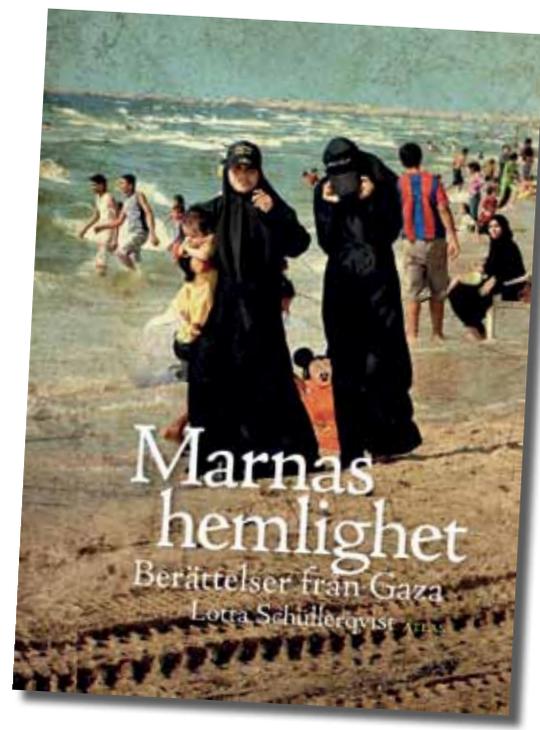
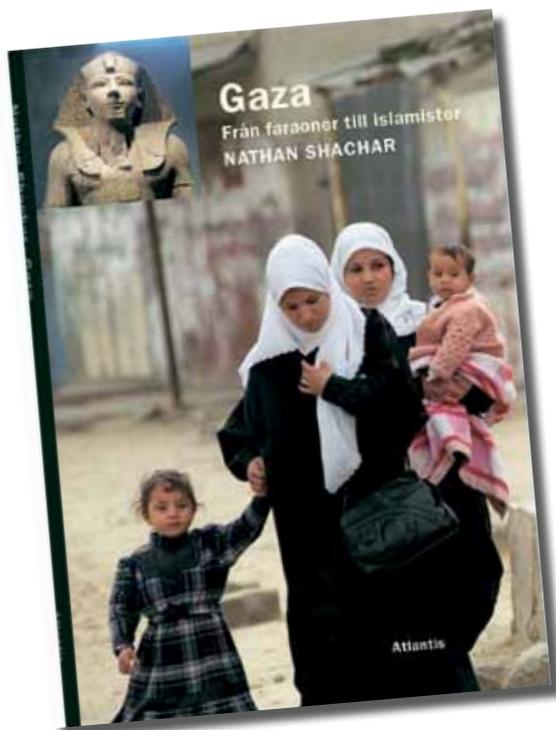
Bakgrund/ Chávez

Hugo Chávez valdes till president 1998 med det uttalade målet att eliminera fattigdomen, involvera de fattiga i den politiska processen och ta tag i problemen med den utbredda korrruptionen. Han kallade sitt projekt »den bolivarianska revolutionen« vars syfte är att införa 2000-talets socialism.

Han har haft stor framgång med att öka tillgången till utbildning för de fattiga och FN-organet Unesco har beskrivit skolreformerna som lyckade och har deklarerat analfabetismen utrotad i landet. Vid valet hösten 2010 (se Amnesty Press nr 4/2010) vann socialistpartiet PSUV, som stödjer Chávez 98 mandat i parlamentet. PSUV fick 48 procent av rösterna. Oppositionskoalitionen MUD fick 47 procent vilket gav 65 mandat medan vänsterpartiet PPT fick tre procent och två mandat.

Kongressledamoten Biagio Pilieri har suttit i husarrest men är nu villkorligt frigiven.

Gaza bakom nyhetsrubrikerna

Läst & Sett

Redaktör:
Solveig
Hauser
E-post:
lastochsett@
amnesty.se

»Gaza – Från faraoner till islamister«
Nathan Shachar
Övers: Martin Peterson
Atlantis

»Marnas hemlighet«
Lotta Schüllerqvist, Atlas

I förordet till sin bok *Gaza – Från faraoner till islamister*, som kom ut på engelska 2009 och på svenska i början av 2011, berättar Nathan Shachar hur den kom till. Vid tiden för Israels invasion av Gazaremsan i december 2008 befann han sig i södra Israel där även många utländska journalister drev runt, frustrerade över att inte kunna komma in i Gaza. Shachar hörde dem otåligt undra om det inte fanns någon enkel bok »om det här trasslet«. Vid ett möte med en brittisk förläggare någon dag senare nämnde han det för denne som då undrade hur lång tid Shachar behövde för att skriva en bok. Det tog honom mindre än ett år.

Gaza, denna lilla remsa land på Medelhavets sydöstra kust, 360 kvadratkilometer jämfört med Ölands 1 344 kvadratkilometer, är befolkad av 1,5 miljoner människor och har en lång rik historia, som man för övrigt kan ta del av på en utställning på Medelhavsmuseet i Stockholm, fram till den 21 augusti.

I de inledande kapitlen sveper Shachar snabbt över de första årtusen-

dena. Gaza, med god vattentillgång och bördiga jordar, låg strategiskt placerad där forntida karavanhandelsvägar korsades. Många är de som velat ta kontrollen över området genom seklerna: egyptier, mamlucker, perser, greker, romare och mongoler och så i nyare tid turkar och briter.

Huvuddelen av boken ägnas dock åt modernare tider, från 1947 när engelsmännen beslöt att avsäga sig mandatet över Palestina fram till Operation Gjutet bly, kriget vintern 2008–09. Korta, effektiva kapitel täcker viktiga skeenden och hur de påverkat Gaza och levnadsvillkoren där; det egyptiska militärstyret 1948–67 och den israeliska ockupationen 1967, den första intifadan 1987 och Osloavtalet 1993 fram till andra intifadan, Israels tillbakadragande från Gaza, Hamas valseger och maktövertagande och slutligen Operation Gjutet bly.

En nyskriven epilög till den svenska upplagan uppdaterar om vad som hänt efter attacken vintern 2008–09 och här tas Goldstonerapporten upp liksom den flottilj som i maj 2010 bordades av israeliska soldater.

För en utomstående är det inte lätt att förstå alla turer i den israelisk-palestinska konflikten och hur parterna, både inbördes och utåt, spelar ut mot varandra och andra regionala regimers intressen. Shachar, med sina mycket goda kunskaper, har dock lyckats skriva lättillgängligt om »det här trasslet« och

hans journalistkolleger, liksom vi andra, kan glädjas åt en gedigen politisk guidebok om Gaza.

En helt annan typ av bok om Gaza är Lotta Schüllerqvists *Marnas hemlighet*. Under sina år som korrespondent i Israel besökte Schüllerqvist vid flera tillfällen Gaza och rapporterade då om de dramatiska händelser som så länge präglade vardagen där. De vanliga människorna kom dock inte ofta till tals.

I tolv skissartade kapitel skildrar Schüllerqvist några av alla de människor hon mött genom åren. Här möter vi Abu Munir, en äldre man som i hela sitt liv arbetat på Marna House, det hotell som vakar över hemligheten som det anspelas på i titeln. En annan är Jawdat Khoudary som tagit som livsuppgift att bevara Gazas antika arv. Delar av hans samling visas för övrigt på utställningen på Medelhavsmuseet. Här finns också Zain som mitt under kriget gick till sin frisör för att fixa håret och naglarna.

Schüllerqvist vill visa att det i Gaza är helt vanliga människor, med drömmar och förhoppningar som vi, som finns bakom de svarta tidningsrubrikerna. Hon lyckas ganska väl men en invändning är att det blir för ytligt ibland.

Hastiga hopp mellan åren gör också att det stundtals är svårt att sätta det hon berättar i förhållande till de stora politiska händelserna.

Andrea Bodekull

En historisk brytningstid

»Revolution i Egypten«

Per Björklund, Mattias Gardell,
Bitte Hammargren & Jan Hjärpe
Leopard

»Arvet efter Mubarak. Egyptens kamp
för frihet«

Per Björklund
Verbal förlag

Det går rasande snabbt nu. Tanken svindlar om vi tänker oss tillbaka ett halvår i tiden. Länderna i Mellanöstern och Nordafrika sågs då som stabila stater. I Tunisien och Egypten härskade Zine El Abidine Ben Ali och Hosni Mubarak sedan årtionden tillbaka. De statsbärande partierna, RCD i Tunisien och NDP i Egypten, tillhörde den socialdemokratiska gemenskapen som medlemmar i Socialistinternationalen. Från Vita husets horisont var Tunisien och Egypten stabila allierade i kriget mot terrorismen. EU tyckte att utvecklingen var positiv. Turisterna njöt av fina stränder och uråldrig kultur.

Även regimer som överste Khadaffis Libyen sågs som en »stabil och pålitlig partner till västvärlden« som den brittiske labourledaren Tony Blair uttryckte det efter ett möte med den despot som stört Libyen sedan kuppen 1969. Den svenska ministern Ewa Björling såg inga problem med att försöka sälja svensk övervakningsutrustning till Libyen när hon reste dit i början av 2010. Och Frankrike sålde de Mirageplan som Nato-kolitionen nu på FN:s uppdrag ska slå ut med flyganfall. Svensk vapenexport har gått till länder som Saudiarabien, Bahrain och storkunden Förenade arabemiraten. Den 17 januari i år beskrev Expressen kronprinsessan Victorias besök i Förenade arabemiraten som »en succé«.

Per Björklund försöker i inledningen av sin bok *Arvet efter Mubarak* förstå den handfallenhet som fanns i svenska medier inför

revolutionen i Egypten och som lite elakt kan beskrivas som »Va? Är Mubarak en brutal diktator?«. Jag misstänker att Per Björklund haft en viss vanda i arbetet med sin bok då hans arbete har gjorts redan innan Tahrirtorget i Kairo under några veckor visade att revolutioner visst kan sändas direkt i TV.

Det har dock blivit en lysande bok som kombinerar reportage med en gedigen historiebakgrund vilken förklarar allt från kolonialismens grepp över landet till panarabismen efter Nassers maktövertagande sedan kung Faruk 1952 hade skickats i exil till franska rivieran. Per Björklund kastades ut av egyptisk säkerhetspolis 2009 men under sina tre år i landet hann han möta otaliga egyptiska aktivister och berättar om många spännande händelser som i bästa fall blev en notis i utländsk press. Det gäller inte minst de stora arbetarprotesterna i Mahalla april 2008 och till förtjänsterna med denna bok hör att läsaren får möta så många vanliga egyptier som inte tillhör den twittrande medelklassen. Björklund ger en väl sammansatt bild av hur de sociala konflikterna i Mubaraks Egypten till sist ledde fram till de dagar då rädslan släppte och en diktator tvingades bort från makten.

På Tahrirtorget ropade demonstranterna dawla madaniya (en sekulär stat) påminner Bitte Hammargren i sitt bidrag med ögonblicksbilder i *Revolution i Egypten*. Det var då som hundratusentals kvinnor och män manifesterade sin enighet över alla skilljelinjer. Kristna kopter, troende muslimer och sekulära egyptier stod sida vid sida.

Nu när allt fler människor dör i sekteristiskt våld mellan kopter och islamister och representanter för Muslimska brödrskapet talar om att alla muslimer måste enas då islam är hotat känns Tahrirtorget's anda långt borta.

Mattias Gardell menar i sitt kapitel att Brödrskapet gjort sig till tolk »för en islamdemokratisk modell som säger sig vilja främja ett levande civilsamhälle« med respekt för mänskliga rättigheter. Jan Hjärpe redogör alltför kortfattat för nya tendenser inom islam, bland annat kring kvinnors roll.

Hur det politiska landskapet i Egypten och resten av arabvärlden kommer att se ut efter denna dramatiska vår vet vi ännu inte. Det enda vi vet är att det är en brytningstid där böcker som dessa två ger ökad kunskap för att förstå vad som händer.

Ulf B Andersson

I korthet:

FILM: »My heart of darkness«

Regi: Marius van Niekerk och Staffan Julén

Land: Sverige/Tyskland

I dokumentären *My heart of darkness* åker Marius van Niekerk, en vit sydafrikansk krigsveteran boende i Sverige, till Angola med en kartong full av foton från det angolanska inbördeskriget. Tillsammans med tre andra krigsveteraner, alla mörkhyade afrikaner och från olika sidor av kriget, beger han sig på en båtferd längs den vackra floden Kwando. De besöker gamla slagfält, rekonstruerar minnen och sitter om nätterna runt en lägereld och bearbetar krigets fasor.

Tyvär tar ofta viljan att skapa symbolik överhanden. Som den klimaktiska ritualen där en get offras och de fyra veteranerna bränner upp fotona från krigsåren. Filmen hade vunnit på att låta deras minnen och det unika bildmaterialet tala för sig själva lite mer.

Kaj Ranén

FILM (DVD): »Brottet – säsong II«
Borgen

Danska TV-serier är i världsklass och berör ofta vår politiska nutid på ett intresseväckande och spännande sätt. I Birger Larsens *Brottet II* återkommer kommissarie Sarah Lund (Sofie Gråbøl) för att ta hand om ett mystiskt fall där en kvinnlig advokat som tidigare har arbetat för Amnesty hittas mördad. Terrorism, terrorbekämpning, politiska intriger och danska övergrepp under kriget i Afghanistan håller spänningen uppe under tio entimmes avsnitt.

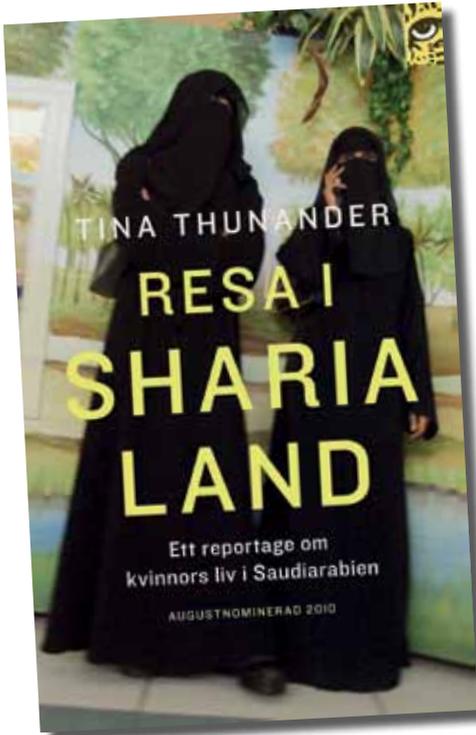
I *Borgen* (regi: Søren Kragh-Jacobsen) är det de partipolitiska intrigererna som står i centrum tillsammans med en nyhetsredaktions bevakning av makten på Christiansborg. I ett av avsnitten står en Amnestyrapport om ett fiktivt centralasiatiskt land i centrum när statsminister Birgitte Nyborg (Sidse Babbett Knudsen) får statsbesök från Turgisien.

I ett annat avsnitt hotas de goda förbindelserna med USA när nya uppgifter framkommer om hur CIA använt Grönland för sina hemliga fångtransporter. Det må vara fiktion men styrkan i *Borgen* är att handlingen ligger så kusligt nära verkligheten.

UBA

Ännu råder könsapartheid

»Resa i Sharia Land – Ett reportage om kvinnors liv i Saudiarabien«
Tina Thunander
Leopard förlag

I slutet av april hölls det andra kommunalvalet någonsin i Saudiarabien. Nationella val existerar inte – det finns inget folkvalt parlament – och kungen är regeringschef på livstid. De manliga medborgarnas inflytande begränsas alltså till kommunal nivå. Kvinnorna har ingen rösträtt alls.

När journalisten Tina Thunander lyckas få tillstånd att besöka Saudiarabien står kvinnornas liv i fokus. Genom författarens möten med främst välbärgade, välutbildade kvinnor och myndighetspersoner, får vi en inblick i deras vardagsliv och det omgivande samhället.

»Segregera, separera, särbehandla, skilja, särskilja och särskilja«. Ord som förknippas med apatheidsystemet i Sydafrika men som även beskriver de sociala reglerna i Saudiarabien. I städerna saknas kollektivtrafik och då kvinnor inte får köra bil begränsas

deras deltagande i det offentliga livet. På offentliga ställen och arbetsplatser hålls könen åtskilda med särskilda ingångar och avdelningar för kvinnor. Endast fem procent av de saudiska kvinnorna yrkesarbetar trots att de utgör över hälften av studenterna på universitetet. Sedlighetspolisen kontrollerar klädsel och uppförande.

Trots en del onödiga upprepningar är det här en intressant bok som väcker många frågor om landets komplexa system, baserat på tradition, religion, klass, auktoritärt styre, utländsk arbetskraft och enorma rikedomar från oljan.

Rättssystemet bygger på Sharia och bredvid kungafamiljen al Saud står den religiösa makten. I dragkampen om legitimitet och tolkningsföreträde är frågan om »det andra könet« central. Är man på väg mot en »islossning« vad gäller kvinnors rättigheter? Och vad kan resningen mot förtryckarregimer i Mellanöstern komma att innebära för Saudiarabien?

Katarina Bergehed

Läst & Sett

Redaktör:
Solveig
Hauser
E-post:
lastochsett@
amnesty.se

Ett våldsamt imperium

»Imperiets skugga«
John Newsinger
Övers: Henrik Celanders
Celanders förlag

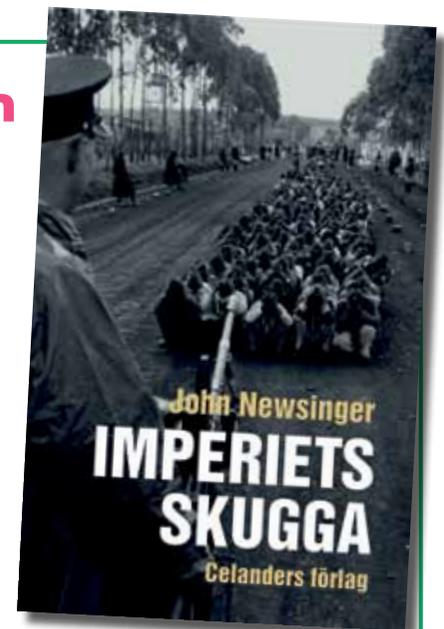
Våldet triumferar obehindrat i John Newsingers bok om det brittiska imperiets kamp att bevara och utvidga makten i dess kolonier. Det är en redogörelse för ett omfattande och flera hundra år långt projekt där rättvisa, empati och respekt har utmätts med ytterst stor försiktighet och först och främst för att hävda den enes rätt över den andre.

Boken tar avstamp i de slavuppror som blossade upp på sockerrörplantagerna i den karibiska övärlden under 1700- och 1800-talen och fortsätter fram till Irakkriget i våra dagar. Regelbundenheten i våldet mot kolonialbefolkningarna visar att det knappast kan kallas något annat än en strukturell metod. Trots att våldet underordnas olika syften, blir

det dock klart i samtliga av bokens exempel att det har en oberäknelig tendens att bli ett självändamål för dem som utövar det.

Utvecklingen i kolonierna skildras på ett ingående sätt där författaren synliggör de olika nivåerna i imperiets hierarki: från demokratiska omröstningar i parlamentet till arméns fysiskt imperativa interventioner. Vi får också möta dem som opponerade sig och gjorde motstånd som till exempel Richard Cobden, en parlamentsledamot från Tories, och den abolitionistiska folkrörelsen. Men det är de förtrycktas egen kamp som lyfts fram som den mest avgörande.

Newsinger behåller till större delen ett kritiskt perspektiv men svävar ibland ut i rent spekulativa omdömen. Sin mest gripande komposition finner han istället i kombinationen av fakta och personliga vittnesmål från brev och dagböcker. Imperiets skugga är en relevant bok

eftersom den aktualiserar processer som för den stora allmänheten har sjunkit i glömska. Det är slående hur många av de befrielseförsök som gjordes av folken i Egypten, Kenya och Indien, som påminner om den revolutionsvåg vi nu ser i Nordafrika och delar av Arabvärlden.

Martin Karlsson

Vitryssland: Samvetsfångarna blir allt fler

Rättegångarna mot personer som anklagas för att ha deltagit i eller ha organiserat protestdemonstrationen i Minsk den 19 december 2010 fortsätter. Den 19 december 2010 hölls presidentval i Vitryssland. På kvällen samlades omkring 20 000 personer till en demonstration i huvudstaden Minsk och den sittande presidenten Alexandr Lukasjenko anklagades för valfusk.

Den 25 mars dömdes Zmitser Dashkevich, ledare för Ungdomsfronten, till två års straffarbete. Eduard Lobau, medlem i Ungdomsfronten, fick fyra års straffarbete. De greps dagen före valet efter påståenden om att de skulle ha misshandlat två förbipasserande på öppen gata. Enligt ett ögonvittne var det i själva verket Zmitser Dashkevich och Eduard Lobau som blev attackerade.

Den 29 mars kom domen mot Mikita Likhavid som fick tre år och sex månaders straffarbete. Han dömdes sedan tolv polismän vittnade att de blivit slagna av den åtalade, trots att han deltog i en fredlig demonstration där han misshandlades av kravallpolis.

Skriv till
President Alyaksandr Lukashenka
Administratsia Prezidenta
Respubliki Belarus
ul.Karla Marksa, 38
220016 Minsk, Vitryssland

Having followed the trials against those accused of taking part in or organizing the demonstration in Minsk on 19 December 2010, I now call on you to release immediately and unconditionally Zmitser Dashkevich, Eduard Lobau, Mikhita Likhavid and the other nine prisoners of conscience who remain in detention or under house arrest: Mykalau Statkevich, Uladzimir Nyaklyayeu, Andrei Sannikau, Pavel Sevyarynets, Uladzimir Kobets, Zmitser Bandarenka, Syargei Martseleu, Alyaksandr Atrushchankau, and Iryna Khalip.

Lastly, I wish to remind you that as a state party to the International Covenant on Civil and Political Rights, Belarus has an obligation to prevent torture and other ill-treatment, to ensure that all such allegations are promptly, independently and effectively investigated and that those reasonably suspected of having perpetrated torture and other ill-treatment are brought to justice, in accordance with fair trial standards.

Respectfully yours,

Datum: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 9 juni.

Bahrain: Dömda till döden av militärdomstol

Ali Abdullah Hassan al-Sankis, Qassim Hassan Matar, Saeed Abduljalil Saeed och Abdulaziz Abdulridha Ibrahim Hussain dömdes den 28 april till döden av en militärdomstol i Bahrain. Rättegången hölls bakom stängda dörrar. De anklagades för att tillsammans med Issa Abdullah Kadhimi Ali, Sadeq Ali Mahdi och Hussein Jaafar Abdulkarim med berätt mod ha dödat två poliser genom att köra över dem med ett fordon i samband med regeringsfientliga protester. De tre sistnämnda dömdes till livstids fängelse. Alla sju åtalade uppges neka till anklagelsen. Enligt uppgift ska männen ha gripits runt 16 mars och har sedan dess hållits isolerade. Den domstol som dömdes de sju personerna sattes upp när kungen den 15 mars utfärdade ett nationellt säkerhetstillstånd för att slå ned de protester som inleddes i februari. Amnesty anser att det finns risk att de avrättas med kort varsel. Den 8 maj rapporterades att undantagslagarna skulle upphävas.

Skriv till
King Shaikh Hamad bin 'Issa Al Khalifa
Office of His Majesty the King
P.O. Box 555
Rifa'a Palace, al-Manama, Bahrain

Your Majesty,

Allow me to express my grave concerns upon learning that Ali Abdullah Hassan al-Sankis, Qassim Hassan Matar, Saeed Abduljalil Saeed and Abdulaziz Abdulridha Ibrahim Hussain were sentenced to death on 28 April by a military court after a trial behind closed doors.

While I acknowledge the responsibility of the Bahraini government to protect the public and bring to justice those responsible for committing crimes, this responsibility must be carried out in accordance with international law and Bahrain's international human rights obligations.

Therefore, I urge Your Majesty to commute these death sentences as well as those of all others facing possible execution in Bahrain if they are confirmed by appeal courts.

In closing, I appeal to Your Majesty to establish a full, thorough and independent inquiry into all alleged abuses of human rights committed during the recent protests, including allegations of unlawful killings by the security forces, with a view to ensuring that those responsible for serious abuses are brought to justice through fair trials and without recourse to the death penalty.

Yours respectfully,

Datum: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 9 juni.

Turkiet: Vapenvägrare rymde – greps igen

Amnesty anser att personer som vägrar delta i krig eller vägrar att göra militärtjänst av övertygelse eller samvetssskäl är samvetsfångar om de fänglas. I Turkiet greps Inan S den 5 augusti 2010 och dömdes för olaga frånvaro från militären. Han har tidigare dömts för desertering vid tre tillfällen. Redan 2009 förklarade han i ett brev till de militära myndigheterna varför han vägrar militärtjänst. Turkiet vägrar ge alternativ samhällstjänst för vapenvägrare och dessa personer döms till straff på upp till tre års fängelse.

Inan S har flera gånger hungerstrejkat i protest mot förhållandena i fängelserna. Den 21 april lyckades han rymma från det sjukhus där han befann sig. Han greps dock igen nästa dag och finns nu på Buca-fängelset i Izmir. Amnesty kräver att han som samvetsfånge omedelbart ska frigges.

Skriv till
Ministry of National Defence
Vecdi Gönül
Minister of National Defence
Milli Savunma Bakanligi
06100 Ankara, Turkiet

Dear Minister,

May I draw your attention to my concerns regarding a prisoner of conscience, Inan S., who has been imprisoned since 5 August 2010 for refusing to perform military service. He has recently started a hunger strike in Buca prison in Izmir after having been re-arrested since fleeing from a hospital he had been transferred to from Manisa-Saruhanli prison.

In 2009, Inan S. declared his conscientious objection in a letter to the military authorities in which he explained that for reasons of profound conviction, he refused to perform military service.

I respectfully call on you to release Inan S. immediately and unconditionally, as Amnesty International considers him to be a prisoner of conscience, detained for exercising his right to conscientious objection.

Furthermore, I wish to remind you that, as a state party to the International Covenant on Civil and Political Rights, Turkey is obliged to recognize the right to conscientious objection.

Yours respectfully,

Datum: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 9 juni.

Fatta Pennan

Ovanstående vädjandebrev finns också på www.amnesty.se/ap
(OBS! Klicka på omslagsbilden på Amnesty Press 2/2011)

UTBETALNINGAR TILL IRENE KHAN OCH KATE GILMORE

I början av april publicerade Dagens Nyheter, DN, en artikel som ledde till frågor och reaktioner från våra medlemmar. I artikeln sägs att Amnesty International gjort utbetalningar i samband med att vår förra internationella generalsekreterare Irene Khan och hennes biträdande generalsekreterare Kate Gilmore slutade. Tyvärr så ger artikeln i DN en delvis felaktig bild.

Irene Khan var anställd som internationell generalsekreterare 2001 till 2009. När hennes kontrakt gick mot sitt slut beslutade den internationella styrelsen 2008 att inte förlänga kontraktet, eftersom de ansåg att det var dags för en ny generalsekreterare att ta över.

Eftersom Irene Khan motsatte sig den internationella styrelsens beslut uppstod en arbetsrättslig tvist. Enligt brittisk arbetslagstiftning har även anställda med tidsbegränsade kontrakt långtgående rättigheter. Den brittiska lagstiftningen kräver i en sådan situation att personen sägs upp formellt, även om kontraktet går ut. Den processen kan skötas antingen genom offentliga och kostsamma domstolsförhandlingar eller genom en förlikning.

Den internationella styrelsen har berättat att de tog råd av juridiska experter för att bedöma vad som skulle skada organisationen minst. Efter omfattande rådgivning beslutade de att ingå en förlikning där Irene Khan fick en ersättning på 2,2 miljoner kronor. I samband med detta beslöt man även att säga upp den biträdande generalsekreteraren. Även hon fick då kompensation. Totalt betalades 2,9 miljoner kronor ut i avgångsvederlag till de båda.

Det högre belopp som DN felaktigt beskrev som avgångsvederlag inkluderar bland annat alla normala månadslöner för de båda under 2009, samt även ackumulerad ersättning från tidigare år. Bland annat pension, flyttkostnader, övertid med mera.

Vi förstår att många medlemmar känner er besvikna och arga över det ni har läst. Den svenska styrelsen tycker att det är djupt olyckligt att vi har

behövt använda insamlade medel för att lösa en juridisk tvist. Eftersom många medlemmar har haft frågor så har den internationella styrelsen nu tillsatt en oberoende utredning för att granska hanteringen och se vad som kan göras för att minimera risken att det uppstår en liknande tvist. Den svenska styrelsen kommer att bevaka den här utredningen noga.

Några av er medlemmar har även ställt frågor om vad som gäller i den svenska sektionen. Vår nuvarande generalsekreterare, Lise Bergh, har ett kontrakt på fem år. När hon slutar får hon ingen extra ersättning. Skulle styrelsen vilja avbryta kontraktet utan att det finns grund för avsked har hon rätt till lön i max elva månader. Detta eftersom hon till skillnad från andra anställda inte skyddas av LAS. Om hon får ett arbete inom elva månader dras lönen in. Finns det grund för avsked får hon ingen ersättning. Det kan också vara bra att veta att Lise Bergh inte har någon tjänstepension som skiljer sig från övriga anställdas.

Vi vill också gärna berätta att ingen i den svenska styrelsen får något arvode – allt arbete är helt ideellt. Det är världen över de ideella medlemmarna som utför merparten av organisationens arbete.

De senaste åren har vi tack vare medlemmarnas stöd kunnat samla in mer pengar än tidigare, samtidigt som vi hållit nere utgifterna. Därför har den svenska sektionen kunnat stötta arbetet för mänskliga rättigheter bland annat i Sierra Leone, där Amnesty arbetar bland annat med mördardödlichkeit.

Vi är enormt tacksamma för det stöd som så många människor ger Amnesty. Vi är stolta över att vi lyckas åstadkomma fantastiska resultat för mänskliga rättigheter världen över med hjälp av begränsade resurser och utan att vara beroende av statligt stöd.

Hör gärna av er till styrelsen med eventuella frågor!

Anna Nilsson
Ordförande fram till årsmötet 6-8 maj

TACK FÖR FYRA SPÄNNANDE ÅR!

Årsmötet 6-8 maj 2011 blir mitt sista som ordförande för svenska sektionen och jag vill gärna med några sista ord tacka för förtroendet och blicka tillbaka på de gångna åren.

Det har varit fantastiskt att få leda organisationen under fyra så intressanta och händelserika år! I omvärlden har vi sett både bakslag och framgångar för de mänskliga rättigheterna. Till de mer uppmärksammade händelserna hör inte minst frigivandet av Aung San Suu Kyi och demokratirevolutionerna i Mellanöstern och Nordafrika. Vid sådana tillfällen känns det stort att arbeta för en organisation som så aktivt och framgångsrikt driver på arbetet med mänskliga rättigheter världen över.

När jag ser tillbaka på de senaste åren finns det några saker som känns extra spännande att ha varit med och arbetat för. Vi har deltagit i det internationella arbetet att ta fram nya internationella prioriteringar och planer. Vad händer i världen framöver? Hur kan Amnesty göra störst nytta? Hur kan våra begränsade resurser användas bäst? Här i den svenska sektionen har vi arbetat med att sätta nya mål för verksamheten och utvecklat hur vi följer upp resultat. En organisation med begränsade resurser men obegränsat mycket arbete världen över måste vara bra på att sätta tydliga mål och utvärdera det som går bra och mindre bra. I det arbetet har det blivit väldigt tydligt hur otroligt mycket vi utträttar och vilken stark röst vi är för mänskliga rättigheter.

En annan fråga som haft stor tyngd i styrelsen är riskhantering och transparens. Styrelsens ambition är att svenska Amnesty ska vara ett gott exempel för andra organisationer. Som medlemsorganisation är vi beroende av förtroende och måste alltid kunna visa omvärlden på ett öppet sätt vilken verksamhet vi har och hur vi använder insamlade medel. Styrelsen har de senaste åren beslutat om många åtgärder på det här området,

allt ifrån att utveckla ett nytt system för riskhantering till att införa ett nyhetsutskick om styrelsens arbete.

En tredje ständigt närvarande fråga har varit vår tillväxt. Vi är nu fler medlemmar än vi någonsin varit tidigare och samlar in mer pengar än vi någonsin gjort förut. Att leda en växande organisation innebär ett stort ansvar, inte minst vad gäller hur man ska prioritera på kort och lång sikt. Jag känner mig mycket stolt över att vår tillväxt de senaste åren betytt att vi har kunnat ge stora extra bidrag till människorättsarbete i andra delar av världen. 2009 beslutade styrelsen att i högre utsträckning stötta små Amnestysektioner med svåra förutsättningar, och detta ledde bland annat fram till vårt partnerskap med sektionen i Sierra Leone. En av de rättighetsfrågor som står högt upp på agendan där är kampen mot mödradödlighet.

Och sist, men inte minst, så har vi arbetat hårt med visionen att fortsätta vara en stark medlemsstyrd gräsrotsorganisation. Amnesty skiljer sig från många andra organisationer genom att vi består av flera miljoner medlemmar världen över. Personligen tror jag att det är en av våra viktigaste styrkor och det som gör att vi verkligen påverkar världen omkring oss. När flera miljoner "ambassadörer" sprider vårt budskap om dödsstraff, fattigdom, yttrandefrihet, våld mot kvinnor eller diskriminering – på gator och torg, över en middag eller på en söndagspromenad – så får det långt större effekt än om endast anställda skulle ha spridit budskapet. Här i Sverige har vi de senaste åren satsat mer resurser på aktivism än någonsin tidigare, vilket ökat vår synlighet på en rad olika sätt – och nu ökar även antalet grupper för första gången på länge.

Återigen – stort tack för ert stöd och för förtroendet att få leda svenska Amnesty. Det är med varm hand som jag lämnar över arbetet till nästa ordförande och styrelse!

Anna Nilsson
Ordförande fram till årsmötet 6-8 maj

FÖR ATT SE HEMSIDAN UTAN BOLLAR BEHÖVER DU GÅ TILL

WWW.AMNESTY.SE

Kalendarium

Borlänge: Amnesty är med på Peace & Love **28 juni–2 juli**.

Göteborg: Röster från Kina: Amnesty International uppmärksammar situationen för kulturarbetare i Kina, där grundläggande mänskliga rättigheter inte respekteras. Vi låter röster från Kina komma till tals via musik och texter, med full yttrandefrihet att säga vad man vill utan censur eller risk för repressalier.

Söndag **29 maj** kl 17.30. Café Hängmattan, Musikens Hus, Karl Johansgatan 16, Göteborg. Fri Entré. Arrangör: Grupp 175 (Kina-grupp) och Grupp 100 (Kulturgrupp)

Mellan **1 och 5 juni** är det återigen HBTQ-festival i Göteborg och precis som tidigare år avslutas festivalen med en härligt färgsprakande regnbågsparad. Amnesty kommer att ha ett gult block i paraden även i år. Ta med dig vänner och grannar, så samlas vi på kontoret på Chalmers Tvärgata 8 (hpl Chalmers), söndag den **5 juni** kl. 13.30, för att klä oss i gult och utrusta den som vill med skylt och banderoll. Vi går därifrån i samlad trupp ner till operan där det är samling från 14.00. Tåget avgår kl 15.00 med destination Götaplatsen där en avslutande ceremoni väntar. Kan man inte komma till 13.30 går det naturligtvis även bra att sluta upp vid operan.

Amnesty är med på Way out West **11–13 augusti**.

Malmö: Grupp 51 som jobbar med aktionsfall från Kina kommer att informera om sitt aktionsfall Jigme Gyatso samt samla in namnunderskrifter till olika samvetsfångar i Kina kl 12–16 den **28 maj** i korsningen Södergatan /Skomakargatan i Malmö. Amnesty deltar under Malmöfestivalen. **23 augusti** kl 19–23 blir det konsertkväll till Amnestys ära på Hedmanskagården i Malmö. 25 augusti kl 18-20 är det musik- och föreläsningkväll i St Petri kyrka i Malmö med tema mänskliga rättigheter.

Visby: Amnesty är med på Almedalsveckan **4–8 juli**.

VILL DU LÄSA EN SAMMANFATTNING OM LÄGET FÖR DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA I VÄRLDEN?

Regionala sammandrag av Amnestys årsrapport 2011 finns på svenska. Beställ kostnadsfritt på: distributionen@amnesty.se eller ring 08-729 02 00.

BESTÄLLNINGSKUPONG

- JA, JAG BESTÄLLER AMNESTYS ÅRSRAPPORT 2011!**
Rapporten kostar 200 kronor. Kostnad för porto tillkommer.
- JA, JAG BESTÄLLER SVENSK ÖVERSÄTTNING!**
Skicka mig de regionala avsnitten på svenska. Kostnadsfritt!
- JA, JAG BESTÄLLER SVENSKA SEKTIONENS ÅRSREDOVISNING 2010**
Vi skickar den mot portokostnad!
- JA, JAG VILL PRENUMERERA PÅ AMNESTY PRESS!**
5 nr per år kostar 160 kr. Skicka mig ett inbetalningskort. Som medlem får Amnesty Press automatiskt.

FÖR -OCH EFTERNAMN:

ADRESS:

POSTNUMMER OCH ORT:

TELEFONNUMMER:

Beställ via e-post: distributionen@amnesty.se eller skicka in kupongen i ett kuvert till Amnesty International, Svarepost 110 610 800, Box 4719, 116 92 Stockholm

I korthet:

Gabon: Dödsstraffet avskaffat

Gabon har definitivt avskaffat dödsstraffet. Beslutet togs redan under förra året men först i februari i år bekräftade landets justitieminister för den italienska organisationen Hands Off Cain att lagen hade trätt i kraft.

Den 10 mars undertecknade Pat Quinn, guvernör i Illinois, en lag som avskaffar dödsstraffet. Samtidigt omvandlade han dödsstraffen för 15 män som har suttit i dödscell. 16 delstater i USA har nu avskaffat dödsstraffet.

Kuba: Samvetsfångar fria

Den 23 mars frigavs José Ferrer och Félix Navarro. De hade år 2003 dömts till 25 års fängelse. Därmed har samtliga 75 samvetsfångar som greps i mars 2003 och dömdes till långa fängelsestraff för samarbete med utländsk makt frigivits. De flesta av dem har tvingats gå i landsflykt i Spanien efter en överenskommelse mellan katolska kyrkan och Kubas president Raúl Castro i juli 2010.

Marocko: Fångar friges

Den 14 april släpptes Ahmed Alnasiri, Brahim Dahane och Ali Salem Tamek ur Salé-fängelset i Marocko. De tre väst-sahariska aktivisterna greps på Casablanca flygplats den 8 oktober 2009 när de återvände från ett besök i väst-sahariska flyktingläger i västra Algeriet. Marocko invaderade 1975 Västsahara.

Brahim Dahane fick i november 2009 Per Anger-priset, som delas ut av den svenska regeringen genom Forum för Levande historia, men kunde inte själv hämta priset. Åtalen mot de tre frigivna väst-saharierna kvarstår dock.

– Amnesty har bidragit med merparten av den juridiska hjälpen och varit ett solidariskt stöd under en tid vi har varit i stort behov av hjälp, sade Brahim Dahane. Vi hade varit mycket illa därän utan Amnestys hjälp.

Amnesty välkomnar också att den marockanske samvetsfångaren Chekib El-Khiari har benådats. Han dömdes 2009 till tre års fängelse för att ha »förolämpat och underminerat statliga inrättningar« då han anklagade statstjänstemän för att ha varit involverade i en knarkkartell.

Filippinerna närmar sig ICC

Den 28 februari undertecknade Filippinernas president Benigno C. Aquino III Romstadgan och därmed har landet tagit ett viktigt steg för anslutning till Internationella brottmålsdomstolen, ICC. Tidigare har 114 länder ratificerat Romstadgan. ICC:s ordförande Sang-Hyun Song noterade under en rundresa i Sydostasien i mars att stödet för domstolens arbete har ökat i regionen. Den filippinska senaten ska nu behandla frågan om ratificering av Romstadgan. Flera väpnade konflikter har pågått i Filippinerna under lång tid. Kommunistpartiet CPP inledde 1969 ett väpnat uppror och i södra delen av landet har separatiströrelser som MILF i årtionden slagits för självständighet. ■

En militär vägsärr på Mindanao där armén är i konflikt med muslimska separatister och kommunistisk gerilla.

FOTO: AI

Trinidad och Tobago: Ny lag stoppas

Den 28 februari gick parlamentet i Trinidad och Tobago till omröstning om ett lagförslag som skulle ha möjliggjort ett snabbare verkställande av avrättningar. Trots att både

regeringspartierna och oppositionen är för dödsstraffet och vill ha ett återupptagande av avrättningar fick inte förslaget tillräckligt med röster då de bägge sidorna inte var överens om lagens innehåll. Premiärminister Kamala Persad-Bissessar anser att dödsstraffet är ett vapen för att bekämpa det växande antalet mord i landet. På sin Facebooksida har hon skrivit att dömda mördare måste betala det ultimata priset för sina brott.

Inga avrättningar har verkställts i Trinidad och Tobago sedan 1999 men över 40 personer sitter i dödscell. Samtliga tidigare brittiska kolonier i Karibien har kvar dödsstraffet. ■

FOTO: AI

Fängelset i Port of Spain.

Brett stöd för hbt-personers rätt

Amnesty, Human Rights Watch och en rad andra organisationer uttryckte den 22 mars stor glädje över det »hjälpande stöd« för hbt-personer som uttals i FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève.

Aldrig tidigare i FN-sammanhang har så många länder gått samman om ett uttalande som handlar om sexuell läggning eller könsidentitet. Colombia presenterade ett uttalande från 85 länder där stater uppmanas att sätta stopp för våld och människorättskränkningar som grundas på personers sexuella läggning och könsidentitet och MR-rådet uppmanas att ta sig an dessa frågor. Även länder som inte stod bakom uttalandet deltog i debatten och Nigeria krävde att lagar som kriminaliserar sexuell läggning avskaffas medan Ryssland och Vatikanstaten tog avstånd från våld och diskriminering på grund av sexuell läggning. ■

FOTO: AI

Serbien var ett av 85 länder som kräver stopp för våld mot hbt-personer. I september 2010 hölls den första Prideparaden på tio år i Belgrad.

Barn tände gnistan i Syrien

Efter den tunisiska presidenten Zine el-Abidine Ben Ali fall sade Hosni Mubarak att Egypten inte liknar Tunisien men den egyptiske presidenten tvingades ändå avgå efter några veckors protester. Moammar Khadafi sade att Libyen är annorlunda men nu förvandlas han från att vara »konungarnas kung bland afrikanska kungar«, som han älskar att kalla sig själv, till en krigsförbrytare som bombar libyska städer med Gradmissiler. Den jemenitiska presidenten har, liksom den syriske presidenten, sagt att deras länder är annorlunda. I Syrien har Bashar al-Assad ärvt makten av sin far och därigenom förvandlat Syrien från en republik till namnet till ett kungadöme innehållsmässigt. Personligen skulle jag inte vara emot att det förvandlades till kungadöme om det också innebar ett system med självrespekt och respekt för folkets frihet.

Med början i Tunisien har snarlika arabdiktaturer i tur och ordning mött revolutionens tsunami. Trots de stora likheterna skiljer sig dock revolutionerna åt i en aspekt, nämligen den tändande gnistan.

Det speciella med Syrien är att det var några barn i staden Daråa som startade revolutionen, barn som inte kände föräldrarnas rädsla. De lät sig inte heller avskräckas av tidigare fruktansvärda exempel som totalförstörelsen av staden Hama 1982, då stridsflyg, pansarvagnar och kanoner bombade staden och lämnade efter sig drygt 20 000 döda och tiotusentals sakenade och arresterade.

I Daråa grep regimen under en natt 15 barn mellan tio och femton år gamla. På husväggar hade de skrivit »Folket vill fälla regimen«, slogan från Tunisien och Egypten de hade hört och sett på tv-kanalerna. Anhöriga till barnen försökte förgäves att kontakta myndigheterna för att få barnen frisläppta. Då gick stadens ungdomar ut på gatorna och de följdes av sina syskon och föräldrar. Två veckor senare släpptes de fängslade barnen och då visade det sig att de hade blivit torterade och till och med fått naglarna utdragna.

I 48 år har Syrien levt under ett undantagstillstånd. Det verkar som om den nya genera-

Demonstranter med bröd i händerna protesterar i staden Banias den 3 maj.

FOTO: AFP/SCANPIX

tionen har bestämt sig att inte längre vänta och att massakrer liknande den i Hama, som passerade utan reaktioner från omvärlden, inte kommer att gå obemärkt förbi. Den nya generationen vet hur den ska försvara sin framtid och den vet hur de ska hantera internet, mobiltelefoner och satellit-tv.

Till en början påstod syriska massmedier att utländska händer låg bakom demonstrationerna. Sedan anklagade de Saad al-Hariris parti i Libanon. När dessa lögnar inte fungerade påstods det att beväpnade fundamentalistiska islamistgrupper skjutit skarpt mot demonstranterna, armén och säkerhetspoliserna. I själva verket visade videoklipp att det var paramilitära dödspatruller tillhörande regimen som har skjutit. Det är allmänt känt, både bokstavligt och bildligt talat, att inte ens fåglar kan passera över Syrien utan förfrågningar, förhör och emellanåt lite fjäderplockning. Det finns idag tillräckligt med dokument och videoklipp hos världsmedia som bevis för att avslöja regimen och dess propagandaapparats lögnar.

Regimen kunde inte stoppa demonstrationerna och bestämde sig därför för att ta hämnd i staden Daråa. De skickade fyra militärdivisioner för att omringa staden. Stadsdelar bombarderades, el och vatten stängdes av, medicinleveranser stoppades och folk förbjöds

till och med att ta bort liken från gatorna. Regimen, som kanske trodde att den kunde tysta folkets revolution, upptäckte att resultatet blev det motsatta. Folk reste sig i alla städer för det belägrade Daråas skull. Demonstrationerna har blivit allt större, liksom antalet offer som nu faller för säkerhetspolisens dagliga beskjutningar av demonstranter.

Nu efter nära tusen dödade, alltså mer än dubbelt så många som offren för revolutionerna i Tunisien och Egypten tillsammans, kan vi säga att det inte finns en stad eller by i Syrien som inte har betalat frihetens pris. Hur mycket mer vill regimen att vi ska betala?

Jag har valt att inte sprida alla videoklipp jag har fått från Syrien till mina europeiska vänner. De är så fruktansvärda att jag inte vill göra mina europeiska vänner illa till mods. Vad som finns på dessa videos skulle vara tillräckligt för att få Gud att lämna sin position. Ändå fortsätter de syriska medierna att förneka sanningen om vad som händer. ■

Faraj Bayrakdar

(översättning från arabiska: Hanna Himo)

Poeten Faraj Bayrakdar fängslades 1987. Amnesty och Internationella Pen arbetade för hans frigivning och han benådades år 2000. Han lever numera i Sverige och i mars kom hans diktsamling Brev från isoleringscell 13 på Bokförlaget Tranan.

FOTO: CLAUDIO BRESCIANI/SCANPIX